

Pari piirua vasemmalle

Suomen sosiaalidemokraattisen puolueen suhtautuminen Suomen osallistumisesta Länsi-Euroopan integraatioon 1959–1973

Jarno Aho

Pro gradu -tutkielma

Poliittinen historia

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Turun yliopisto

Kevät 2021

Sisällysluettelo:

1.	Johdanto.....	1
	1.1.Tutkimuskysymys ja tausta.....	1
	1.2.Aineistot ja aikaisempi tutkimus.....	7
	1.3.Metodit.....	9
2.	Pohjoismarkkinasuunnitelmasta Länsi-Euroopan vapaakauppaintegraatioon 1959–1963.....	14
	2.1.Pohjoismainen tulliliitto vaihtuu Länsi-Euroopan vapaakauppaan....	15
	2.2.Suuntana Länsi-Euroopan vapaakauppaliitto – SDP ja FINEFTA- sopimus.....	18
	2.3.Suomi ulkoseitsikon vanavedessä.....	26
3.	1960-luku muutosten vuosikymmenenä 1963–1970.....	31
	3.1. <i>Pari pirua vasemmalle</i> ” – SDP:n linjan muutos vuoden 1963 puoluekokouksen jälkeen.....	33
	3.2.”Asevelisocialismista kansanrintamaan”.....	37
	3.3.Pääministeripuolueena Nordek-neuvotteluissa 1966–1970.....	42
4.	Ristiriitainen EEC-sopimus 1970–1973.....	55
	4.1.Kohti neuvotteluita Euroopan talousyhteisön kanssa – SDP aktivoituu integraatiokysymyksessä.....	60
	4.2.Selvitysluontoiset neuvottelut EEC:n kanssa alkavat 1970.....	67
	4.3.Kekkosen uudelleenvalinta, suojalait ja EEC-sopimus – Ratkaisujen vuosi 1972.....	82
	4.4.Vastustusta loppuun saakka – sosiaalidemokraattien rooli EEC- vapaakauppasopimuksen vastustajina ja sopimuksen allekirjoittaminen.....	92
5.	Pari piirua vasemmalle - loppupäätelmä.....	100

Lähdeluettelo

1. Johdanto

1.1. Tutkimuskysymys ja tausta

Tämän tutkimuksen tutkimuskohde on Suomen sosiaalidemokraattisen puolueen suhtautuminen Euroopan integraatioon vuosina 1959–1973 ja, miten SDP:n suhtautui Suomen taloudelliseen integraatioon Länsi-Euroopan suuntaan. Vuosirajauksen perusteena on se, että näinä vuosina Suomi liittyi Länsi-Euroopan taloudellisen integraation niillä tavoin, kuin se Suomelle oli mahdollista. Tätä aikaa on suomalaisessa tutkimuksessa kutsuttu vapaakauppaintegraation kaudeksi.

Tutkimukseni tutkimuskysymys on, miten Suomen sosiaalidemokraattinen puolue suhtautui Länsi-Euroopan integraatioon ja erityisesti siihen, miten Suomen tulisi osallistua siihen. Aikarajaus on vuosein 1959–1973 välisenä aikana, koska SDP:n suhtautumisesta Suomen EU-jäsenyyteen on jo tutkittu.¹ Suomen ulkomaankauppapolitiikka oli 1950–60 luvun taitteeseen asti hyvin protektionistista² eikä Suomella ollut realistista mahdollisuutta eikä halua neuvotella Länsi-Euroopan integraatioon liittymisestä ennen EFTA:n syntyä, koska Suomen ulkopolitiikassa ei ollut sellaista liikkumavaraa Neuvostoliiton takia.

Länsi-Euroopan integraatiolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa niin yhteismarkkinaintegraatiota kuin vapaakauppaintegraatiota. Yhteismarkkinaintegraatiolla tarkoitetaan sitä kehitystä, joka alkoi vuonna 1950 Ranskan ulkoministeri Robert Schumanin suunnitelman (ns. Schuman-suunnitelma) pohjalta luotuun integraatiomalliin. Tämän mallin pohjalta luotiin Euroopan hiili- ja teräsyhteisö, joka aloitti toimintansa vuonna 1952. Tästä alkoi Länsi-Euroopan integraation syventäminen, joka on johtanut Euroopan unioni syntyyn. Länsi-Euroopan integraatiossa on myös toinen linja, josta käytän termiä vapaakauppaintegraatio. Vapaakauppaintegraatiolla viitataan kehitykseen, joka johti Euroopan vapaakauppajärjestön eli EFTA:n perustamiseen vuonna 1960. Merkittävin ero näiden kahden integraatiomallin välillä on integraation poliittisuus. Yhteismarkkinaintegraatio nähtiin mahdottomana puolueettomille maille, koska kuutosintegraatio³ tähtäsi syvempään integraatioon toisin kuin vapaakauppaintegraatio, joka tähtäsi vain

---

¹ kts. Mikko Pousi, *SDP:n suhtautuminen Länsi-Euroopan yhdentymiskehitykseen 1985–1991*.

² Paavonen 2019, 90.

³ Kuutosintegraatio tarkoittaa integraatiosuuntaa, joka alkoi Hiili- ja teräsyhteisöstä. Luku kuusi viittaa siihen, että perustaja valioita oli kuusi Alankomaat, Belgia, Italia, Luxemburg, Ranska ja Saksa.

taloudelliseen yhteistyöhön.⁴ Euroopan yhteisöjen (EC) valtiot olivat kaikki NATO jäsenmaita, joka vähensi entisestään puolueettomien valtioiden halua liittyä Euroopan yhteisöihin. Puolueettomilla mailla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sotilasliittojen ulkopuolisia valtioita.⁵ Tästä Euroopan yhteisöjen poliittisesta luonteesta johtui myös se, että Suomelle EC-suhde oli ulkopoliittisesti hyvin haastava ja liittyminen siihen olisi ollut Suomen ulkopoliittisen linjan vastaista, koska liittyminen poliittiseen liittoon katsottiin olevan puolueettomuuspolitiikan vastaista.

Puolueettomuuspolitiikka, Paasikiven-linja, Paasikiven-Kekkosen-linja ja suomettuminen ovat kaikki termejä, joilla on kuvattu Suomen ulkopoliittistalinjaa kylmän sodan aikana. Jussi M. Hanhimäki kuvailee Suomen ulkopoliittista linjaa kirjassa *Rinnakkaiselo patoamassa* siten, että toisen maailmansodan jälkeen Suomen ulkopoliittinen johto Paasikiven johdolla määrittivät Suomen ulkopoliittisen linjan siten, että Neuvostoliiton turvallisuus olisi Suomen itsenäisyyden kannalta elintärkeää turvata. Erityisen tärkeää oli luoda kuva, että Suomi olisi luotettava naapuri tilanteessa, jossa Neuvostoliiton kimppuun hyökättäisiin. Erityisesti Suomen oli otettava huomioon Neuvostoliiton perinteinen Saksa pelko. Paasikiven teoria olikin, että neuvostojohdon tavoitteena oli ennen kaikkea luoda puskuri Neuvostoliiton ja Saksan välille. Tämä oli onnistunut liike Suomen ulkopoliittiselta johdolta, sillä koko kylmän sodan ajan Suomi oli kylmän sodan liittoumien ulkopuolella tai välissä kuten usein sanotaan. Suomen tavoitteen oli siis säilyttää oma itsenäisyys siten, että Suomi tai Suomen kautta ei tulisi minkäänlaista uhkaa Neuvostoliitolle.⁶

Ensimmäinen askel Länsi-Euroopan integraatioon oli Marshall-apu ja Euroopan sodanjälkeistä uudelleenrakennusta organisoimaan luotu OEEC (Organisation for European Economic Co-operation). Koska Suomen oli pakko kieltäytyä Marshall-avusta Neuvostoliiton kielteisen asenteen vuoksi, Suomi jäi OEEC:n ulkopuolelle. Merkittävää tässä oli se, että Suomi jäi samalla Euroopan talouden säännöstelyn purkamisen ulkopuolelle, joka tarkoitti sitä, että Suomen ja Länsi-Euroopan välinen kaupankäynnin kehitys hidastui.⁷ Tämä johti siihen, että Suomen ulkomaankauppa Neuvostoliittoon kasvoi merkittävästi sotien jälkeisenä aikana ja 1950-luvulla Suomen idänkauppa olikin suurimmassa kukoistuksessa.⁸ Kauppasuhteet Neuvostoliiton kanssa säilyivät Suomen ja

---

⁴ Paavonen 2008, 32.

⁵ kts Aaltola 2003, 141–145.

⁶ Hanhimäki 1996, 19–29.

⁷ Aunesluoma 2011, 106–107.

⁸ Aunesluoma 2011, 116.

Neuvostoliiton välisessä kanssakäymisessä koko Neuvostoliiton olemassaolon ajan yhtenä merkittävimpänä yhteistyön alana, sillä neuvostojohtajat korostivat poliittisten suhteiden merkitystä kaupallisten suhteiden perustana.⁹

Suomi pyrki kaikin keinoin pysyä osana läntisiä vapaita markkinoita ja pyrkimys onnistui melko hyvin, sillä Suomen taloudesta ei koskaan tullut kommunistista taloutta, vaikka Suomen ja Neuvostoliiton välinen kanssakäyminen olikin erittäin tiivistä. Suomen kiinnittyminen läntiseksi taloudeksi¹⁰ tapahtui hyvin nopeasti sotien jälkeen, sillä Suomi liittyi Bretton Woodsin konferenssissa perustettuihin IMF:n (International Monetary Fund) ja IBRD:n (International Bank for Reconstruction and Development) vuonna 1948. Näihin organisaatioihin liittyminen ei vielä voida laskea länsi-integraatioksi mutta liittymistä voidaan pitää merkittävänä osana sitä, että Suomi säilyi taloudellisesti länsimaisena, joten henkisesti liittymisellä oli merkitystä. Toinen merkittävä sopimus, jonka Suomi ratifioi oli GATT-sopimus, joka koski tulleja ja tariffeja, astui voimaan Suomen osalta vuonna 1950. Nämä kaksi vaihetta olivat Suomen kauppapolitiikan kannalta merkittäviä nimenomaan siitä syystä, että Suomen onnistuti säilyttää kauppasuhteet länsivaltoihin.¹¹

Suomi solmi Euroopan vapaakauppajärjestön eli EFTA:n kanssa FINNEFTA-sopimuksen vuonna 1961, jossa Suomesta tuli EFTA:n liitännäisjäsen. Vuonna 1969 Suomesta tuli Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n jäsen, sekä vuonna 1973 Suomi solmi kaupallisen sopimuksen Euroopan yhteisön kanssa, eli niin sanotun EEC-sopimuksen. Näinä vuosina Suomi oli osana neuvotteluita, joissa Pohjoismaat pyrkivät luomaan yhteispohjoismaisen talousalueen eli Nordekin, joka kuitenkin kariutui 60–70 lukujen taitteessa saaden lopullisen kuoliniskun vuonna 1970. Keskityn tutkimuksessani nimenomaan SDP:n suhtautumista EFTA, Nordek sekä EEC-kysymyksiin, koska Suomen liittyminen OECD:n jäseneksi ei ollut erityisen merkittävä poliittinen kysymys Suomessa, vaikka SKDL:llä sekä TPSL:llä olikin negatiivinen suhtautuminen siihen, mutta se johtui enimmäkseen Neuvostoliiton negatiivisesta suhtautumisesta ennen kaikkea siihen, ettei Suomi ollut konsultoinut Suomen suunnitelmista liittyä OECD:hen etukäteen Neuvostoliiton kanssa.¹²

---

⁹ Paavonen 2008, 284.

¹⁰ Läntisellä taloudella tarkoitetaan vapaata markkinataloutta, jonka vastakohtana oli valtiojohtoinen suunnitelmatalous, kuten Itä-Euroopassa oli toisen maailmansodan jälkeen.

¹¹ Aunesluoma 2011, 130–133.

¹² Paavonen 2008, 69.

Länsi-Euroopan integraatiosta puhuttaessa on syytä tarkentaa sitä, että sillä voidaan tarkoittaa niin taloudellista integraatiota ja poliittista integraatiota. Suomen tapauksessa Länsi-Euroopan integraatiolla tarkoitan taloudellista integraatiota, koska Länsi-Euroopan poliittiseen integraatioon Suomella ei ollut mahdollista osallistua kylmän sodan aikana, koska Suomen erityisasema Neuvostoliiton kanssa ja sitä kuvaava YYA-sopimus (sopimus ystävydestä, yhteistoiminnasta ja keskinäisestä avunannosta) oli realiteetti, jonka kanssa piti elää. YYA-sopimus oli Suomen ja Neuvostoliiton välinen sopimus, jossa määriteltiin Suomen ja Neuvostoliiton välinen puolustusyhteistyö. Tässä mielessä onkin hyvin kiinnostavaa, miten Suomen onnistui integroitua enemmän Länsi-Euroopan kanssa kuin Itä-Euroopan kanssa, vaikka yhtäaikaan EEC-sopimuksen kanssa Suomi solmi useiden Itä-Euroopan maiden kanssa KEVSOS-sopimuksen, joka tarkoitti käytännössä sitä, että Suomi solmi bilateraalaisia taloussopimuksia Itä-Euroopan kommunististen maiden kanssa.

Tutkimukseni kohteena oleva aika on Suomen yhteiskunnan historiassa erittäin suurta muutoksen aikaa, joka on nähtävissä myös Suomen taloudellisen elämän muutoksena. Toisen maailmansodan aikana koko maailmantalous oli erittäin säännösteltyä, joka johti talouden protektionistiseen lähestymistapaan. Tämä talouden protektionismi oli myös Suomessa hallitseva taloutta ja kauppaa määrittävä tekijä aina 1950-luvun lopulle saakka.¹³ Käännös taloudellisessa ajattelussa tapahtui vasta eurooppalaisen integraatiopolitiikan myötä 1950-luvulla ja tämä muutos on myös nähtävissä Suomen talous- ja kauppapolitiikassa 1950-luvun loppupuolella. Protektionismin kausi eurooppalaisessa kauppaa- ja talouspolitiikassa oli Suomelle onni, sillä sotakorvausvelvoitteet olivat luoneet tilanteen, ettei Suomella olisi ollut edes varaa harjoittaa vapaata ulkomaankauppaa.¹⁴

Juhana Aunesluoma kuvailee protektionismia seurannutta talouden nousukautta Suomen toiseksi teollistumiseksi.¹⁵ Tämä kausi alkaa 1950-luvun puolivälissä. Tätä kautta kuvaa hyvin se, että Suomen taloudensäännöstelyä alettiin vähentää, jota seurasi ulkomaankaupan kasvu sekä korkeahko talouskasvu. Vuosina 1955–1957 suurin osa Suomen ulkomaankaupan säännöstelystä purettiin. Tämän taustalla oli koko Euroopan laajuinen ilmiö, joka johti myös Länsi-Euroopan taloudellisen yhteistyön laajenemiseen.¹⁶ Tällöin myös Suomen Länsi-Eurooppaan suuntautunut vienti sai aikaan

---

¹³ Aunesluoma 2011, 141.

¹⁴ Aunesluoma 2011, 141.

¹⁵ Aunesluoma 2011, 152.

¹⁶ Aunesluoma 2011, 155.

sen, että taloudelliset investoinnit Suomessa alkoivat moninkertaistua.¹⁷ 1950-luvulla alkanut talouden kasvukausi loi tarpeen taloudellisen integraation lisäämiselle ja tähän seikkaan liittyy hyvin vahvasti Suomen tarve liittyä länsi-integraation suuntaukseen.

Koska tutkimukseni käsittelee Suomen länsi-integraatiota, on syytä tuoda esiin se, mitkä asiat ja toisaalta millaiset toimijat ovat vaikuttaneet Suomen ratkaisuihin integraatiokysymyksissä. Suomen ulkopoliittika perustui kylmän sodan aikana puolueettomuudelle, joten kaikki toimet, jotka olisivat sitoneet Suomen poliittiseen- tai sotilaalliseen liittoumaan, olivat Suomelle luonnollisesti mahdottomia ja vastoin Suomen ulkopoliittista linjaa. Tästä syystä Suomen ulkomaankauppa ja ulkopoliittika ovat olleet läheisessä liitossa toistensa kanssa.¹⁸ Tämä onkin syy sille, että tutkimuksessa on otettava huomioon Suomen ulkopoliittinen linja, joka loi tietyn kehyksen, jonka sisällä erilaisia toimia voitiin tehdä. Tämä onkin se tutkimukseni kannalta oleellinen kysymys, millaisia toimia voitiin tehdä, kun otettiin huomioon Suomen asema ja sitä seurannut ulkopoliittinen linja. Se nostaa erittäin kiinnostavan kysymyksen, miten puolueen suhtautuminen vaikuttaa toisaalta valtion ulkopoliittisiin kysymyksiin ja sitä kautta kauppapoliittisiin kysymyksiin.

Tärkein toimija tutkimuksessani on Suomen sosiaalidemokraattinen puolue. SDP on Länsi-Euroopan integraation kannalta erittäin kiinnostava puolue, koska puolue on ollut aina Suomessa hyvin suosittu ja kuulunut Suomen suurimpiin puolueisiin. SDP:n suurin ongelma 1950–60-luvuilla oli kuitenkin presidentti Urho Kekkonen, joka ei nauttinut suurta suosiota SDP:n leirissä.¹⁹ SDP:n ja Kekkosen suhde ei ollut ainoa ristiriita, joka SDP:ssä oli 1950-luvun lopulla, koska puolue oli sisäisesti jakautunut vasemmistolaisiin eli ns. skogilaisiin²⁰ ja oikeistolaisiin sosiaalidemokraatteihin. Väinö Tannerin, joka kului SDP:n oikean laidan toimijoihin, valinta puolueen puheenjohtajaksi vuonna 1957 symboloi hyvin sitä, millainen hajaannus SDP:ssä oli tuolloin. On myös syytä mainita, että presidentti Kekkonen teki tuolloin yhteistyötä skogilasiten kanssa, joka johti siihen, että SDP:n oikeistosiipi niin kutsutut leskisläiset päätyivät presidentin epäsuosioon.²¹ SDP:n hajaannus johti siihen, että puolue hajosi kahdeksi puolueeksi vuonna 1959. SDP:stä irtautui ns. skogilaiset ja he perustivat Työväen ja pienviljelijäin sosiaalidemokraattisen liiton (TPSL) nimisen puolueen entisen SDP:n puheenjohtajan

---

¹⁷ Aunesluoma 2011, 152.

¹⁸ Antola & Tuusvuori 1983, 120.

¹⁹ Iivari 2007, 129.

²⁰ Skogilaisia olivat SDP ns. vasemmistosiipi, joka oli saanut nimensä Emil Skogin mukaan. Skogilaiset perustivat TPSL nimisen puolueen vuonna 1959, johon siirtyivät SDP silloinen vasemmistosiipi.

²¹ Rautkallio 1999, 46–47.

Emil Skogin johdolla.²² Presidentinvaalit 1962 ja sitä edeltänyt ns. Honka-liitto suunnitelma olivat lopulta käännekohta SDP:n hajaannuksessa, koska tämän jälkeen SDP, joutui hakemaan huonojen vaalitulosten jälkeen uutta nostetta kannatukseen ja tämän toiminnan keulakuvaksi nousi Rafael Paasio, joka valittiin vuonna 1963 SDP:n puheenjohtajaksi.²³

SDP:n oppositiojaksosta tuli poikkeuksellisen pitkä, sillä SDP oli oppositiossa vuodesta 1959 vuoteen 1966, jolloin SDP:stä tuli jälleen Suomen suurin puolue. Paasion puheenjohtajakausi, joka alkoi 1963 ja jatkui aina vuoteen 1975, oli merkittävä käännekohta SDP:lle, koska ensinnäkin puolueen hajaannus loppui ja tilalle tuli eheys, toinen merkittävä seikka oli, että SDP:n ja presidentti Kekkonen suhde parantui niinkin hyväksi, että SDP asetti Kekkonen omaksi presidenttiehdokkaakseen vuoden 1968 presidentinvaaleissa, kolmas asia, joka muuttui SDP:ssä, oli puolueen aktivoituminen ulkopoliittisena toimijana. Tämä on sellainen kysymys, johon palaan tässä tutkimuksessa, koska selvää syytä sille, miksi SDP:stä tulee aktiivisempi ulkopoliittinen toimija ei yksiselitteisesti ole.

Kuten jo edellä on mainittu Suomen sosiaalidemokraattinen puolue, kärsi toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina suuresta hajaannuksesta. Tämän hajaannuksen symbolina voidaan pitää Väinö Tanneria, joka jakoi merkittävästi mielipiteitä puolueen sisällä. Sotien jälkeen Tanneria vastustaneet sosiaalidemokraatit olivat perustamassa kommunistista Suomen kansan demokraattista liittoa (SKDL).²⁴ Toinen hajaannuksen vaihe SDP:n sisällä tapahtui myös sodan jälkeen, kun puolueen sisään syntyi niin sanottu rauhanoppositio. Rauhanoppositio oli puoluerajat ylittävä liike, jonka tavoitteena oli vauhdittaa erillisrauhaa jatkosodan loppupuolella. Liikkeen jäsenistä noin puolet olivat SDP:n jäseniä ja heidän kritiikkinsä oli kohdistettu Väinö Tannerin sota-ajan politiikkaa kohtaan.²⁵ SDP:n kolmas hajaannus johti puolueen hajoamiseen vuonna 1959, kun vuonna 1959 SDP:stä eronneet niin kutsutut Skogilaiset perustivat Työväen ja pienviljelijäin sosiaalidemokraattisen liiton (TPSL).²⁶ Puoluehajaannus ei ollut pelkästään henkilöristiriitoin perustuvaa vaan kyse oli myös ideologisista ja ulkopoliittisista kysymyksistä. Puoluehajaannuksen ymmärtäminen on erittäin tärkeää ymmärtää tutkittaessa SDP:tä, koska puolueen hajaannus kesti lähes 20 vuotta ja se

---

²² Rautkallio 1999, 47.

²³ Iivari 2007, 149.

²⁴ Mickelsson 2015, 149.

²⁵ Mickelsson 2015, 152.

²⁶ Mickelsson 2015, 149.

muovasi suomalaista vasemmistoa paljon. Vaikka SDP näennäisesti yhtenäistyy Rafael Paasion tultua valituksi puolueen puheenjohtajaksi vuonna 1963 niin puolue oli yllättävän hajanainen erityisesti ulkopoliittisissa kysymyksissä, joka oli nähtävissä EEC-vapaakauppasopimus keskusteluissa, joissa selkeästi puolue jakautuu kahteen eri poliittiseen leiriin. Hajaannuksen erikoinen sivujuonne oli SDP:n jäsenmäärän kasvu, koska kiistan eri puolet pyrkivät saada mahdollisimman suuren kannatuksen omalle näkemykselleen.²⁷

SDP:n merkitys Suomessa ulkopoliittisenatoimijana oli ennen Rafael Paasion puheenjohtajaksi valintaa yllättävän vähäinen eikä Paasiokaan ollut erityisen aktiivinen ulkopoliittinentoimija, toisin kuin hänen seuraajansa Mauno Koivisto ja Kalevi Sorsa, jotka olivat huomattavasti aktiivisempia ulkopoliittisatoimijoita kuin heidän edeltäjänsä.²⁸ SDP:n ulkopoliittista linjaa ennen 1960-luvun puolivälissä tapahtunutta muutosta voisi kuvata piittaamattomuudeksi, koska SDP keskittyi hyvin paljon sisäpoliittisiin kysymyksiin ja toisaalta SDP ei suhtautunut erityisen suurella lämmöllä kommunismiin ja sitä kautta suhtautuminen Neuvostoliiton oli enimmäkseen negatiivinen.²⁹ SDP:n voidaan sanoa tukenee Paasikiven-linjaa Suomen ulkopoliitiikan suunnan kulmakivenä, mutta saman aikaisesti SDP:llä oli erittäin vahvat suhteet Länsi-Euroopan muihin sosiaalidemokraattisiin puolueisiin, jotka antoivat oman mausteen SDP:n ulkopoliittiseen suuntaan.³⁰ Tästä voi päätellä, että SDP oli 1950-60 lukujen taitteessa ulkopoliittisesti oikeistosuuntautuneempi kuin myöhemmin 1960-70 luvuilla, kun SDP siirtyi Kekkonen harjoittaman ulkopoliitiikan taakse. Osittain muutoksen takana oli myös se, että SDP pelkäsi ulkopoliittisenvallan keskittyvän liikaa Kekkoselle ja SDP kritisoikin Suomen ulkopoliitiikan epäparlamentaarista hoitamista.³¹ Valta Suomen ulkopoliitiikassa oli hyvin vahvasi yksilöiden käsissä, erityisesti presidentti Kekkonen käsissä, joten SDP:n ja Kekkonen suhde oli hyvin määrittävä tekijä, miten paljon valtaa SDP:llä ulkopoliittisesti oli ja tämä näkyi 1960-luvun puolivälin jälkeen, kun SDP nousi merkittävämmäksi ulkopoliittiseksitoimijaksi.

1.2.Aineistot ja aikaisempi tutkimus

SDP:n kylmän sodan ajan historiaa on tutkittu vähän. Suurin osa tutkimuksista, jotka käsittelevät SDP:n historiaa rajautuu tämän tutkimuksen aikarajauksen ulkopuolelle.

---

²⁷ Mickelsson 2015, 160.

²⁸ Soikkanen 2003, 59.

²⁹ Haataja, Hentilä, Kalela & Turtola 1976, 336–337.

³⁰ Haataja, Hentilä, Kalela & Turtola 1976, 339.

³¹ Soikkanen 2003, 67–68.

Esimerkiksi Hannu Soikkasen kolmiosainen SDP:n historiikki *Kohti kansanvaltaa 1–3* päättyy jo vuoteen 1952, joka on tämän tutkimuksen aikarajauksen ulkopuolella. Toisen merkittävän SDP:tä tutkinut historiantutkija on Mikko Majander, jonka tutkimukset rajautuvat myös ajallisesti pois tästä tutkimuksesta, koska nekin loppuvat 1950-luvun puoliväliin. Toki on otettava huomioon se tosiasia, että sosiaalidemokraattiseen puolueeseen liittyvistä järjestöistä on tehty useita juhlakirjoja ja historiikkeja,³² mutta koska tämä tutkimus keskittyy nimenomaan puolueeseen ja sen toimintaan Suomen ulkopoliitikassa niin paikallisyhdistystoimintaa ei voida käyttää tässä tutkimuksessa kovinkaan hyvin perustein.

Vaikka SDP:n historiassa on suuri aukko suomalaisessa historiantutkimuksessa 1950-luvulta lähtien, on kuitenkin todettava, että tuon ajan kärkipoliitikot ovat olleet ahkeria kirjoittamaan, niin muistelmateoksia kuin poliittisia pamfletteja. Erityisesti 1960–70-luujen ”vasemmistoälymystö” oli erittäin aktiivinen kirjoittamaan poliittisia pamfletteja. Nämä pamfletit ja kirjat, joita tutkimukseni kannalta merkittävät henkilöt ovat kirjoittaneet ovat merkittäviä, koska näiden lähteiden avulla pystyy lähemmäs tutkimuskohdetta ja sitä, miten yksittäinen henkilö on kokenut asian.³³ Tässä pitää olla tutkijana erittäin tarkka, koska jälkikäteen kirjoitetut muistelmat sekä toisaalta poliittiset pamfletit ovat luonnollisesti tietyllä tavoin erittäin asenteellista ja mahdollisesti tarkoituksenhakuista aineistoa ja siksi primääriaineistoni on lähes täysin arkistomateriaalia.

Primäärilähdeaineistoni on Työvään arkistosta, jossa sijaitsee käytännössä kaikki SDP:n arkistot. Käytän tutkimuksessani SDP:n puoluekokousten pöytäkirjoja vuosilta 1960–72, jolloin puoluekokouksia järjestettiin viisi kappaletta. Näiden lisäksi käytän puolueenuevoston, puoluetoimikunnan ja eduskuntaryhmän pöytäkirjoja, jotka kaikki ovat saatavissa sähköisesti Työvään arkiston sähköisestä arkistosta. Puoluekokous on SDP:n suurinta valtaa käyttävä toimielin mutta, koska puoluekokous järjestetään joka kolmas vuosi niin kokousten välisenä aikana suurinta valtaa puolueessa käyttää puolueenuevosto. Puolueenuevosto taas nimittää puoluetoimikunnan, joka käytännössä vastaa puolueen poliittisesta toiminnasta, mutta toimii puolueenuevoston alaisuudessa. Eduskunnassa puoluetta edustaa sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä. Nämä toimielimet ovat

---

³² esim. Åberg & Laakso, *Sosialismiin – Sosiaalidemokraattiset nuoret 1906–2006.* & Ulpu Iivari, *Kansanvallan puolustajat: sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä 100 vuotta.*

³³ Tällaisia ovat esim. Kaj Bärlundin ja Tapani Laustin Viimeinen taisto? *Työväänliike ja taloudellinen yhdentyminen* ja Eiran sos. dem. yhdistyksen julkaisema *Sosiaalidemokraatit ja EEC*, jonka toimituskunnassa olivat mm. kansanedustajat Erkki Tuomioja ja Pirkko Työläjärvi.

merkittävimmät toimielimet, jotka määrittelevät puolueen linjan ja tästä syystä erittäin tärkeät tutkimuksen kannalta.³⁴

Näiden lisäksi käytän SDP:n integraatiotyöryhmän arkistoa sekä SDP:n ulko- ja turvallisuuspoliittisia ohjelmia. Näiden Työväen arkistosta löytyvien arkistolähteiden lisäksi käytän Kansan arkistosta löytyvän Kansalaisjärjestöjen Anti-EEC-toimikunnan arkistoa, josta löytyy EEC vapaakauppasopimusta vastustavien kansalaisjärjestöjen, joihin kuului muun muassa useampi sosiaalidemokraattinen järjestö, joiden toimintaa ja näkökulmia EEC-sopimuksen vastustamiseksi käytän selittääkseni EEC-sopimuksen aiheuttamaan ristiriitaa puolueen sisällä.

Puolueen lisäksi tutkimus käsittelee Suomen Länsi-Euroopan integraatiota, jota tutkittu Suomen talouden kannalta sekä ulko- ja kauppapoliittisista näkökulmista melko paljon, muun muassa Tapani Paavonen kirjassaan *Vapaakauppaintegraation kausi* sekä Juhan Aunesluoma kirjassaan *Vapaakaupan tiellä*. Nämä tutkimukset keskittyvät nimenomaan Suomen länsi-integraatioon jättäen puolueet taka-alalle ja keskittyen perinteisesti ulkopoliittikan tutkimuksessa usein käytettyyn tapaan keskittyä diplomatiaan sekä valtion päämiehiin. Perinteinen ulkopoliittikan tutkimus on valtioon ja suurmiehiin keskittyvää tutkimusta, toki uudempi tutkimus voi nostaa myös muunlaisia toimijoita tutkimuksen keskiöön, kuten median, kulttuurin tai kuten itse nostan puolueen keskiöön ulkopoliittisena toimijana.³⁵ Tähän samaan kategoriaan voidaan nostaa vielä Jukka Seppisen väitöskirja *Suomen EFTA-ratkaisu yöpakkasten ja noottikriisin välissä*, joka käsittelee Suomen EFTA-ratkaisua.

1.3. Metodit

Koska tutkimuksessani historialliset arkistolähteet ovat merkittävin aineisto, joten historiallisten lähteiden käyttö on merkittävin metodi, jota tutkimuksessani käytän. Jorma Kalela on kuvaillut lähteidenkäyttöä hyvin kirjassaan *Historiantutkimus ja historia: ”lähteen tehtävä ei saa ottaa annettuna. Se ei ole itsestään selvä asia vaan tutkijan päätelmä. Päätelmää ei ole ”kirjoitettu” lähteeseen, ja vaikka olisi, siihen on suhauttava kriittisesti.*³⁶ Tämä on erittäin toimiva ohjenuora lähteiden käytöstä, koska kuten lähteiden kanssa aina, niihin pitää suhtautua tietyllä lähdekritiikillä, koska lähteen

---

³⁴ Päätöksenteko puolueessa. www.sdp.fi/fi/tutustu/paatöksenteko-puolueessa/ huom. Ennen vuoden 1993 sääntöuudistusta puoluehallituksen nimitys oli puolue-toimikunta ja puoluevaltuuston nimitys oli puolue-neuvosto.

³⁵ esim. David Brown, *Diplomacy and the fourth estate: The role of the press in British foreign policy in the age of Palmerston*.

³⁶ Kalela 2000,

läpinäkyvyydestä ei voi olla täysin varma ja tutkija saattaa joutua tyytymään todennäköisyyksiin ja päätelmiin, joita lähde tarjoaa. Tästä syystä erityisesti politiikan alan tutkimuksissa lähdekritiikki on erityisen tärkeää, koska politiikka on ideologioiden sekä suurten tunteiden ala, jossa mielipiteet taistelevat ja totuus on erittäin vaikeasti määriteltävä. Tästä syystä myös tutkijan on pyrittävä olemaan mahdollisimman objektiivinen tutkimuskohteelleen sekä annettava lähteen äänen kuulua tutkijan oman äänen sijaan.³⁷

Tutkimukseni historiallisen perspektiivin takia tutkimukseni on historiantutkimusta. Historiantutkimus on omalaatuinen tieteenala, jossa tavoitteena on totuuden selvittäminen, vaikka se ei läheskään aina ole edes mahdollista. Totuuden löytämisen puute ei kuitenkaan ole historiantutkimuksen heikkous vaan vahvuus sillä, jos totuus voitaisiin historiantutkimuksessa määritellä, olisi historian tutkimuskohteet varmasti jo loppuneet, koska historiantutkimus usein palaa uudestaan ja uudestaan samoihin aiheisiin eri metodein ja eri lähteitä käyttäen. Historiantutkija voi tosiaan saada eri tutkimustuloksia kuin toinen, riippuen, millaisia lähteitä käytetään sekä, miten niitä tulkitaan. Tässä mielessä totuudesta puhumine historiantutkijan näkökulmasta onkin turhaa, koska historiantutkimus on pääsääntöisesti tulkintaa ja tulkintaan voivat vaikuttaa monet erilaiset asiat, kuten yhtiskunta ja aika, jossa tutkija elää.³⁸ Tässä mielessä historiantutkimus ei olekaan totuuksien etsimistä vaan tulkintaa siitä, mitä lähetteet kertovat. Historiantutkimuksella voidaan myös päätyä totuuteen, ja varmasti on monia tutkimuksia, jotka kertovat totuuden, mutta ongelmaksi muodostuukin se, että tutkijan on vaikeaa, ellei jopa mahdotonta tietää, milloin tulkinta onkin totuus ja milloin ei. *”Tulkinnat ja totuus ovat kaksi eri asiaa. Edellisiä on läntisten maiden historiassa varsin säännöllisesti useita, jälkimäisiä vain yksi, sekin oletettu, ei oikeaksi todettu.”*³⁹

Euroopan integraatio on myös merkittävässä osassa tutkimuksessani ja sille löytyy myös oma metodologiansa. Lukuisista Euroopan integraatiota selittävistä teorioista olen valinnut neofunktionalismin, joka yksi ensimmäisistä Euroopan integraatiota selittävistä teorioista. Neofunktionalismin juuret ovat 1950-luvulla, jolloin Ernst B. Haasin kirjoitusten pohjalta luotiin neofunktionalistinen integraatio teoria 1950-luvun lopulla. Teoria pyrkii selittää prosessin, miten taloudellinen yhteistyö syvenee poliittiseksi yhteistyöksi. Toisaalta neofunktionalismi ei ole federalistinen teoria vaan enneminkin

---

³⁷ Ylikangas 2015, 49–61.

³⁸ Ylikangas 2015, 13–15.

³⁹ Ylikangas 2015, 14.

regionalistinen teoria, jossa on erittäin tärkeää alueellinen rajat ylittävä yhteistyö erilaisten toimijoiden toimesta.⁴⁰

Toimijuus on neofunktionalismin kiinnostavin näkemys, sillä neofunktionalismissa on pluralistinen käsitys poliittisesta toimijuudesta, joka käytännössä tarkoittaa sitä, että valtionjohtajien lisäksi muut toimijat, kuten puolueet, taloudelliset toimijat sekä erilaiset sidosryhmät nostetaan erittäin merkittäviksi toimijoiksi, jotka vaikuttavat integraatioon. Toinen kiinnostava seikka neofunktionalismissa on sen kansallisesti itsekäs lähestymistapa integraatioon, sillä neofunktionalismi uskoo, että valtioiden oma etu ajaa valtiot laajempaan yhteistyöhön. Kolmas asia neofunktionalismissa on sen elitistinen lähestymistapa integraatioon, sillä kyseinen teoria uskoo, ettei yleinen mielipide ole tärkeää vaan, koska valtiot pyrkivät maksimoimaan oman edun ne pyrkivät lisäämään yhteistyötä.⁴¹

Neofunktionalismi toimii tutkimuksessani taustavaikuttajana ja selittävänä tekijänä SDP:n suhtautumisessa Länsi-Euroopan integraatioon. koska ensinnäkin se nostaa, muiden kuin valtionjohtajien, painoarvoa päätöksenteossa sekä valtioiden pyrkimykseen maksimoida hyöty itselle. Tämän lisäksi elitistinen lähtökohta, jossa nostetaan kaikkien muiden päätösvaltaa kuin tavallisten kansalaisten sopii erinomaisesti ajan kuvaan, jossa ulkopoliittikka oli enemmän eksklusiivinen politiikanala, joka ei samassa määrin ollut kosketuksissa tavallisen kansan kanssa.

Neofunktionalismi toimii tutkimuksessani taustavaikuttajana ja selittävänä tekijänä SDP:n suhtautumisessa Länsi-Euroopan integraatioon. Neofunktionalismi on tärkeä siitä syystä, koska se oli johtava integraatioteoria tutkimuksessa käsiteltynä aikana ja on myös osittain selittävä tekijä ratkaisuihin, joita tuolloin Suomessakin tehtiin. Neofunktionaalinen integraatioteorian vaikutus näkyi myös useissa Suomessa tehdyissä integraatiotutkimuksissa.

Lopuksi pitää nostaa hieman vähemmän tunnettu integraatioteoria Euroopan integraation tutkiminen puolueiden näkökulmasta (party responses to European integration). Teoria on melko uusi verrattuna neofunktionalismiin, sillä teorian juuret ovat 1990-luvun puolivälissä, jolloin euroskeptisten puolueiden tutkimus aloitti teorian kehityksen. Sinällään puoluetutkimus ei ole kovinkaan uusi tutkimussuuntaus, sillä puolueita on poliittisina toimijoina tutkittu pitkään ja paljon. Onkin erakoista, että Euroopan

---

⁴⁰ Eilstrup-Sangiovanni 2006, 90–99.

⁴¹ Eilstrup-Sangiovanni 2006, 90–99.

integraation suhteen puoluetutkimus on alkanut verrattain myöhään. Tämä johtunee siitä, että Euroopan integraatiota on tutkittu enemmän integraatioprosessin kautta. Tutkiakseen puoluetta pitää ymmärtää puolueiden toimintalogiikkaa. Usein puoluetutkimuksessa lähdetään siitä, että puolueet kilpailevat keskenään kansan suosiosta, tässä tietysti on oletuksena se, että puolueet ovat osa demokraattista yhteiskuntaa. Esimerkiksi Anthony Downs katsoo kirjassaan *Economic Theory of Democracy*, että puolueet pyrkivät maksimoimaan äänisaaliinsa voittaakseen vaalit ja siten päästäkseen valtaan. Downs ei toki ole ainoa teoreetikko, jonka mielestä vaalit olisivat vain äänen maksimointi kilpailussa ja tällaisia teorioita voi kritisoida siitä, että ne eivät ota riittävästi huomioon ideologioita, joiden merkitys puolueissa on yleensä merkittävä.⁴²

Toinen merkittävä teoria puoluetutkimuksessa on ideologiset vedenjakajat. Teoria ottaa huomioon yhteiskuntien erilaiset jakaumat, joiden vaikutusta poliittiseen toimintaan teoria pyrkii selventämään. Tämä teoria ottaa siis huomioon ideologiat puolueiden toiminnassa. Teoria ottaa myös huomioon sen, että puolueet ovat rationaalisia toimijoita, joiden toimintaa ohjaa puoleen tavoitteet. Teoria myös tukee ajatusta puolueiden välisestä yhteistyöstä.⁴³

Euroopan integraation tutkimuksessa puoluetutkimuksen perinne on melko uusi, sillä sitä on käytetty vasta 1990-luvulta alkaen, kun euroskeptisimiä on tulkittu puoluetutkimuksen metodein. Yleisesti teoria nostaa kolme asiaa esiin, (1.) puolueiden kansallinen yhteistyö, (2.) puolueen sijoittuminen suhteessa äänestäjien mielipiteisiin sekä (3.) puolueiden välinen kilpailu. Puolueiden kansallinen yhteistyö nousee esiin silloin, kun uskotaan, että Euroopan integraatio liittyy vahvasti kansalliseen etuun, jota pitää ajaa puoluetusta huolimatta. Toinen suuntaus taas nostaa esiin ajatuksen mediaani äänestäjästä, jolloin puolueen linjan pitää miellyttää mahdollisimman monia. Tällöin puolueen suhde integraatioon pohjautuu kansan enemmistön haluun. Kolmas puolueiden välistä kilpailua korostava teoria taas perustuu siihen ajatukseen, että puolueet kilpailevat jatkuvasti toisiaan vastaan. Tässä mallissa yleensä suuret yleispuolueet kannattavat ns. mediaaniäänestäjä mallia. Kiinnostavaa tässä on kuitenkin pienten puolueiden riskinotto, joka tarkoittaa, että pienet puolueet voivat uida vastavirtaan ja pyrkiä nostamaan kannatustaan sen avulla.

Oman tutkimukseni metodologinen selkänöja on teoriaohjautuva sisällönanalyysi. Tämä tarkoittaa sitä, että aineiston analyysi perustuu aikaisempiin käsitejärjestelmiin. Omassa

---

⁴² Almeida 2012, 11–17.

⁴³ Almeida 2012, 18–21.

tutkimuksessani tämä tarkoittaa sitä, että tutkijana hyväksyn omaan tutkimukseeni tiettyjä tutkimuskohteeni liittyviä olemassa olevia käsitteitä sekä tietoja. Tämä onkin historiantutkimukselle yleinen tapa, koska historiantutkimuksen perinteessä puhtaasti teoria- tai aineistolähtöisistä on melko haastava tehdä sekä joissain tutkimuksissa jopa turhaa, menneen ajan tutkimisessa voisi herkästi tulla samanlaisia tutkimuksia, joiden tulokset olisivat turhan samankaltaisia. Teoriaohjautuva sisällönanalyysi on hybridi aineistolähtöisen sekä teorialähtöisen analyysin väliltä.⁴⁴

---

⁴⁴ Tuomi & Sarajärvi, 4.2 Laadullisen analyysin muodot.

2. Pohjoismarkkinasuunnitelmasta Länsi-Euroopan vapaakauppaintegraatioon 1959–1963

Ensimmäisen käsittelyluvun tavoitteena on tutkia SDP:n näkemyksiä ja mielipiteitä Suomen EFTA-liitännäisjäsenyydestä. Tämän luvun aikarajaus on vuodesta 1959 vuoteen 1963 asti. EFTA-sopimus ei koskaan noussut niin suureksi poliittiseksi kysymykseksi kuin esimerkiksi myöhemmät integraatiovaiheet kuten Nordek ja EEC-vapaakauppasopimus, SDP:n sisäisessä keskustelussa.⁴⁵

Valitsemani aikarajaus perustuu siihen, että EFTA:n luomisprosessi alkoi vuonna 1959 ja samana vuonna Pohjoismaisen tulliliiton suunnittelu lopetettiin paljolti siitä syystä, että EFTA tarjosi muille Pohjoismaille laajemman kauppaliiton kuin Pohjoismaisen tulliliitto olisi kyennyt. Pohjoismaista tulliliittoa suunniteltiin samanaikaisesti laajemman eurooppalaisen integraatiokehityksen yhteydessä mutta tietyllä tavoin erillään muusta Euroopasta ja suunnitelmat tulliliitosta kariutuivat viime tingassa vuonna 1959.⁴⁶ Pohjoismaista tulliliittoa voidaan pitää Suomen ensimmäisenä pyrkimyksenä taloudelliseen integraatioon, ja neuvottelut valmistivat Suomen ulkopoliittista johtoa tuleviin vapaakauppaneuvotteluihin.⁴⁷

SDP:n näkökulmasta katsottuna aikarajaus on kiinnostava ja tämän aikarajauksen lopetus vuoteen 1963 johtuu nimenomaan SDP:stä. SDP:n tilannetta sotienjälkeisenä aikana kuvaillaan usein niin sanottuna hajaannuksen aikana. SDP:stä oli lähtenyt sodanjälkeisinä vuosina useita ryhmittymiä muun muassa heti sotien jälkeen Tannerilaista politiikkaa kritisoiva oppositio oli perustamassa kommunistien kanssa Suomen kansan demokraattista liittoa (SKDL) ja vuonna 1959 puolue jakautui kahtia ja puolueesta lähtenyt oppositio perusti uuden puolueen Työväen- ja pienviljelijäin sosiaalidemokraattisen liiton (TPSL), puoluehajaannusta seurasi myös sosiaalidemokraattisten oheisjärjestöjen hajoaminen.⁴⁸ Käännepaikka hajaannukselle oli Rafael Paasion valinta SDP:n puheenjohtajaksi vuonna 1963 kiistellyn Väinö Tannerin tilalle. Paasion puheenjohtajakaudella useat TPSL:n jäsenet palasivat SDP:hen.⁴⁹ SDP oli myös oppositiossa vuodesta 1959, jolloin Karl-August Fagerholmin hallitus esitti eropyynnön, aina vuoteen 1966 asti, jolloin SDP palasi hallituspuolueeksi.

---

⁴⁵ Aunesluoma 2011, 218.

⁴⁶ Aunesluoma 2011, 178–180.

⁴⁷ Aunesluoma 2011, 180.

⁴⁸ Mickelsson 2015, 152.

⁴⁹ Mickelsson 2015, 153–154.

2.1. Pohjoismainen tulliliitto vaihtuu Länsi-Euroopan vapaakauppaan

Pohjoismainen suuntaus Suomen taloudellisen integraation ensimmäisenä suuntauksena oli erittäin luonnollinen Suomen integraatiopolitiikan suunnaksi, koska Pohjoismaat olivat sellaisia valtioita, joiden kanssa Suomen oli luonnollista ja ennen kaikkea mahdollista tehdä yhteistyötä. Suomessa Pohjoismainen yhteistyö nähtiin erittäin positiivisena suuntauksena.⁵⁰ Ajatus Pohjoismaisesta tulliliitosta oli peräisin jo vuodelta 1947, jolloin Marshall-apua saaneet Pohjoismaat USA:n ehdotuksesta suunnittelivat tulliliittoa, mutta suunnitelmat kariutuivat jo vuonna 1949.⁵¹ Suomi ei tuolloin ollut suunnitelmissa mukana, koska Neuvostoliitto suhtautui varauksellisesti Pohjoismaiseen yhteistyöhön.⁵² Suomen osalta Pohjoismainen yhteistyö alkoi virallisesti vasta vuonna 1955, jolloin Suomesta tuli Pohjoismaiden neuvoston jäsen ja seuraavana vuonna Suomi, muiden Pohjoismaiden kanssa, aloitti neuvotellut Pohjoismaisen tulliliiton perustamisesta. Suomen hallitus päätti, että Suomi liittyisi Pohjoismaiseen tulliliitton sen syntyessä vuonna 1959.⁵³ Tällöin muiden Pohjoismaiden kanta Pohjoismaisesta tulliliitosta oli muuttunut ja taloudelliset yhteistyösuunnitelmat olivat suunnattu uudelle Länsi-Eurooppalaiselle yhteistyösuuntaukselle, josta syntyi EFTA.⁵⁴

Pohjoismainen suuntaus ei ole ollut vain Suomen ulko- ja ulkomaankauppapoliittinen suuntaus vaan se kuului myös vahvasti SDP:n tavoitteisiin. Sosiaalidemokratia on ideologia, joka yhdistää kaikkia Pohjoismaita ja tästä syystä se oli merkittävä osa Suomen sosiaalidemokraattisen puolueen ulko- ja ulkomaankauppapolitiikkaa. Jo vuonna 1938 Väinö Tanner puhui⁵⁵ Pohjoismaisen talousyhteistyön puolesta ja sama myötämielinen suuntaus säilyi SDP:n suhtautumisessa Pohjoismaiseen tulliliittoon. Myöhemmin itsenäisyyspäivänä vuonna 1958, kun Väinö Tanner, joka toimi tuolloin SDP:n puheenjohtajana, kertoi puheessaan, miten pienet kansat, erityisesti Pohjolan pienet kansat, ovat rauhaa rakastavia kansoja, joiden samankaltaisuuden vuoksi oli helppo löytää yhteistyöaloja. Tanner kertoi myös puheessaan, että Pohjoismaat pyrkivät laajempaan taloudelliseen yhteistyöhön, vaikka sillä tiellä Pohjoismaat ovatkin kohdanneet suuria vaikeuksia.⁵⁶ Näistä puheista voidaan päätellä, että ainakin SDP:n puheenjohtajalle,

---

⁵⁰ Aunesluoma 2011, 176.

⁵¹ Aunesluoma 2011, 177

⁵² Aunesluoma 2011, 177

⁵³ Paavonen 2008, 48.

⁵⁴ Paavonen 2008, 48.

⁵⁵ Väinö Tannerin puhe 1.11.38 "Neljä maata – yksi talous". Väinö Tannerin kokoelma, HA3, TA.

⁵⁶ Tannerin puhe 6.12.58 "Pienten kansojen tie". Väinö Tannerin kokoelma, HA4, TA.

Väinö Tannerille, Pohjoismainen yhteistyö tulliliiton avulla, olisi ollut suotavaa. SDP:llä oli muutoinkin erittäin vahvat siteet muiden Pohjoismaiden sosiaalidemokraattisiin puolueisiin, ja yhteistyötä tehtiin monilla eri forumeilla ja olihan Pohjoismaiden sosiaalidemokraattisilla puolueilla yhteinen Pohjoismainen yhteistyökomitea SAMAK (Sosiaalidemokraattisten puolueiden ja ammattiliittojen keskusjärjestöjen pohjoismainen yhteistyökomitea).

SDP:n suhde Neuvostoliittoon 1950–60-lukujen taitteessa heikkeni, erityisesti siitä syystä, että Väinö Tanner oli valittu puolueen puheenjohtajaksi.⁵⁷ Vaikka Neuvostoliitossa suhtauduttiin negatiivisesti Suomen taloudelliseen lähentymiseen Länsi-Euroopan talouksien kanssa, niin tästä huolimatta Pohjoismainen yhdentymissuunnitelma hyväksyttiin Neuvostoliitossa 1950-luvun puolivälin jälkeen. Tämä johtui Juhana Aunesluoman mielestä siitä, että Nikita Hruštševin valta oli vakiintunut Josif Stalinin kuoleman jälkeen, eikä Neuvostoliiton uusi johto enää pitänyt Pohjoismaista yhdentymistä Neuvostoliiton uhkana tai sen etujen vastaisena toimintana.⁵⁸ Pohjoismainen yhdentymissuuntaus, joka oli valloillaan 1950-luvun lopulla, oli SDP:n näkökulmasta erittäin toivottavaa. Tähän varmasti vaikutti paljolti se, että SDP:n tuona ajan johtohenkilöt olivat hyvissä väleissä Pohjoismaisten sisarpuolueiden kanssa ja Pohjoismaiset sosiaalidemokraattiset yhteistyöjärjestöillä oli vahva yhteys toisiinsa, joka varmasti teki Pohjoismaisesta yhdentymissuunnitelmasta erittäin houkuttelevan Suomen SDP:lle, koska aatteellisesti puolueet olivat erittäin samankaltaisia.⁵⁹ SDP:n ulkopoliittinen linja myötäili, ainakin puolueenjohdon mielestä, niin sanottua Paasikiven-linjaa, tästä syystä presidentti Kekkonen vierailu Leningradissa herätti suurta ärsytystä puolueessa, kun Neuvostoliiton pääministeri oli voimakkaasti hyökännyt SDP:tä vastaan ja syyttänyt puolueen johtoa negatiivista asennetta Suomen ja Neuvostoliiton ystävällismieliseen suhteeseen. Tämä väite oli SDP:n johdon näkemyksen mukaan täysin perusteeton ja väärä.⁶⁰ Erityisen suurta kritiikkiä SDP:n johdolta sai presidentti Kekkonen, jota kritisoiin siitä, ettei hän ollut Leningradin matkallaan korjannut Neuvostoliiton pääministerin väitteitä.⁶¹ Tämä kuvastaa hyvin sitä, millainen suhde SDP:n puolue johdolla ja presidentti Kekkosella oli tuona aikana.

---

⁵⁷ Kertomus Suomen sosiaalidemokraattisen puolueen toiminnasta 1959. SDP arkisto, DA5, TA. & Rautkallio 1999, 46–47.

⁵⁸ Aunesluoma 2011, 176–177.

⁵⁹ Työväen kalenteri 1959 ”Pohjoismainen yhteistyö”. SDP: arkisto, UBF Työväen kalenteri 1959, TA.

⁶⁰ Kertomus Suomen sosiaalidemokraattisen puolueen toiminnasta 1959. SDP arkisto, DA5, TA.

⁶¹ Kertomus Suomen sosiaalidemokraattisen puolueen toiminnasta 1959. SDP arkisto, DA5, TA.

Vaikka vuoden 1959 aikana kävi todennäköiseksi, ettei Pohjoismaisesta tulliliitosta tulisi mitään, koska laajempi eurooppalainen talousyhteistyö suunnitelma nousi esiin, jossa Euroopan yhteisön ulkopuolelle jääneet valtiot alkoivat suunnitella, mukaan lukien Pohjoismaat, laajempaa kauppaliittoa, josta muodostui Euroopan vapaakauppaliitto (EFTA). Tästä huolimatta SDP:ssä oltiin valmiita hyväksymään Pohjoismaisen tulliliitto, vaikka puolueessa tiedettiin, että on hyvin todennäköistä, ettei Pohjoismaista tulliliitto luoda, koska muut Pohjoismaat odottavat, miten laajempi eurooppalainen yhteistyökehitys etenee.⁶²

Vuonna 1960 pohjoismarkkinoita koskevat suunnitelmat olivat kariutuneet lopullisesti, kun muut Pohjoismaat olivat liittyneet EFTA:aan, joka oli korvannut yhteispohjoismaisen talousalueen. Pohjoismaisen tulliliiton korvannut Pohjoismaiden EFTA-suuntaus koettiin sopivalla ymmärtäväsyydellä, mutta tiettyä epävarmuutta oli havaittavissa siinä, miten Pohjoismaisen taloudellinen yhteistyö tulevaisuudessa tulisi järjestää, kun Suomi jäi vuonna 1960 EFTA:n ulkopuolelle ja pohjoismarkkinasuunnitelma raukesi.⁶³ Pohjoismarkkinasuunnitelman raukeamisesta huolimatta, SDP:n kanta Suomen ulkomaankaupan kansainväliseen avautumiseen oli selvä, sillä puolueessa katsottiin, että Suomen oli, tavalla tai toisella, päästävä Länsi-Euroopan, ja ennen kaikkea muiden Pohjoismaiden kanssa, kaupallisiin sopimuksiin.⁶⁴ Pohjoismaisen tulliliiton karitumista ei nähty SDP:ssä Pohjoismaiden neuvoston epäonnistumisena, vaikka monet muut tahot arvostelivat Pohjoismaiden neuvostoa passivisuudesta.⁶⁵ SDP:n kanta Pohjoismaista yhteistyötä kohtaan säilytti erityisen aseman ulko- ja kauppapoliittisena suuntauksena SDP:ssä, vaikka Pohjoismaisen tulliliitto kariutuikin.⁶⁶

Vaikka Pohjoismaista tulliliittoa kannatettiin SDP:ssä, etenkin puolueenjohto K. A. Fagerholmin johdolla näki Pohjoismaat sellaisena viiteryhmänä, johon Suomen kannatti pyrkiä. Positiivinen suhtautuminen Pohjoismaihin oli SDP:n toiminnassa jo 1930-luvulta saakka.⁶⁷ Toisaalta on huomioitava, että SDP oli vielä vuonna 1960 erittäin heikko ulkopoliittinen toimija Suomessa ja SDP:n ulkopoliittinen linja myötäili Paasikivenlinjaa, joka hyväksyttiin puolueessa.⁶⁸ Suurin kritiikki Suomen ulkopoliittikkaa kohtaan

---

⁶² Kertomus Suomen sosiaalidemokraattisen puolueen toiminnasta 1959. SDP arkisto, DA5, TA.

⁶³ Kertomus Suomen sosiaalidemokraattisen puolueen toiminnasta 1960. SDP arkisto, DA6, TA.

⁶⁴ Kertomus Suomen sosiaalidemokraattisen puolueen toiminnasta 1960. SDP arkisto, DA6, TA.

⁶⁵ Kertomus Suomen sosiaalidemokraattisen puolueen toiminnasta 1960. SDP arkisto, DA6, TA.

⁶⁶ kts. Frøland, Hans Otto 2005, *European trade liberalisation and the stillborn Nordic customs union in the 1950s*.

⁶⁷ Soikkanen H. 1975. 587-593.

⁶⁸ SDP puoluekokouksen pöytäkirja 1960 "Väinö Leskisen puheenvuoro". SDP arkisto, CD puoluekokous 1960, TA.

ei suoranaisesti osoitettu ulkopoliittistalinjaa kohtaan, vaan Maalaisliittoa ja presidentti Kekkonen kohtaan, joiden salailevaa ja sisäänpäin kääntynyttä toimintakulttuuria SDP:ssä kritisoitiin. SDP:ssä kritisoitiin myös sitä, että Kekkonen ja Maalaisliitto saivat liikaa Suomen ulkopuolelta tulevia määräyksiä, joita käytettiin SDP:tä vastaan.⁶⁹ Näistä suurista erimielisyyksistä huolimatta SDP:n ulkopoliittinen suuntaus oli melko samankaltainen Maalaisliiton ja presidentti Kekkonen ulkopoliittisten suuntausten kanssa erimielisyydet johtuivat enneminkin henkilövalinnoista, joita SDP:ssä oli tehty 1950-60-lukujen vaihteessa. Toisaalta SDP:ssä nähtiin erityisen hyvänä Suomen ulkomaankaupan vapautuminen ja Länsi-Eurooppalaiseen kauppaliittoihin pyrkiminen, koska vapaakaupan tuoma talouskasvu vähentäisi työttömyyttä ja parantaisi suomalaisten elintasoa, jotka olivat vuonna 1960 SDP päätavoitteita sisäpoliittisesti.⁷⁰

2.2. Suuntana Länsi-Euroopan vapaakauppaliitto – SDP ja FINN-EFTA-sopimus

Länsi-Euroopan vapaakauppaliitosta (EFTA) tuli Pohjoismaisen tulliliiton jälkeen Suomelle ainoa vaihtoehto, johon Suomi voisi jollain tavoin liittyä. Suomessa pidettiin ensisijaisen tärkeänä, ettei Suomi eristyisi taloudellisesti Länsi-Euroopasta. Pohjoismainen suuntaus olisi ollut helpoin reitti Suomelle, koska Neuvostoliiton näkökulmasta katsottuna Pohjoismaat olivat ryhmittymä, jota ei nähty uhkaavina toimijoina ja suunta, johon Suomen annettiin liikkua yhä enemmän. Tästä syystä Suomessa olisi ollut helppoa hyväksyä se, että Suomi pyrki Pohjoismaiseen tulliliittoon ja eduskunta hyväksyi Suomen liittymisen Pohjoismaiseen tulliliittoon kesällä 1959.⁷¹

Samana aikana, kun Suomessa Pohjoismainen tulliliitto säilyi Suomen integraatiosuuntauksena, alkoivat Ruotsissa Saltsjöbadenissa neuvotellut EEC:n ulkopuolisten Länsi-Euroopan maiden välillä EFTA:n luomisesta. Tämä oli Suomen integraatiopyrkimyksille pettymys sekä uusi haaste, sillä Neuvostoliitossa ei hyväksytty Suomen liittymistä EFTA:n täysjäsenenä ja EEC:hen liittyminen olisi ollut ulkopoliittisesti täysin mahdotonta.⁷² Tapani Paavonen kuvailee Suomen ulko- ja kauppapoliittista toimintaa odota ja katso-taktiikaksi, jossa pääpiirteinä olivat varovaisuus ja nopea reagointi ulkopoliittisiin tapahtumiin.⁷³

---

⁶⁹ SDP:n puolueuuevoston pöytäkirja 1960b. SDP: arkisto, CB SDP puolueuuevosto 1960b, TA.

⁷⁰SDP:n puoluekokouksen pöytäkirja 1960, "Kaarlo Pitsingin puheenvuoro". SDP arkisto, CD puoluekokous 1960, TA.

⁷¹ Aunesluoma 2011, 192. & Paavonen 2008, 48.

⁷² Aunesluoma 2011, 193.

⁷³ Paavonen 2008, 48.

Neuvottelut EFTA:n perustamisesta alkoivat kesällä 1959 Saltsjöbadenissa Ruotsissa. Suomi ei Iso-Britannian varauksellisen suhtautumisen takia ollut neuvotteluissa paikalla mutta Ruotsin hallitus piti Suomen hallituksen ajan tasalla, koska Suomi oli saanut luvan seurata neuvottelujen kulkua.⁷⁴ EFTA:n luominen oli erittäin nopeaa toimenpide, koska jo marraskuussa 1959 EFTA-seitsikon⁷⁵ neuvottelukunnat olivat onnistuneet luomaan yhteisymmärryksen, jonka pohjalta EFTA luotiin ja vuoden 1960 alussa allekirjoitettiin Euroopan vapaakauppaliiton perustamissopimus ja EFTA aloitti toimintansa samana vuonna.⁷⁶

Suomen osalta neuvottelut EFTA-liitännäisjäsenyydestä alkoivat alkuvuodesta 1960. Eduskunta oli antanut hallitukselle valtuudet marraskuussa 1959 aloitta neuvottelut EFTA kanssa, vain SKDL oli vastustanut neuvotteluvaltuuksien antamista.⁷⁷ Neuvotteluita kävi valtuuskunta, jota johti Olavi Munkki, häntä oli tehtävään ehdottanut Ahti Karjalainen, joka, presidentti Kekkonen kanssa, piti neuvottelukunnan omassa ohjauksessaan.⁷⁸ Viralliset neuvottelut Suomen suhteiden järjestämisestä EFTA:aan alkoivat maaliskuussa 1960 Genevessä ja huhtikuussa Suomen hallitus päätti, että Suomen oli tavoiteltava liitännäisjäsenisyyttä EFTA:aan. Suomelle suurin ongelma alkuperäisessä sopimusluonnoksessa (ns. Lissabonin sopimus) oli suhde ns. kolmansiin maihin, joka Suomen tapauksessa tarkoitti Neuvostoliittoa ja sen kanssa käytävän kaupan suosituimmuuslausekkeen puuttumista Lissabonin sopimuksesta. Käytännössä suosituimmuuslauseke tarkoitti sitä, että Suomen EFTA:lta saadut kaupalliset edut siirtyisivät myös Suomen ja Neuvostoliiton väliseen kauppaan.⁷⁹

Kesällä 1960 Suomen EFTA-liitännäisjäsenyys neuvotteluille tuli kuitenkin erikoinen käänne, kun Suomen toimesta EFTA neuvottelut laitettiin jäihin, vaikka presidentti Kekkonen olikin saanut Neuvostoliiton johtajalta Nikita Hruštšovilta 60-vuotissyntymäpäivillään tiedon, että Neuvostoliitto ei vastustaisi Suomen liitännäisjäsenettä EFTA:n kanssa.⁸⁰ Lopulta Suomen ja EFTA:n välille luotiin FINN-EFTA-sopimus, joka tarkoitti käytännössä sitä, että Suomen ja EFTA:n välille muodostui erillinen vapaakauppaliitto.⁸¹

---

⁷⁴ Paavonen 2008, 48.

⁷⁵ EFTA:n perustajavaltiot, Iso-Britannia, Ruotsi, Norja, Tanska, Portugal, Sveitsi ja Itävalta.

⁷⁶ Soikkanen 2003, 218.

⁷⁷ Aunesluoma 2011, 199.

⁷⁸ Soikkanen 2003, 219.

⁷⁹ Soikkanen 2003, 220. & Aunesluoma 2011, 202 & 206–207.

⁸⁰ Soikkanen 2003, 222. & Aunesluoma 2011, 203–204.

⁸¹ Soikkanen 2003, 227.

Vuonna 1959, kun tilanne vaikutti siltä, että Pohjoismainen tulliliitto ei muiden Pohjoismaiden takia toteutuisikaan, tuli Suomessa erityisen tärkeäksi varautua siihen, miten Suomen tulisi suhtautua syntyvään EFTA:aan ja toisaalta siihen, miten Suomen tulisi järjestää suhteensa tulevaan EFTA:aan. Useaan otteeseen SDP sisäisissä keskusteluissa tuodaan esiin, miten Maalaisliitolainen vähemmistöhallitus kävivät neuvotteluita eduskunnalta ja eräiltä virkamiehiltä salassa.⁸² Tämä oli tietysti mielessä ymmärrettävää, koska SDP:n ja presidentti Kekkonen välit olivat tuolloin melko tulehtuneet, joka vaikutti suoraan myös SDP:n ja Maalaisliiton välisiin suhteisiin. Viittaus myös siihen, että tietyiltä virkamiehiltä neuvotteluita käytiin salassa, viittaisi siihen, että tietoa neuvotteluista saivat nimenomaan Kekkonen luottohenkilöt, joiden voidaan sanoa kuluneen Kekkonen sisäpiiriin niin sanottuihin ”K-linjalaisiin”. ”K-linjalaisten” tavoitteena oli pitää Kekkonen presidenttinä ja tukea tämän ulkopoliittista linjaa. Tämä selvästi ärsytti SDP:n edustajia, koska heillä ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa neuvotteluihin eikä toisaalta edes saada tietoa, miten neuvottelut sujuivat vai sujuivatko ne. Lisää kritiikkiä Maalaisliittolainen hallitus sai, kun vihdoinkin eduskunta sai lisätietoa EFTA-neuvotteluista niin tiedonantoa kuvailtiin seuraavasti, ”*sekin (oli) laadittu niin hämäräksi, että opposition oli pyydettävä pääministeriltä erikoinen selvitys hallituksen aikomuksista.*”⁸³ Tämä antaa hyvän kuvan siitä, miten EFTA-neuvottelut käytännössä Suomessa toteutettiin ja, miten vähän SDP:ssä tiedettiin EFTA-neuvotteluista.

SDP eduskuntaryhmässä EFTA-neuvotteluista vuoden 1959 puolella on melko vähän mainintoja, mutta eduskuntaryhmässä ensimmäinen viittaus EFTA-neuvotteluihin oli 24.9.1959, jolloin SDP:n eduskuntaryhmä päätti puoluetoimikunnan suosittelemaa yhteisesiintymistä muiden eduskuntaryhmien kanssa.⁸⁴ Tässä vaiheessa oli jo hyvin selvää, että SDP kannattaisi Suomen liittymistä ulkoseitsikkoon, koska sen ulkopuolelle jääminen olisi merkinnyt suuria vaikeuksia Suomen kaupankäyntiin.⁸⁵ Keskustelu SDP ja muiden eduskuntaryhmien yhteisesiintymistä ulkoseitsikko asian tiimoilta jatkui seuraavassa SDP:n eduskuntaryhmän kokouksessa. Keskustelun pääasiana oli se, miten ja keiden kanssa SDP kannatti esiintyä ulkoseitsikkokokouksien suhteen, sillä K. A. Fagerholm oli sitä mieltä, ettei SDP:n tulisi esiintyä yhdessä Kokoomuksen ja

---

⁸² SDP:n toimintakertomus 1959, s.11. SDP:n arkisto, DA5, TA.

⁸³ SDP:n toimintakertomus 1959, s.11. SDP:n arkisto, DA5, TA.

⁸⁴ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 24.9.1959. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1959 A, TA.

⁸⁵ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 24.9.1959. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1959 A, TA.

Ruotsalaisen kansanpuolueen kanssa. Tältä pohjalta syntyikin päätös, että SDP voisi esiintyä yksin ulkoseitsikkokysymyksessä eduskunnassa.⁸⁶

Ulkoseitsikkokysymyksen käsittely eduskunnassa oli edelleen SDP:n eduskuntaryhmän mielestä liian huonoa, joten SDP:ssä oltiin sitä mieltä, että hallituksen olisi syytä parantaa tapaa, jolla se piti eduskunnan tietoisena ulkoseitsikkokysymyksessä. Samassa eduskuntaryhmän kokouksessa tuotiin ilmi myös vientiä harjoittavien tahojen näkökulmia, jotka olivat erittäin myönteisiä vapaakauppa-alueeseen liittymiseen. Kokouksessa toisaalta myönnettiin, että ennen lopullista mielipiteen muodostamista olisi hyvä kuulla mielipide myös puolueen ulkopuolisilta tahoilta. Tähän lopulta eduskuntaryhmä päätti pyytää ylijohtaja Gunnar Korhosta, jolta odotettiin ulkoseitsikkokysymyksen selostajaksi. Gunnar Korhonen oli vuoteen 1960 Kauppa- ja teollisuusministeriön ylijohtaja, jonka jälkeen hän siirtyi Finnairin toimitusjohtajaksi. Korhosen pyytämistä asiantuntijaksi ei SDP:n eduskuntaryhmässä perustella, mutta oma oletukseni siitä, miksi juuri hänet pyydettiin asiantuntijaksi, oli, että Korhonen ei ollut minkään puolueen aktiivinen jäsen ja, koska hän toimi vielä tuolloin Kauppa- ja teollisuusministeriön ylijohtajan, jolloin hänellä oli oletettavasti erinomaiset tiedot neuvotteluista ja niiden vaikutuksista Suomen talouteen.⁸⁷ Tämä kuvaa hyvin sitä, miten SDP ei 1950-luvulla ollut kovinkaan asiantunteva toimija ulkopoliittisissa taikka ulkomaankauppaan liittyvissä kysymyksissä, kun tilanteen selostajaksi pyydettiin yrity maailmasta Gunnar Korhonen, joka myöhemmin tuli tunnetuksi Finnairin toimitusjohtajana. Korhosen käyttäminen asiantuntijana oli siinä mielessä erikoista, että tämän tutkimuksen aineistoissa ei esiinny toista puolueen ulkopuolista asiantuntijaa. Tämä osoittaa sen, että puolueessa alettiin tekemään laajempaa tutkimustyötä muun muassa ulkopoliittisissa kysymyksissä.

Ylijohtaja Gunnar Korhonen olikin selostamassa SDP eduskuntaryhmälle ulkoseitsikkokysymystä Suomen osalta 12.11.1959, jolloin kävi ilmi asioita, joista SDP:n eduskuntaryhmä oli huolissaan, jos Suomi liittyisi ulkoseitkoiden luomaan kauppa-alueeseen. Korhosen selostus alkoi sillä, että Suomen jääminen ulkoseitsikon ulkopuolelle merkitsisi suurta vaaraa Suomen viennille ja, että eri suomalaiset teollisuudenalat eivät pelkää vapaita markkinoita vaan enneminkin ovat valmiita vapaakaupan haasteille ja ovat myös kilpakykyisiä vapaammilla markkinoilla. Korhonen

---

⁸⁶ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 29.9.1959. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1959 A, TA.

⁸⁷ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 15.10.1959. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1959 B, TA.

kertoi myös, että Suomen sopimusluonnos olisi valmis mutta Suomen hallitus tutkisi, miten Suomen olisi mahdollista osallistua ulkoseitsikkoon. Korhonen kertoi myös Suomen ja ulkoseitsikon välisen sopimuksen aikataulusta toisin sanoen siitä, milloin sopimus olisi ratifioitava sekä, milloin ensimmäiset tullinalennukset tapahtuisivat.⁸⁸ Tässä käy siis ilmi se, ettei SDP:ssä oikeastaan tiedetty, missä vaiheessa Suomen ja ulkoseitsikon väliset neuvottelut tuolloin olivat, joka taas tukee että, että Suomen ja ulkoseitsikon väliset neuvottelut oli käyty presidentti Kekkonen ja hänen luottomiesten välillä, jolloin oli käynyt niin, että esimerkiksi SDP:ssä ei juurikaan tiedetty, missä vaiheessa neuvottelut olivat.

Ylijohtaja Korhosen alustuksen jälkeen SDP:n eduskuntaryhmällä oli mahdollisuus kysyä Korhoselta ulkoseitsikkokysymykseen liittyviä huolia ja murheita. Ensimmäinen kysymys oli edustaja Tuomiselta, joka käsitteli sitä, että onko mahdollista, että Kuutosten⁸⁹ (EEC) ja ulkoseitsikon (tuleva EFTA) välille syntyisi kauppasota sekä, mitä Suomelle tapahtuisi, jos Suomi jäisi ulkoseitsikon ulkopuolelle. Toinen huolenaihe oli suomalaisten maataloustuotteiden tilanne vapaakauppa-alueella, johon jatkokysymyksenä esitettiin Tanskan tilanteesta, erityisesti siitä oliko Tanska saanut myönnytyksiä maataloustuotteilleen. Viimeisenä ja luultavasti suurimpana huolena oli Neuvostoliiton suhtautuminen Suomen liittymiseen ulkoseitsikkoon. Tähän ylijohtaja Korhonen antaa olettaa, ettei Neuvostoliittoa häittäisi Suomen liittyminen ulkoseitsikkoon, kunhan Suomen ja Neuvostoliiton väliset suhteet eivät kärsisi tästä. Tähän edustaja Tuominen vastaa hieman erikoisesti, sillä hänen puheenvuorostaan tulee ilmi, että Suomen kotimarkkinateollisuus ottaisi ilolla vastaan sen, että Suomi jäisi ulkoseitsikon ulkopuolelle ja Suomi ajautuisi itäblokin talouden piiriin, jolloin edustaja Tuomisen mukaan Suomen talous toimisi kuin itäblokin satelliittivaltioissa.⁹⁰ Edustaja Tuomisen kommentti oli hyvin poikkeuksellinen SDP:ssä sillä yksikään toinen edustaja ei ollut samalla lailla nähnyt itäblokin mallia positiivisessa mielessä. Tämä oli erittäin kiinnostavaa, sillä sosialidemokratian taloudellinen perusajatus pohjautuu enemmän markkinatalouteen ja ajatukseen siitä, että talouden tavoitteena olisi yhtiskunnan hyvinvoinnin lisääminen, joka tapahtuu markkinataloudella, jota valtio säännöstelee

---

⁸⁸ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 12.11.1959. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1959 B, TA.

⁸⁹ Ranska, Länsi-Saksa, Italia, Belgia, Alankomaat ja Luxembourg.

⁹⁰ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 12.11.1959. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1959 B, TA.

toisin kuin Itä-Euroopan kommunististen maiden talous, joka pohjautui valtiojohtoiselle suunnitelmataloudelle.⁹¹

Keskustelu eduskunnassa ulkoseitsikkokysymyksen suhteen kävi kiivaana marraskuussa 1959, kun Suomen hallituksen kanta ilmoitetaan eduskunnalle pääministeri Vieno Johannes Sukselaisen suulla. Tällöin tuli ilmi se, ettei Suomesta tulisi tulevan EFTA:n perustajajäsentä. Tämän tiedon tullessa eduskunnan tietoon SDP:n eduskuntaryhmä ei tuolloin vielä ottanut asiaan kantaa, koska SDP halusi ensin selvittää muiden puolueiden kannan pääministeri Sukselaisen tiedoksiintoon, sekä odottaa, että kauppaministeri Karjalainen oli palannut Moskovasta.⁹² Asian käsittelyn aikataulusta tulikin erimielisyyttä Maalaisliton ja SDP:n välille, sillä pääministeri Sukselainen pyrki käsittelemään asian ennen Kauppaministeri Karjalaisen Moskovaan lähtöä, mutta SDP:n tavoitteena oli siirtää käsittelyä seuraavalle viikolle, jolloin Karjalainen olisi palannut Moskovasta.⁹³

SDP:n puheenjohtaja Väinö Tanner tuo eduskuntaryhmän tietoon sen, että SDP:n puoluetoimikunnan mielestä Suomen tulisi keskustella vain jäsenyydestä ulkoseitsikkoon kuulumisesta.⁹⁴ Tämä kanta oli ristiriidassa Maalaisliittolaisen hallituksen tiedonannon kanssa. Toisaalta SDP:n eduskuntaryhmässä kaivattiin Sukselaisen hallitukselta lisää perusteluja, miksi Suomi ei voisi liittyä ulkoseitsikkoon.⁹⁵ Samassa eduskuntaryhmänkokouksessa Gunnar Henriksson toi myös esiin muiden puolueiden kannan ulkoseitsikkokysymyksen suhteen, jossa käy ilmi, että kolme porvarillista ryhmää hyväksyivät pääministerin selostuksen, että Suomi voisi liittyä ulkoseitsikkoon muuna kuin perustajajäsenenä. Vasemmistopuolueista SKDL:n mielipide nähtiin automaattisesti vastahalkoisena ja Simoslaiset, eli SDP:stä irronnut TPSL nähtiin hyvin arvaamattomana ulkoseitsikkokysymyksen suhteen.⁹⁶ Viimeistään 17.11.1959 käy selväksi SDP:n kanta ulkoseitsikkokysymykseen oli, että Suomen tulisi liittyä EFTA:n perustajajäsenenä.⁹⁷

---

⁹¹ Vuolanne 2011, 76–81.

⁹² SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 13.11.1959 A. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1959 B, TA.

⁹³ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 13.11.1959 B. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1959 B, TA.

⁹⁴ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 17.11.1959 A. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1959 B, TA.

⁹⁵ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 17.11.1959 A. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1959 B, TA.

⁹⁶ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 17.11.1959 A. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1959 B, TA.

⁹⁷ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 17.11.1959 C. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1959 B, TA.

Vuoden 1960 SDP:n eduskuntaryhmän pöytäkirjoissa oli havaittavissa se, ettei ulkoseitsikkokysymys tai EFTA-kysymys kuten se jo 1960 tunnettiin, ollut enää aihe, josta eduskuntatasolla olisi keskustelut, ainakaan SDP:ssä, koska ensimmäinen maininta EFTA:sta SDP:n eduskuntaryhmän pöytäkirjoissa vuonna 1960 oli 1.12.1960, jolloin SDP:n kansanedustaja Rafael Paasio oli ollut osa suomalaista delegaatiota, joka oli käynyt Moskovassa valtiovierailulla. Delegaatioon kuuluivat muun muassa presidentti Kekkonen, Ahti Karjalainen sekä Arvo Korsimo. Huomionarvoista on myös se, että Rafael Paasio oli matkalla yksityishenkilönä ulkoasianministeriön pyynnöstä.⁹⁸

Neuvostoliiton vierailulla oli myös keskusteltu Suomen EFTA-kysymyksestä, jonka Paasio kertoi SDP:n eduskuntaryhmälle. Tärkein tieto oli se, että Neuvostoliitto hyväksyisi Suomen menemisen EFTA:aan tietyin ehdoin, tämä tieto tuli niin Hruštševin, että ulkoministeriön edustajan Anastas Mikojanin suista.⁹⁹ Tapaamisen toinen kiinnostava seikka oli keskustelut Neuvostoliiton ja SDP:n suhteista. Hruštšev sanoi Paasiolle, että Neuvostoliiton ja SDP:n suhteet olivat huonot ja Hruštšev toi esiin Väinö Tannerin ja Väinö Leskisen nimet ja heidän negatiivisen suhtautumisensa Neuvostoliittoon syiksi huonoihin suhteisiin. Paasio taas vastasi tähän, että SDP:ssä suhtaudutaan positiivisesti Neuvostoliittoon sekä, että näiden kahden tahon suhteita hallitsi väärinkäsitykset, jotka aiheuttivat kitkaa näiden tahojen välille.¹⁰⁰ Tämä on tutkimukseni jatkon kannalta kiinnostavaa, miten Paasion vierailu Neuvostoliittoon vaikutti lopulta Neuvostoliiton ja SDP:n välisiin suhteisiin, koska Paasio kuului niin sanottuun ”kolmoslinjalaisiin”, jotka olivat Tannerista ja Leskisestä katsottuna enemmän vasemmalla. Paasion nousu SDP:n johtoon palauttaa SDP:n jälleen ”salonkikelpoiseksi” puolueeksi niin Kekkonen kuin Neuvostoliiton näkökulmasta. Täten onkin erittäin kiinnostavaa, miksi Paasio kutsuttiin Neuvostoliittoon Suomen delegaation mukaan ja, miten suuri merkitys tällä vierailulla oli SDP:n paluusta jälleen ”salonkikelpoiseksi” puolueeksi. On myös syytä tuoda esiin se, että tällä valtiovierailulla, jolla Paasio oli mukana, Suomi sai Neuvostoliitolta lopullisen vastauksen siihen, miten Suomi voisi osallistua Eftaan sekä vierailulla neuvoteltiin, miten mahdollinen Suomen ja EFTA:n välinen sopimus vaikuttaisi Suomen ja Neuvostoliiton väliseen kauppaan.¹⁰¹

---

⁹⁸ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 1.12.1960. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1960 B, TA.

⁹⁹ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 1.12.1960. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1960 B, TA.

¹⁰⁰ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 1.12.1960. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CS 1960 B, TA.

¹⁰¹ Aunesluoma 2011, 206–207.

Vuonna 1960 SDP:llä oli myös puoluekokous, joka järjestettiin keväällä Helsingin työväentalolla. Huomioitavaa puoluekokouksessa oli se, ettei ulkopoliittisia kysymyksiä juurikaan pohdittu. Ulkopoliittiset asiat nousivat yleiseen keskusteluun, kun puolueessa huomattiin, että ulkopoliittisista syistä puolue ei päässyt vaikuttamaan sisäpolitiikkaan. Väinö Leskinen oli harvoja, jotka ottivat ulkopoliitiikan esiin puoluekokouksessa toteamalla, että koska kukaan puolueenjäsenistä ei ole kritisoinut puolueen ulkopoliittista linjaa niin on oletettava, että puoleen harjoittama ulkopoliitiikka on jäsenistön mielestä hyväksyttävää eikä siksi ole tarvetta muuttaa ulkopoliittisia kannanottoja.¹⁰²

Muutoinkin Suomen liittymisestä vapaakauppa-alueeseen käytiin hyvin vähän keskustelua ja käytännössä kaikki keskustelu liittyi siihen, miten vapaakauppa vaikuttaisi eri teollisuudenaloihin ja työllisyyteen.¹⁰³ Puoluekokouksen pöytäkirjat tukevat ajatusta siitä, ettei SDP ollut vielä tuolloin erityisen ulkopoliittisesti suuntautunut puolue vaan sisäpoliittiset kysymykset olivat ulkopoliittisiäkysymyksiä tärkeämpiä, joka näkyy myös siinä, ettei puolueen riveistä löytynyt kovinkaan monia jäseniä, jotka olisivat edes kiinnostuneita ulkopoliitikasta. Ulkopoliitiikan vähäiseen kiinnostamiseen vaikuttivat varmasti se, että SDP:n ja kommunistien välille oli syntynyt kilpailua sotien jälkeen, kun kommunistit olivat palanneet Suomen politiikkaan, tämä taas johti siihen, että kilpailu äänestäjistä ja vaikutusvallasta ammattiyhdistyksissä lisääntyi ja vei huomiota ulkopoliitikasta sisäpolitiikkaan. On myös mainittava, että puolueella ei ollut ulkopoliittista ohjelmaa, joka antaa kuvan, ettei suurimmalle osalle puolueen jäsenistöä kiinnostanut ulkopoliittiset kysymykset. Sotien jälkeisenä aikana oli myös paljon sosiaalipoliittisia ongelmia, joiden ratkaisuun SDP:ssä keskityttiin, joka vei huomiota ulkopoliitikasta.¹⁰⁴

Puoluekokouksessa luotiin myös tulevaisuuteen suuntaava poliittinen ohjelma 1960-luvulle. Ohjelmassa ennustettiin, että taloudellinen yhteistyö olisi yksi yleismaailmallinen tunnus 1960-luvulla ja ettei Suomi voisi jäädä näiden kehityslinjoiden ulkopuolelle muuten Suomen kohtalona olisi jäädä takapajuisen maan asemaan. Tämän taloudellisen kehityssuunnan valinta oli välttämätöntä kansanvaltaisen yhteiskunnan

---

¹⁰² SDP Puoluekokous 1960, "Väinö Leskinen puheenvuoro". SDP:n arkisto, CD Puoluekokous 1960 169–242, TA.

¹⁰³ SDP Puoluekokous pöytäkirja 1960, "Kaarlo Pitsingin puheenvuoro". SDP:n arkisto, CD Puoluekokous 1960 1–56, TA. & SDP Puoluekokous 1960 esitykset. SDP:n arkisto, CD Puoluekokous 1960 esitykset 1–84, TA.

¹⁰⁴ Soikkanen H.1991. 511–515.

turvaamiseksi sekä maan itsenäisyyden säilyttämiseksi.¹⁰⁵ SDP:ssä siis uskottiin, että taloudellinen yhteistyö ja kasvava teollistuminen olisivat parhaita keinoja puolueen talouspolitiikan tavoitteiden saavuttamiseksi. Näitä tavoitteita olivat täystyöllisyys, elintason nostaminen ja sosiaaliset uudistukset.¹⁰⁶

2.3.Suomi ulkoseitsikon vanavedessä

Suomen assosioituminen EFTA:n liitännäisjäseneksi tapahtui 1.7.1961 kun FINN-EFTA-sopimus astui voimaan. EFTA:n ministerineuvosto oli hyväksynyt FINN-EFTA:n perustamisen helmikuussa 1961 ja sopimus oli allekirjoitettu maaliskuun 27. päivänä 1961. Pääministeri Sukselainen tiedotti asiasta eduskunnassa huhtikuussa 1961. Sopimus oli hyvin samankaltainen kuin muiden valtioiden EFTA-sopimukset muuttamia yksityiskohtia lukuun ottamatta.¹⁰⁷

SDP:n sisällä EFTA-sopimuksesta ei juurikaan keskustella Suomen liittymisestä EFTA:aan, saati muusta EFTA:aan liittyväistä asioista. Tämä johtunee siitä, että SDP:llä oli hyvinkin selkeä linja siitä, pitäisikö Suomen solmia kaupallinen sopimus EFTA:n kanssa. Nämä linjakeskustelut olivat käyty hyvin pitkälti jo vuonna 1960. Arkistomateriaalista jää sellainen kuva, että SDP:n linja oli selkeä ja sitä noudatettiin. Huomionarvoista on myös se, että puolueen linja vaikuttaa oleva hyvin yhtenäinen EFTA-kysymyksessä, vaikka on todettava, että hyvin harvaa puolueen jäsentä tuntui kovinkaan paljoa kiinnostavan EFTA-kysymys. Tällainen kuva jäi siitä syystä, että asiasta ei käyty laajoja keskusteluita vaan samat keskustelut olivat lyhyitä ja ristiriidattomia ja suurin osa puheenvuoroista olivat puolueen johtohenkilöiden pitämiä.

Vuoden 1961 ensimmäiset keskustelut EFTA:aan liittyen käytiin SDP:n eduskuntaryhmässä vasta maaliskuussa. Tällöinkin keskustelu liittyi leipomotyöläisten kolmivuorotyön sallimisesta, jotta suomalainen leipomot eivät kärsisi EFTA:n mukana tuoman kilpailun lisääntymisestä.¹⁰⁸ Tämä kuvastaa hyvin sitä, millainen ajattelu monilla SDP:n jäsenillä oli tästä EFTA:aan liittyen eli sitä, että EFTA:aan liittymistä, ei vastustettu vaan oltiin huolissaan vain Suomen kilpailukyvyyn heikentymisestä ja sitä

---

¹⁰⁵ Sosialidemokraattisen Puolueen talous- ja sosiaalipoliittinen ohjelma 1960-luvulle, s. 1–2. SDP:n arkisto, CD SDP Puoluekokous 1960 Ohjelma 1960-luvulle, TA.

¹⁰⁶ Sosialidemokraattisen Puolueen talous- ja sosiaalipoliittinen ohjelma 1960-luvulle, s. 3–4. SDP:n arkisto, CD SDP Puoluekokous 1960 Ohjelma 1960-luvulle, TA.

¹⁰⁷ Aunesluoma 2011, 210.

¹⁰⁸ SDP:n eduskuntaryhmän työvaliokunnan pöytäkirja, 7.3.1961. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1961 B, TA.

seuraavasta työttömyydenkasvusta. Toinen ja merkittävämpi keskustelunaihe, joka liittyi Suomen EFTA-sopimukseen, keskittyi siihen, että annetaanko hallitukselle säännöstelyvaltuudet kymmeneksi vai viideksi vuodeksi.¹⁰⁹ Tähän kysymykseen tutkimusaineisto ei anna vastausta, vaan oikeastaan SDP jättää asian perustuslakivaliokunnan hoidettavaksi, mistä voidaan päätellä, että sen tekemä päätös olisi SDP:n mielestä hyväksyttävä.

SDP kanta Suomen EFTA-sopimukseen ei vuonna 1961 muuttunut. SDP kannatti vahvasti EFTA-sopimusta ja näki, ettei Suomen olisi ollut varaa jäädä EFTA:n ulkopuolelle, koska se olisi ajanut Suomen vientiteollisuuden kriisiin, joka olisi johtanut siihen, että Suomen olisi ollut pakko vähentää tuontia, joka olisi heijastunut kotimarkkinateollisuuteemme negatiivisesti. Tämä olisi johtanut työllisyyden laskuun, joka olisi lopulta ajanut Suomen lamaan.¹¹⁰ Toinen seikka, joka tuodaan esiin, oli sellainen, jota yllättävän vähän on tuotu esiin EFTA-kysymykseen liittyen, oli se, että jos Suomi olisi jäänyt EFTA:n ulkopuolelle, olisi se tarkoittanut kilpailuetua muille valtioille, jotka kilpailivat Suomen kanssa samoilla markkinoilla. Tämä olisi heijastunut negatiivisesti Suomen vientiteollisuuteen kuten myös se, että ulkoseitsikko, joka perusti EFTA:n, oli Suomen viennin kannalta erittäin merkittävä ryhmä, ennen kaikkea metsäteollisuudelle, jonka viennistä EFTA-maihin oli 39 %.¹¹¹

Suomen liittyttyä EFTA:n liitännäisjäseneksi kesällä 1961, herätti se paljon positiivista niin Suomen taloudelle kuin ajatukselle yhä laajemmasta Pohjoismaisesta yhteistyöstä, joka erityisesti oli SDP:lle erittäin merkittävää, olihan Pohjoismainen yhteistyö heti toisena pääluokana puolueen toimintakertomuksissa ja se oli erotettu muusta kansainvälisiä asioita koskevasta luvusta. SDP:ssä olikin toivottu Suomen EFTA-liitännäisjäsenisyyden lähentävän Pohjoismaita. Todellisuudessa EFTA:sta ei tullutkaan jäsenvaltioiden toivoma perustaa taloudelliselle yhteistyölle vaan jo samaisena kesänä kun Suomi oli tullut EFTA:n liitännäisjäseneksi Tanska ja Iso-Britannia pyrkiväkin jo omilla tahoillaan aloittaa neuvottelut täydestä jäsenyydestä Euroopan talousyhteisön (EEC) kanssa. Tämä ajoi myös Ruotsin ja Norjan tilanteeseen, jossa niiden oli reagoitava muuttuneeseen tilanteeseen.

Tämä nopeasti muuttunut tilanne nähtiin SDP:n sisällä erittäin huolestuttavan, koska puolueessa oli tieto siitä, ettei Neuvostoliitto sallisi Suomen liittymistä EEC:hen, toisaalta

---

¹⁰⁹ SDP:n eduskuntaryhmän pöytäkirja, 13.4.1961. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1961 B, TA.

¹¹⁰ SDP eduskuntaryhmän toimintakertomus 1961. SDP eduskuntaryhmän arkisto, CA, TA.

¹¹¹ SDP eduskuntaryhmän toimintakertomus 1961. SDP eduskuntaryhmän arkisto, CA, TA.

puolueessa oltiin myös erittäin huolestuneita, millaisia vaikutuksia EFTA:n hajoamisella olisi Suomen kauppapoliittiseen asemaan. Tilanteesta huolestuneet sosiaalidemokraatit olivat tekemässä K. A. Fagerholmin johdolla esitystä, että tapahtui mitä tahansa, Pohjoismaat tekisivät yhteistyötä mahdollisimman laaja-alaisesti.¹¹² Tästä voidaan päätellä, että edelleen Pohjoismaiden yhteistyö oli merkittävässä asemassa Suomen sosiaalidemokraattiselle puolueelle ja mahdollisesti yksi merkittävä syy, miksi puolueelle oli niin tärkeää Suomen EFTA-liitännäisjäsenyys. Eli toisin sanoen SDP:lle EFTA-liitännäisjäsenyys ei ollut vain taloudellisista syistä tehty, vaan EFTA-sopimus voidaan nähdä merkittävänä myös siltä kannalta, että Suomi asemoituisi vahvemmin osaksi Pohjoismaita.

Seuraavana vuonna eli vuonna 1962 SDP:n eduskuntaryhmän arkistoista käy ilmi, ettei se käsitellyt millään tavoin Suomen EFTA-jäsenyyttä tai sen vaikutuksia. SDP:n puolueeneuvostossa sen sijaan nousi esiin keväällä ensimmäinen negatiivinen seuraus, joka EFTA-sopimuksesta oli synnyt. Puoluesihteri Kaarlo Pitsinki selostaa ensin EFTA-maiden mahdollisesta liittymisestä EEC:hen. Pitsinki pohtii, miten EEC-maat suhtautuisivat puolueettomien valtioiden kuten Itävallan, Sveitsin ja Ruotsin mahdolliseen jäsenyyteen. Pitsingin analyysi oli, etteivät kaikki EEC-maat haluaisi puolueettomia valtioita jäseniksi, koska se voisi heikentää EEC:n poliittista ja sotilaallista merkitystä.¹¹³

Samassa puoluesihterin Pitsingin selonteosta kävi myös ilmi se, että Suomessa oli havaittu EFTA-sopimuksen ensimmäinen negatiivinen seuraus nimittäin kananmunien vienti. Kananmunien vienti Suomesta Länsi-Saksaan oli tyrehtynyt, kun Suomesta oli tullut EFTA:n liitännäisjäsen. Tämä, kananmunakriisinä tunnettu kriisi, herätti huolta suomalaisten maataloustuotteiden viennin romahtamisesta. Tämä herätti huolen myös siitä, millainen Suomen ja EEC:n suhde tulvaisuudessa olisi ja miten suhteet järjestettäisiin, kun ne väistämättä muuttuisivat uudessa tilanteessa, jossa Suomi nyt oli. Tähän ratkaisu Pitsingin mielestä olisi teollisuuden tehostaminen ja sen avulla luoda muutos Suomen maatalouspolitiikkaan. Tätä puheenvuoroa voidaan pitää tietynlaisena hyökkäyksenä Maalaisliittoa vastaan, joka asemoitui ennen kaikkea maaseudun puolueen. Tämä on siitäkkin syystä kiinnostavaa, koska vuonna 1962 oli pidetty

---

¹¹² Kertomus Suomen sosialidemokraattisen puolueen toiminnasta v. 1961, s.3–4. SDP:n puolueeneuvoston arkisto, CB, TA.

¹¹³ SDP puolueeneuvoston kokouksen pöytäkirja, 17.5.1962, ”Kaarlo Pitsingin selonteko Kansainvälisestä poliittisesta tilanteesta”. SDP puolueeneuvoston arkisto, CB 1962 B, TA.

eduskuntavaalit, joissa Maalaisliitto oli saanut suurimman äänimäärän ja SDP oli menettänyt asemiaan ja jäänyt jälleen hallituksen ulkopuolelle.

1950–60-lukujen vaihe oli Suomen talousintegraation kannalta merkittävää avautumisen aikaa, sillä Suomesta tuli EFTA:n liitännäisjäsen ja sitä ennen Suomessa tavoitteet olivat liittää Suomi Pohjoismaiseen tulliliittoon, joka kuitenkin kariutui ulkoseitsikon laajemman eurooppalaisen talousintegraation takia. Suomen sosiaalidemokraattinen puolue oli vahvasti Pohjoismaisen suuntauksen kannalla, joka näkyi siinä, että SDP:n merkittävimmät henkilö olivat vahvasti sitä mieltä, että Suomen tulisi liittyä Pohjoismaiseen tulliliittoon ja sen kariuduttua EFTA:n jäseneksi. Erityisesti pohjoismaisuus ja yhteistyön tekeminen muiden Pohjoismaiden kanssa oli tärkeää SDP:lle. Pohjoismainen suuntaus olikin merkittävin syy, miksi SDP kanta oli niin vahvasti talousintegraatio myönteinen. Toinen selitys on se, että Suomen teollisuudelle oli elintärkeää pysyä kansainvälisesti kilpailukykyisenä ennen kaikkea Länsi-Eurooppaan. Tämä kiinnosti SDP:tä siitä syystä, että teollisuus työllisti paljon ihmisiä ja kasvava teollisuus tarvitsi lisää työntekijöitä, joiden puolue SDP oli. Teollisuudenkasvu myös tuki SDP yhtä suurinta tavoitetta, eli sitä että Suomessa ei olisi työttömyyttä. Vahva talousintegraation kannattaminen voidaan myös nähdä osana poliittista taistelua SDP:n ja maalaisliiton välillä, koska Maalaisliitto ja presidentti Kekkonen olivat hyvin hallitsevassa roolissa Suomen integraation pyrkimyksien hoidossa ja muutoinkin ulkopoliittisella kentällä. Tämä johtui paljolti siitä, että Neuvostoliiton johdossa SDP:n johtohahmoja pidettiin hieman epätoivottuina ja tästä syystä SDP jäikin ulkopoliittisesti muiden puolueiden varjoon. Tämä on varmasti myös osa syy siihen, että SDP oli niin innokkaasti toimimassa muiden Pohjoismaiden suuntaan, koska se suunta oli SDP:n johdolla tutuin niin aatteellisesti kuin henkilökohtaisellakin tasolla. Huomioitavaa on myös se, ettei muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta SDP:ssä ollut kovinkaan paljon kiinnostusta ulkopoliittikkaan vaan monille sisäpoliittiset asiat olivat ne asiat, joita käsiteltiin. Tämä johtunee siitä, että Suomen ulkopolitiikan toimijat eivät olleet vielä 1950–60-lukujen taitteessa vasemmistolaisia. Myös kilpailu kommunisteja vastaan sekä monet sosiaalipoliittiset kysymykset veivät puolueen huomion ulkopoliittikasta. Tämä muuttui 1960-luvun puolella välistä eteenpäin, jolloin alkoi nuorten vasemmistolaisten ulkopoliittisten toimijoiden esiinmarssi. Uskoisin myös, että kolmen vasemmistopuoleen taistelussa sisäpoliittiset kysymykset nousivat tärkeämmiksi niin vaaleissa kuin ammattiliitoissa. Lopulta henkilöitä, joita ulkopoliittiset kysymykset kiinnostivat, oli SDP:ssä vain kourallinen.

SDP:n suhtautuminen EFTA:aan oli monin tavoin positiivinen, erityisesti siitä syystä, että muut Pohjoismaat olivat mukana EFTA-hankkeessa. EFTA-kysymyksen käsittely puolueen sisällä oli melko vähäistä, osittain varmasti siitä syystä, että puoluejohto kannatti sitä mutta osittain myös siitä syystä, että puolueen sisällä ei ollut monia ulkopoliittisiatoimijoita, jotka olisivat nostaneet asiaa enemmän esille. Puolueenjohto myös katsoi, että Suomella ei olisi varaa jäädä EFTA:n ulkopuolella, koska silloin Suomi olisi jäänyt kahden Länsi-Eurooppalaisen talousalueen ulkopuolelle. Erityisen hankalaksi olisi muodostunut Suomen ja muiden Pohjoismaiden kaupankäynti, koska Pohjoismaat olivat erittäin merkittäviä maita Suomen viennin kannalta.

3. 1960-luku muutosten vuosikymmenenä 1963–1970

1960-lukua kuvastaa monellakin tavoin muutos. Muutosta tapahtui niin Länsi-Euroopan integraation, Suomen integraation kuin SDP:n sisällä. Kaksi merkittävää asiaa kuitenkin säilyivät kylmä sota sekä Kekonen. Nämä olivat suomalaisten näkökulmasta määrittävimmit tekijät siihen, millaista Suomen ulkopoliittikka eli siinä mielessä Suomen ulkopoliittisenlinjan ei voida sanoa hirveästi muuttuneen. Toisaalta ympäristö, jossa ulkopoliittikkaa tehdään, on jatkuvassa muutoksessa, kuten 1960-luku osoittaa.

Laajemmassa Länsi-Euroopan integraatoratkaisussa EFTA jäi lopulta väliaikaisratkaisuksi. Tapani Paavosen mukaan EFTA oli jo alun perinkin suunnittelu väliaikaiseksi toimijaksi siihen saakka, kunnes laajempi länsieurooppalainen kauppapoliittinen ratkaisu löytyisi.¹¹⁴ Todiste siitä, ettei EFTA olisi ratkaisu Länsi-Euroopan taloudelliselle yhteistyölle ratkaisu nähtiin jo vuonna 1961, kun Iso-Britannia alkoi Yhdysvaltojen kannustamana, pyrkiä Euroopan yhteisöön (EC). Jo elokuussa 1961 Iso-Britannia jätti jäsenyyshakemuksen EC:hen kuten teki Tanskakin. Norja teki jäsenhakemuksen vasta vuonna 1962. Nämä neuvottelut kariutuivat kuitenkin vuonna 1963, kun Ranskan presidentti Charles de Gaulle esti Iso-Britannian jäsenyyshakemuksen. Samalla EFTA:aan kuuluneet puolueettomat valtiot¹¹⁵ pyrkivät assosiaatio sopimukseen Yhteisön kanssa. Nämäkin neuvottelut loppuivat de Gaullen ilmoituksen myötä.¹¹⁶

Vaikka tiettyjen EFTA-maiden ensimmäinen yritys EC:n jäseniksi kariutui, alkoivat uudet tunnustelut jo vuonna 1965 jälleen Ison-Britannian toimesta. Britannia, Tanska, Norja sekä EFTA:n ulkopuolella oleva Irlanti päättivät jättää uuden jäsenhakemuksen vuonna 1967. Tämäkin yritys pysähtyi jälleen Ranskan presidentti de Gaullen kielteiseen suhtautumiseen Yhteisön laajentamisesta. Huomion arvoista on myös se, että Ruotsi jätti EC:lle avoimen hakemuksen vuonna 1968, joka olisi tarkoittanut Ruotsin osalta paljon enemmän kuin vain liitännäissopimusta. Ruotsille ainoa ehto täysjäsenyyteen oli se, että maa säilyisi puolueettomana valtiona.¹¹⁷ Lopulta vuonna 1969, kun Ranskan presidentti vaihtui de Gullesta George Pompidouksi, alkoi Euroopan yhteisön laajeneminen.¹¹⁸

---

¹¹⁴ kts. Paavonen 2008, 72.

¹¹⁵ Itävalta, Sveitsi ja Ruotsi.

¹¹⁶ Paavonen 2008, 72–74.

¹¹⁷ Paavonen 2008, 74–76.

¹¹⁸ Paavonen 2008, 115.

Suomen näkökulmasta 1960-luku oli niin muutoksen aikaa kuin muutoksen odottamisen aikaa. Vuonna 1961 Suomi oli solminut liitännäissopimuksen (FINN-EFTA-sopimus) EFTA:n kanssa. Samaan aikaan kuitenkin useat EFTA-maat pyrkivät pois EFTA:sta ja liittymään Euroopan yhteisöön. Tämä oli tietysti Suomen näkökulmasta erittäin hankalaa, koska Euroopan yhteisöön kuulumisen olisi Suomelle, ulkopoliittisista syistä, erittäin haastava ellei jopa mahdotonta Yhteisön poliittisen luonteen takia.¹¹⁹

Tämä nopeasti muuttunut tilanne vaikutti paljon Suomen ulko- ja integraatiopolitiikkaan, jota alaa tutkineet usein kuvailevat odota ja katso-politiikkaasi. Tämän termin luojana voidaan pitää Harto Hakovirtaa, jota voidaan pitää yhtenä ensimmäisenä suomalaisena integraationtutkijana. Tämän politiikan voidaan sanoa kuvaavan hyvin sitä, miten, Suomessa suhtauduttiin integraatiokysymyksiin. Integraatiokeskustelu Suomessa painotti muutoinkin vahvasti Suomen vienti-intressejä, jolloin keskustelu ei kääntynyt Suomen kannalta epäedullisiin aiheisiin. Tällöin integraatiokeskustelussa pyrittiin pitämään esillä ajatusta siitä, että Suomen olisi välttämätöntä kuulua Länsi-Euroopan taloudelliseen integraatioon.¹²⁰

Lopulta Suomen integraatiopolitiikanlinja muodostui vasta vuonna 1966, kun Iso-Britannia oli toistamiseen ilmoittanut hakevansa Euroopan yhteisöjen jäsenyyttä. Tämän jälkeen myös Suomen integraatioon liittyvät puheet lisääntyivät huomattavasti Suomessa.¹²¹ Huomionarvoista on myös mainita, että jo vuonna 1963 Suomen diplomaattisuhteet aktivoituivat Euroopan talousyhteisön suuntaan, kun Brysselin suurlähetystö aloitti Belgian ja Luxemburgin liittyvien asioiden lisäksi hoitamaan Euroopan yhteisöjä koskevia asioita.¹²² Suomen ulkoministeriö aloitti myös vuonna 1966 integraatioselvitysten tekemisen liittyen Suomen suhteeseen Länsi-Euroopan integraatioon.¹²³ Näiden lisäksi Suomi oli mukana Pohjoismaisen vapaakauppaliiton (Nordek) suunnittelussa 1960-luvun lopulla ja Suomesta tuli OECD:n jäsen vuonna 1969.¹²⁴ Näiden kaikkien lisäksi Suomen ulkopoliitiikkaan vaikutti vahvasti Neuvostoliiton kanssa solmittu YYA-sopimus, joka osaltaan sitoi Suomen ulkopoliittikkaa vahvasti Neuvostoliiton intressien piiriin.

---

¹¹⁹ Paavonen 2008, 78.

¹²⁰ Paavonen, 2008, 78–80.

¹²¹ Antola & Tuusvuori 1983, 137–139.

¹²² Soikkanen 203, 312–313.

¹²³ Paavonen 2008, 96–97.

¹²⁴ Aunesluoma 2011, 227.

1960-luku oli myös SDP:lle muutosten aikaa, sillä puolue oli vuoteen 1966 asti oppositiossa. Vuoden 1966 eduskuntavaaleissa puolue saikin suuren vaalivoiton ja puolueesta tulikin eduskunnan suurin puolue ja täten pääministeri puolue. Tämä lopetti SDP:n usean vuoden oppositiossa olemisen ja palautti puolueen takaisin valtaan. Tähän varmasti merkittävin syy oli puolueen uuden johdon uusi linja niin ideologisesti kuin suhteessa Kekkoseen, kommunisteihin sekä Neuvostoliittoon. Suurin ja merkittävin muutos on varmasti puolueen suhde presidentti Kekkoseen, josta tulikin vuoden 1968 presidentinvaaleissa muun muassa SDP:n presidenttiehdokas. Tätä olisi ollut vaikea uskoa vielä vuoden 1962 vaaleissa, jolloin SDP oli osana niin sanottuna Honka-liittoa, jonka tavoitteena oli kaataa Kekkonen. Muutoinkin SDP:n vuoden 1963 puoluekokous oli käännekohta SDP:n linjassa. Tällöin Rafael Paasiosta tuli puolueen puheenjohtaja väistyneen 82-vuotiaan Väinö Tannerin tilalle, joka oli tullut tunnetuksi presidentti Kekkosen vastustajana sekä erittäin epäsuosittuna toimijana Neuvostoliitossa.

3.1. ”Pari piirua vasemmalle” – SDP:n linjan muutos vuoden 1963 puoluekokouksen jälkeen

Vuoden 1963 puoluekokous oli SDP:lle suuren linjamuutoksen aloittamisen aikaa. Puoluekokouksessa kävi ilmi, että puolueen jäsenistö ei ollut kovinkaan tyytyväinen puolueen suuntaan, joka oli puheenjohtaja Tannerin myötä muuttunut jäsenistön näkemyksen mukaan huonoon suuntaan. Tämä puolueen huono suunta voidaan kiteyttää kolmeen asiaan, SDP:n suhteeseen heikoimmassa asemassa oleviin kaupunkien työläisiin, maaseudun pienviljelijöihin sekä ammattiyhdistysliikkeeseen. SDP saikin kritiikkiä siitä, että puolueen politiikka vetosi liikaa keskiluokkaan eikä edellä mainittuihin ryhmiin.¹²⁵ Tästä todisteena olivat laskeva kannatus sekä puolueen ajautuminen paitsioon suomalaisessa politiikassa. Puoluekokous toimii SDP:lle tietynlaisena kaivatun muutoksen alkupisteenä, joka palautti SDP:n takaisin valtakunnan huipulle. Yksi merkittävä muutos, joka aineistosta käy ilmi on se, että puoluekokouksessa puhutaan hyvin paljon kansainvälisistä asioista sekä Suomen ulkopoliittisesta linjasta. Tämä on oikeastaan erittäin kiinnostava muutos, joka on havaittavissa hyvinkin nopeasti puoluekokousten pöytäkirjoja tutkiessa.¹²⁶

Jo kokouksen avauspuheenvuorossaan puheenjohtaja Tanner kyseenalaisti Suomen ulkopoliittista linjaa, ei niinkään siitä syystä, että tavoite puolueettomuudesta olisi negatiivinen asia vaan siitä, että Suomessa luotetaan lähes sokeasti siihen, että

¹²⁵ Haataja, Hentilä, Kalela, Turtola 1981, 371–372.

¹²⁶ vrt. SDP:n 1960 puoluekokouksen pöytäkirjoihin.

Neuvostoliiton harjoittama ulkopolitiikka olisi luottamuksen arvoista, jota Tannerin mielestä se ei ollut. Toinen kritiikin kohde on se, ettei Suomessa voi edes keskustella Suomen ulkopolitiikan suunnasta nostattamatta jotakin tahoja hyökkäysasemiin. Lopuksi Tanner vielä kehotti, että hyväksytään ulkopolitiikan hoidon jatkuminen niin kuin sitä jo hoidetaan.¹²⁷Tämä ulostulo oli hyvinkin linjassa Tannerin muihinkin näkemyksiin, sillä hän ei ollut Neuvostoliiton eikä Kekkonen suosiossa, joka oli nähtävissä siinä, miten nämä tahot olivat häntä ja SDP:tä kohdelleet Tannerin puheenjohtajaksi paluun jälkeen.

Tulehtuneet välit lähes jokaiseen mahdolliseen tahoon olikin sellainen huoli ja murhe, joka useita puoluekokoukseen osallistuneita yhdisti. Useat puolueen jäsenet olivat huolestuneita siitä, millaiseen tilaan puolue oli ajautunut viimeisen kuuden vuoden aikana. Puolueessa oli suuri tahtotila muutokseen ja usko tulevaisuuteen, joka oli selkeää kritiikkiä puolueen nykyjohdolle. Suurta kritiikkiä sai myös niin sanottu Honka-operaatio, joka oli monelle puolueen jäsenelle ollut liian epämääräistä suhmurointia, jollaista ei puolueen jäsenet toivoneet oman puolueensa tekevän.¹²⁸ Honka-operaatio oli SDP:n ja viiden muun puolueen tavoite kaataa Presidentti Kekkonen presidentinvaaleissa 1962 ja nostaa presidentiksi oikeuskansleri Olavi Honka. Suunnitelma kariutui, kun noottikriisin yhteydessä Honka luopui ehdokkuudestaan vuonna 1961.

Tärkein kritiikin aihe oli puolueen suhtautuminen itäiseen naapuriimme eli SDP:n suhde Neuvostoliittoon. Puolueessa oltiin huolestuneita siitä, ettei puolueen johto ollut onnistunut luomaan hyviä ja luottamuksellisia suhteita Neuvostoliittoon, joka osaltaan vaikutti siihen, että SDP oli joutunut paitsioon suomalaisessa politiikassa, ennen kaikkea ulkopoliittisella tasolla. Voisi sanoa, että SDP:n ulkopoliittinen paitsioasema johtui kolmesta asiasta, huonosta suhteesta Suomen kommunisteihin, joka vaikutti negatiivisesti suhteeseen Neuvostoliiton kanssa sekä huonosta suhteesta presidentti Kekkoseseen. Neuvostoliitossa nähtiin, että niin kauan kuin SDP:n johdossa ovat neuvostovastaiset Tanner ja Leskinen, SDP olisi paitsiossa.¹²⁹ Erityisen huolestuneita oltiin siitä syystä, että suomalaiset alle 25-vuotiaat olivat sitä mieltä, että Suomella tuli olla hyvät ja ystävälliset suhteet Neuvostoliittoon. Tämä oli tietyllä tavalla myös huoli puolueen tulvaisuudesta, koska näillä alle 25-vuotiailla tarkoitettiin sotienjälkeisenä aikana syntyneitä niin sanottuja suuria ikäpolvia, jotka tulisivat vaikuttamaan paljon siihen, mitkä puolueet kasvavat ja mitkä pienenevät. Olihan vuoden tapahtumassa niin, että

---

¹²⁷ SDP:n puoluekokouksen, s.9. SDP:n arkisto, CD 1960 A, TA.

¹²⁸ kts. SDP:n puoluekokouksen 1960 pöytäkirja, s45-46 & 49-50. SDP:n arkisto, CD 1960 pöytäkirja A, TA.

¹²⁹ Rautkallio, 1999, 65.70.

kaksissa seuraavissa eduskuntavaaleissa olisi jopa 24 % enemmän äänioikeutettuja kuin vuoden 1962 eduskuntavaaleissa.¹³⁰

Vuoden 1963 puoluekokouksessa ensikertaa tämän tutkimuksen aikarajauksen sisällä SDP:ssä valmistellaan puolueelle virallinen ulkopoliittinen linja. Esimerkiksi vuoden 1960 SDP:n puoluekokouksessa ei juurikaan otettu kantaa ulkopoliittisiin kysymyksiin. Ainoana mainitsemisenarvoisena ulkopoliittisena kysymyksenä käsiteltiin Suomen kauppasuhteisiin liittyvät EFTA- ja Pohjoismaainen tulliliittokysymykset. Se että SDP:llä ei ollut tähän asti ollut virallista ulkopoliittista kantaa, osoittaa hyvin sen, ettei puolueessa ollut kovinkaan suurta kiinnostusta ulkopoliittisiin kysymyksiin sekä sen, ettei puolueessa ollut sellaisia jäseniä, jotka olisivat olleet erityisen innostuneita ulkopoliittisen linjan luomiseen. Hannu Soikkasen mukaan SDP:n pidättyväisyys ulkopoliittisiin kysymyksiin alkoi siitä, että Suomen ulkopoliittinen linja, Kekkonen johdolla, alkoi siirtyä Neuvostoliittokeskeiseksi Pohjoismaakeskisyiden sijaan. SDP:n reagointi tähän ei ollut kovinkaan nopeaa ja vaati puoluejohdon vaihtumista.¹³¹ SDP:n ongelmana oli se, että puolueella oli huonot suhteet niin Kekkoseseen kuin Neuvostoliittoon, jotka olivat muodostuneet tärkeimmiksi vaikuttajiksi Suomen ulkopoliitiikassa. SDP:n toiminta vaikuttaa siltä, että puolueessa ei ollut ymmärretty, että maailma oli muuttunut kuten Suomen asemakin, toisen maailmansodan jälkeen. Kylmän sodan realiteetteja ei ymmärretty SDP:ssä. Tämä näkyi selvästi siinä, kun Tanner valittiin puolueen puheenjohtajaksi, joka oli ei-toivottu henkilö Neuvostoliiton silmissä.

Puoluetoimikunnan esitys puolueen ulkopoliittiseksi linjaksi alkoi Suomen suhteilla Neuvostoliittoon. Suhde, joka oli muodostunut erittäin hankalaksi erityisesti Väinö Tannerin puheenjohtajakaudella. SDP:n puoluetoimikunta oli sitä mieltä, että maiden välinen suhde tulisi perustua hyvään naapurisopuun, kunnioitukseen ja luottamukseen. SDP kannattaa myös Suomen ulkopoliitiikan peruseriaatetta, joka perustuu maamme vilpittömään rauhantahtoon, eli SDP kannatti niin sanottua Paasikiven-linjaa Suomen ulkopoliitiikan johtavana ajatuksena. SDP myös tuomitsi ulkopoliitiikan vilpillisen käytön sisäpoliittisena aseena, jota voisi pitää näpättyksenä Maalaisliitolla sekä presidentti Kekkoselle. Ideologisista eroista huolimatta SDP pyrki rauhanomaiseen rinnakkaiseloon Neuvostoliiton kanssa. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, että puolue ei pitäisi myös hyviä suhteita kapitalistisiin maihin. Lopuksi puoluetoimikunnan kanta pyrki

---

¹³⁰ SDP:n puoluekokouksen 1960 pöytäkirja, s46-49. SDP:n arkisto, CD 1960 A, TA.

¹³¹ Soikkanen H. 1991, 428–432.

vahvistamaan ja laentamaan maiden välistä monialaista yhteistyötä, joka hyödyttäisi molempia valtioita.¹³²

SDP:n vuoden 1963 puoluekokoukseen liittyivät myös vahvasti henkilövaihdokset puolueen johtotehtävissä. Tämä asia kulminoitui erittäin hyvin Väinö Leskiseen sekä Rafael Paasioon, josta tulikin puolueen puheenjohtaja kyseisessä puoluekokouksessa. Puoluekokous valitsi Rafael Paasion noin 10 000 äänen erolla toiseksi tulleeseen Veikko Helteeseen.¹³³ Paasion valinta puheenjohtajaksi oli sinänsä melko looginen jatko sille, että hän oli ollut SDP:n presidenttiehdokas vuoden 1962 presidentinvaaleissa sen jälkeen, kun niin sanottu Honka-liitto oli kaatunut ja SDP oli jäänyt ilman toivomaansa presidenttiehdokasta, jolla olisi voitu voittaa presidentti Kekkonen.

Voidaan sanoa, että vuoden 1963 puoluekokouksesta alkoi SDP:n uusi nousu suomalaisen politiikan parrasvaloihin, joka huipentui vuoden 1966 eduskuntavaaleissa. Tämä puoluekokous kuvasti hyvin sitä, miten sekavassa tilassa puolue oli vuoden 1957 puolueen hajoamisen jälkeen ollut. Puoluekokous aineisoista näkyy myös se hätä, joka puolueenjäsenillä oli puolueen tulevaisuudesta. Tähän liittyi vahvasti se, että puolue oli ajautunut ulkopoliittisista syistä paitsioon, kuten useat puolueen jäsenet tilannetta kuvailivat. Paitsioasemasta oltiin huolissaan siitä syytä, että se oli vaikuttanut negatiivisesti puolueen mahdollisuuksiin vaikuttaa sisäpoliittisiin kysymyksiin. Rafael Paasio kuvailee puoluekokouksen ja yleisestikin puolueessa olevaa tunnelmaa erittäin tulehtuneeksi ja hajanaiseksi eri leireihin harjoitetuksi puolueeksi, kun hänestä tuli puheenjohtajaksi.¹³⁴

Puolueenjäsenet kaipasivat selvästikin puolueelle uutta linjaa niin ulkopoliittisesti kuin sisäpoliittisestikin. Ulkopoliittisesti puolue oli niin sekaisin, ettei puolueen jäsenet enää kunnolla tieneet, mikä puolueen ulkopoliittinen linja oli saati, että puolueen ulkopuolella olisi tiedetty, millainen SDP:n ulkopoliittinen linja oli. SDP:n ulkopoliittinen linja käy ilmi puolue toimikunnan esityksessä.¹³⁵ SDP:n ulkopoliittisen linjan tärkeimmät huomiot koskevat hyvien ja luottamuksellisten suhteiden vaalimisista Neuvostoliittoa kohtaan, joka perustuu YYA-sopimukseen ja Suomen puolueettomuuteen. Tämän pohjalta tasapuolisuuden nimissä Suomella on oltava hyvät suhteet myös kapitalistisiin maihin.

---

¹³² Puoluekokous 1963 esitykset, s. 3–4. SDP: arkisto, CD Puoluekokous 1963 esitykset Osa 1 1–106, TA.

¹³³ SDP Puoluekokous 1963, s. 186. SDP:n arkisto, CD Puoluekokous 1963 71–195, TA.

¹³⁴ Paasio 1980, 172.

¹³⁵ kts. SDP Puoluekokous 1963, SDP:n KANTA KANSAINVÄLISIIN KYSYMYKSIIN Puolue toimikunnan esitys, s 3–10. SDP:n arkisto, CD Puoluekokous 1963 esitykset 1 1–106, TA.

Puolue myös kannattaa Suomen ja Neuvostoliiton kansojen väliseen ja kasvavaan yhteistyöhön monilla aloilla.

3.2. ”Asevelisocialismista kansanrintamaan”

Tämän luvun otsikko on suoraan lainattu Väinö Leskisen poliittisesta muistelmasta (vuodelta 1967), joka kantaa myös tätä nimeä. Tämä kuvastaa erityisen osuvasti sitä, miten niin SDP:n kuin Väinö Leskisen linja muuttui 1960-luvulla. Leskistä voidaan pitää myös ainoana nimekkäänä sosiaalidemokraattina, joka selvisi 1960-luvun linjamuutoksesta, sillä hänet opittiin tuntemaan nimenomaan sotienjälkeisen yhtenä tunnetuimpana asevelisocialistina. Asevelisocialismilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa SDP:n niin sanottua SDP:n oikeistosuuntausta tai leskisläisyyttä, kuten joissain tutkimuksissa asia on ilmaistu. Asevelisocialismi ilmeni Kekkosvastaisuutena sekä negatiivisena suhtautumisen kommunismiin ja erityisesti suomalaisiin kommunisteihin sekä lähentymistä oikeistopuolueiden kanssa ennen kaikkea Kokoomuksen, tästä merkittävin esimerkki oli vuoden 1962 presidentinvaaleja edeltänyt Honka-operaatio, jossa SDP useiden oikeistopuolueiden kanssa pyrki tekemään yhteistyötä kukistaakseen Kekkonen presidentinvaaleissa.¹³⁶

Kansanrintama tarkoittaa suomalaisessa mittakaavassa vasemmiston sekä Maalaisliiton/Keskustan yhteistyötä. Tämä oli sellainen seikka, jota Tannerin puheenjohtajakaudella ei olisi toteuttaa, koska SDP:n asevelisocialistileiri vastusti vahvasti niin kommunismia kuin Kekosta, joka oli Maalaisliitto/Keskustalainen. Tämä olikin se merkittävin käytännön muutos, jota uusi puheenjohtaja Paasio alkoi tehdä saattaakseen SDP:n pois poliittisesta paitsioasemasta. Rafael Paasio muistelee muistelmissaan, että kun hänet valittiin puolueen puheenjohtajaksi, hänellä ei ollut puoleen johdossa niin sanottuja ”omia miehiä” laisinkaan, joka teki uuden puheenjohtajan muutostyön haastavaksi.¹³⁷ Toisaalta Paasiota edeltänyt SDP johto oli ajanut puolueen umpikujaan, joka helpotti Paasion muutostyötä, sillä puolueen ulkopoliittinen linja oli ajanut puolueen myös sisäpoliittiseen paitsioon. Niin sanottujen Leskisläisten syrjäyttäminen tarkoitti myös sitä, että SDP kaipasi uusia politiikan tekijöitä, tämä asia tapahtuikin 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa, jolloin SDP:hen oli syntynyt uusi nuorten siipi, joka vaikutti paljon puolueen ulkopoliittiseen linjaan.¹³⁸

¹³⁶ Suomen työväenliikkeen historia 1976, 327. & Leskinen 1967, 54–44. & Paasio 1980, 97–98.

¹³⁷ Paasio 1980, 170–172.

¹³⁸ Suomen työväenliikkeen historia 1976, 375–376.

SDP:n uuden linjan keskiössä oli ensisijaisesti puheenjohtaja Rafael Paasio, joka linjapuheessaan selitti, mitä, lentäväksi lauseeksi muodostunut, ”pari piirua vasemmalle” oikeastaan tarkoitti. Ensisijaisesti Paasion linjan pääpiirre oli heikoimmassa asemassa olevien ihmisten auttaminen, johon sosiaalidemokratian aate perustuu, kuten Paasio puheessaan toteaa ”*ne, jotka jäävät jälkeen on yhteisvoimin autettava ja kohotettava toisten rinnalle.*”¹³⁹ Toinen merkittävä seikka, jonka Paasio toi esiin, oli se, että Suomessa oli tuolloin 27 % äänestäjiä, jotka olivat vasemmalla SDP:stä katsottuna, joka Paasion mielestä oli asia, jonka pystyi linjamuutoksella korjaamaan. Hän myös vertasi Suomea sekä muita Pohjoismaita, joissa paikalliset sosiaalidemokraatit olivat maidensa johtavia puolueita eikä kommunistisilla puolueilla ollut juuri jalansijaan muissa Pohjoismaissa, tähän Paasiokin pyrki.¹⁴⁰ Sitä ”pari piirua vasemmalle” tarkoitti, SDP:n paluuta oikeaksi työväenpuolueeksi, joka ajaa työväen ja köyhälistön asiaa. Paasio huomautti vielä linjapuheessaan Viikin saarella, että puoluekokouksen hyväksymä ulkopoliittinen linja oli toteuttamista varten. Hän oli erityisen huolissaan siitä, ettei puolueen ulkopoliittista linjaa tehdä tunnetuksi saati, että sitä noudatettaisiin.¹⁴¹

Toisena Paasion merkittävänä tavoitteena oli puolueen yhtenäisyyden kasvattaminen. Tämä oli havaittavissa niin SDP:n sisällä kuin sen suhteessa TPSL:n, joka oli 1950-luvun lopulla eronnut SDP:stä. Paasion tavoitteena oli eheyttää SDP siten, että TPSL:n loikanneet voisivat palata SDP:n jäseniksi. Puolueiden väliset neuvottelut olivat hyvin pitkällä, käytännössä valmiit, kunnes TPSL:n edustajakokouksessa toukokuussa 1964 eheytyssuunnitelmat kumottiin eikä puolueiden yhdistymisestä lopulta tulletkaan mitään. Puheenjohtaja Paasio oli erittäin pettynyt tähän lopputulokseen.¹⁴² Puolueen eheytykseen pyrkiminen oli Paasiolta siinä mielessä ovelaa toimintaa, että tällä tavoin hän erottautui SDP:n edellisen johdon toimista sekä loi kuvan, että SDP olisi siirtynyt pari piirua vasemmalla, kuten hän oli luvannut.

Syyskuussa 1964 tapahtui merkittävä muutos SDP:n ja presidentti Kekkonen välisille suhteille. Presidentti Kekkonen Pitkäsillan ylitys oli tavallaan vertauskuvallinen tapa ojentaa käsi SDP:n suuntaan. Pitkäsilltaa pidettiin porvarillisen Helsingin ja Helsingin työväenliikkeen rajana, jolloin porvarillisen presidentin tuleminen Pitkäsillan yli oli draamallinen vertauskuva. Presidentti Kekkonen tulikin suomalaisen työväenliikkeen pääkallopaikalle Helsingin työväentalolle pitämään puheen Paasikivi-seura tilaisuuteen.

---

¹³⁹ Paasio 1980, 173–174.

¹⁴⁰ Paasio 1980, 174.175.

¹⁴¹ Paasio 1980, 176.

¹⁴² Paasio 1980, 180–200.

Tästä puheesta alkoi SDP:n ja Kekkonen lähentyminen, joka johti niin pitkälle, että vuoden 1968 presidentinvaaleissa SDP:n ehdokas oli Kekkonen

SDP:ssä tapahtunut linjanmuutos oli yksi merkittävimpiä syitä, miksi puolueen onnistui nostaa suosiotaan sekä päästä takaisin hallitusvastuuseen. Tähän muutokseen vaikuttivat useat eri asiat. Presidentti Kekkonen Helsingin työväentalolla pitämässään puheessa avasi niitä ongelmia, jotka olivat ajaneet puolueen poliittiseen paitsioasemaan. Merkittävimmät ongelmat olivat SDP:n suhde Kekkoseen, Neuvostoliittoon sekä kommunisteihin, kuten Väinö Leskisen tilanteen avasi.¹⁴³ Leskinen onkin erittäin hyvä esimerkki siitä, miten SDP:n linja muuttui. Entisestä asevelisocialistista tuli muutamassa vuodessa kansanrintaman kannattaja.¹⁴⁴

Toisena merkittävänä tekijänä SDP:n linjamuutokselle olivat nuoret. Kuten jo edellä mainittiin, että vuoden 1964 kunnallisvaalien aikana SDP:hen oli liittynyt paljon uusia nuoria jäseniä. Tämän lisäksi vaaleissa monet nuoret olivat äänestäneet puoluetta. Näistä voidaan päätellä, että SDP:stä oli tullut nuorison keskuudessa suosittu puolue Paasion puheenjohtajakauden alussa. Suosio nuoriso keskuudessa vaikutti myös siihen, että ulkopoliittisiin kysymyksiin oli otettava enemmän kantaa, koska 1960-luvun nuoriso oli enenevässä määrin kiinnostunut ulkopoliittista kysymyksistä. Tämä näky muun muassa opiskelijapiireissä, joissa vasemmistolaisuudesta oli tullut huomattavan suosittua.¹⁴⁵ Tästä myös Väinö Leskinen kertoo muistelmissaan, miten nuoriso 1960-luvulla vaikutti hänen linjanmuutokseensa. Leskisen käymien keskustelujen perusteella hän huomasi, että 1960-luvun nuorille ulkopoliittiset kysymykset olivat tunteita herättäviä sekä kyseenalaistettiin se, miksi sosiaalidemokratia ei ota ulkopoliittisiin kysymyksiin kantaa riittävästi ja toisaalta, miksi SDP ei vastusta voimakkaasti sortoa, diskriminointia ja väkivaltaa.¹⁴⁶

Uuden puheenjohtajan sekä nuorten lisäksi SDP:n uuteen linjaan vaikuttivat vahvasti akateemiset tutkijat. Tämä olikin seikka, jota Akateeminen sosialisti yhdistys oli vaatinut vuoden 1963 SDP:n puoluekokouksessa. Erilaiset tutkijat olivat vahvasti vaikuttamassa muun muassa SDP:n ulkopoliittiseen linjaan ja sen tunnetuksi tekemiseen. Ennen kaikkea vaikutus oli suurinta aloilla, joilla SDP:llä ei ollut riittävän vahvaa osaamista, kuten ulkopoliitikassa. Tämä vaikutti siihen, että yhä useammalle korkeakoulutetulle SDP:n

---

¹⁴³ Leskinen 1967, 144.

¹⁴⁴ kts. Leskinen 1967, 142–145.

¹⁴⁵ Suomen työväenliikkeen historia 1980, 413–415.

¹⁴⁶ kts. Leskinen 1967, 135–137.

linja vastasi näiden ihmisten tarpeisiin sekä aiheutti sen, että SDP:stä tuli monille erilaisille korkeakoulutetuille, kuten virkamiehille, houkutteleva puolue, joka oli nähtävissä 1960-luvun lopulta eteenpäin ja se johti myös siihen, että puolueen jäsenmäärä jatkoi kasvuaan 1970-luvulle tultaessa.¹⁴⁷ Myös presidentti Kekkonen antoi tälle huomionsa Helsingin työväentalolla pitämässään puheessa, kun hän kehui tohtori Pekka Kuusen, joka oli tuolloin vielä melko tuore puolueen jäsen, ulkopoliittisen linjan hahmotelmia.¹⁴⁸

Vuosi 1966 sisälsi niin maaliskuiset eduskuntavaalit kuin loppusyksyllä pidettävän puoluekokouksen. Eduskuntavaalit olivat SDP:lle erityisen merkitykselliset, koska puolue oli ollut poliittisessa paitsioasemassa käytännössä koko vuosikymmenen ja puolueen tavoitteena olikin pyrkiä sieltä pois, jota voidaan pitää edellisen puoluekokouksen merkittävimpana antina. Puolue lähti vuoden 1966 eduskuntavaaleihin kahdeksankohdan ohjelmalla, joka oli hyvin talous- ja sisäpoliittinen eikä laisinkaan ulkopoliittinen.¹⁴⁹ Talouspoliittinen osio vaaliohjelmasta oli paljolti Mauno Koiviston käsialaa, joka oli noussut arvoasteikossa puolueessa sen jälkeen, kun Rafael Paasiosta oli tullut puolueen puheenjohtaja.¹⁵⁰

Vuoden 1966 eduskuntavaaleissa SDP:stä tuli vaalien suurin voittaja sekä maan suurin puolue, oli hyvin luonnollista, että SDP:n johdolla aloitettaisi hallituksen muodostaminen. Yhtenä hallituksen muodostamisen ongelmana oli ulkopoliittiset kysymykset, koska SDP:ssä oli tiettyä epävarmuutta puolueen ulkopoliittisenlinjan suhteen, etenkin kun muilla puolueilla oli SDP:tä selkeämpi ulkopoliittinen asema. Ulkopoliittinen toimintakelpoisuus olikin suurimpana kysymysmerkkinä SDP:n johtaman hallituksen muodostamisessa, ainakin SDP:n sisäisestä näkökulmasta.¹⁵¹ Tästä huolimatta puolueitoimikunnassa oli erittäin selvä näkemys, että puolueen oli pyrittävä hallitukseen.

Hallituskumppanin löytyminen olikin heti vaalien jälkeen suuri kysymys SDP:lle, sillä niin Fagerholm sekä puolueeseen palannut Emil Skog olivat sitä mieltä, että kommunistien kanssa voitaisiin mennä hallitukseen.¹⁵² Huomion arvoista on myös se, että SDP:llä oli realistinen mahdollisuus päästä hallitukseen kuten puheenjohtaja Paasio asian

---

¹⁴⁷ Suomen työväen historia 1980, 415–416.

¹⁴⁸ Paasio, 1980, 204–205.

¹⁴⁹ kts. SDP:n puolueitoimikunnan kokous pöytäkirja 27.1.1966. SDP:n arkisto, CA28 1, TA. & Leskinen 1967, 147–149.

¹⁵⁰ Paasio 1980, 213–217.

¹⁵¹ SDP:n puolueitoimikunnan kokous pöytäkirja 17.3.1966, s.35. SDP:n arkisto, CA28 1, TA.

¹⁵² SDP:n puolueitoimikunnan kokous pöytäkirja 28.3.1966, s. 42–43. SDP:n arkisto, CA28 1, TA.

ilmaisi, ”*puolue on päässyt ulos kehästä, joka aikoinaan pakotti sen oppositioasemaan,*” Neuvottelujen edetessä puolueessa oli syntynyt käsitys, että paras hallitus pohja olisi kolmen suuren hallitus, eli SDP:n, Keskustan sekä SKDL:n hallitus, joka olisi riittävän laajapohjainen hallitus, joka olisi myös ulkopoliittisesti hyväksyttävä.¹⁵³ Eräänä toisena kiinnostavana seikkana näissä hallitusneuvotteluissa oli Kekkonen halukkuus toimia ulkopoliittisena takuumiehenä SDP:n johtamalle hallitukselle.¹⁵⁴ Tämä olikin erittäin merkittävää sillä ulkopoliittisen luottamuksen luomin oli edellytys SDP:n johtaman hallituksen synnylle. SDP:ssä oli kuitenkin usko siihen, että sosiaalidemokraattien johtama hallitus voisi syntyä ilman, että se synnyttäisi ulkopoliittisia ongelmia. Viimein pitkien neuvotteluiden jälkeen toukokuun lopulla SDP:n johtama hallitus nimitettiin pääministerinä Rafael Paasio. Hallituksesta tulikin ensimmäinen hallitus, jossa SDP oli mukana 18 vuoteen. Hallituksessa olivat myös Keskusta sekä SKDL, joten hallitus oli niin sanotusti kansanrintama hallitus.

1960-luvun puoliväli oli siis SDP:n kannalta suurta muutoksen aikaa. Puolueen suhde niin kommunisteihin kuin presidentti Kekkoseen parani huomattavasti kuten myös ulkopoliittikan merkityksen korostaminen sekä sen ymmärtäminen, että Suomen ja Neuvostoliiton välinen suhde vaikutti hyvin paljon ja moniin asioihin. Näiden asioiden ymmärtäminen sekä toiminnan muuttaminen olivat merkittävimmät tekijät siinä, että SDP palasi hallituspuolueeksi pois paljon puhutusta paitsioasemasta. Henkilövaihdokset sekä linjan muutos vaikuttivat paljolti myös siihen, että SDP palasi valtaan ja pääministeripuolueeksi pitkän tauon jälkeen.

---

¹⁵³ SDP:n puolueoimikunnan kokous pöytäkirja 19.4.1966, s.52–54. SDP:n arkisto, CA28 1, TA.

¹⁵⁴ SDP:n puolueoimikunnan kokous pöytäkirja 28.3.1966, s.55. SDP:n arkisto, CA28 1, TA.

3.3. Pääministeripuolueena Nordek-neuvotteluissa 1966–1970

1960-luvun lopulla Länsi-Euroopan integraatiossa jatkuu koko vuosikymmentä kuvaava kaava, EFTA-maista Iso-Britannia, Tanska ja Norja pyrkivät Euroopan yhteisöön tai kuten usein alan tutkimuskirjallisuudessa usein puhutaan vain yhdestä osasta Yhteisön kolmesta Euroopan talous yhteisöstä (EEC). Koska EEC-lyhennystä käytetään yleisesti tarkoittamaan Euroopan yhteisöä suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa, käytän sitä myös tässä tutkimuksessa. Euroopan Yhteisöllä tarkoitetaan siis Euroopan talousyhteisön (EEC), Euroopan teräs- ja hiiliyhteisön sekä Euroopan atomienergia yhteisön (EURATOM) luomaa yhteisöä.¹⁵⁵

1960-luvun loppu seurasi vuosikymmenen alun tapahtumia, koska kun EFTA-maat 1967 pyrkivät jälleen EEC:n jäseniksi torppasi Ranskan Presidentti Charles de Gaulle jälleen kerran uusien valtioiden liittymisen yhteisöön kuten jo vuonna 1963. Suomen näkökulmasta kiinnostavaa oli myös se, että Ruotsi teki avoimen hakemuksen EEC:lle vuonna 1967. Suomen näkökulmasta olikin onni, ettei EFTA-maiden liittyminen EEC:hen ollut mahdollista niin pitkään, kun de Gaulle oli Ranskassa vallassa. De Gaullen EEC-politiikka ajoi Pohjoismaat vielä kerran tilanteeseen, että Pohjoismainen integraatiomalli voisi olla mahdollinen. Tältä pohjalta luotiin Nordek-hanke, joka ei lopulta konkretisoitunut, kun de Gaulle joutui vuonna 1969 eroamaan virastaan, jolloin EEC:stä tulikin ensisijainen integraatiosuuntaus Pohjoismaille. Viimeistään alkuvuodesta 1970 oli selvää, ettei Nordekista tulisi mitään.

1969 Suomesta tuli myös Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) jäsen. OECD jäsenyys ei ollut Suomessa kovinkaan suuri poliittinen tapahtuma, sillä Suomi oli ollut jo vuodesta 1957 OECD:n edeltäjän OEEC:n komiteoissa tarkkailijajäsen. OECD oli erittäin halukas saamaan Suomen järjestön viralliseksi jäseneksi jo paljon enne vuotta 1969. Vaikka OECD-jäsenyys ei ollut kovinkaan merkittävä poliittinen kysymys Suomessa sen merkitystä pitää korostaa symbolisella tasolla, sillä OECD jäsenyys oli hyvä mittari sille, miten suuri liikkumatila Suomella oli ulkopoliittisesti ja olihan OECD jäsenyys symbolisesti jälleen osoitus siitä, että Suomi kuului ennemmin Länsi-Eurooppaan kuin Itä-Euroopan.¹⁵⁶

---

¹⁵⁵ mm. Tapani Paavonen käyttää kirjassaan Vapaakauppaintegraation kausi EEC:tä kuvamaan Euroopan yhteisöjä. Tämä helpottaa lukijaa, koska Suomen osalta EEC oli merkittävin toimija Euroopan yhteisön kolmesta järjestöstä ja vuonna 1973 solmittu kaupallista sopimusta kutsuttiin EEC-sopimukseksi. Paavonen käyttää EEC-termiä kuvaillessaan esim. Tanskan liittymistä Euroopan yhteisön jäseneksi.

¹⁵⁶ Aunesluoma 2011, 227–231.

SDP:lle vuosikymmenen loppu oli siinä mielessä menestyksekkästä, koska puolue oli koko eduskuntavaalien aikakauden pääministeripuolueena. Toki vuonna 1968 pääministeri vaihtui puheenjohtaja Paasiosta Mauno Koivistoon, joka oli ollut Paasion hallituksessa valtiovarainministerinä. SDP:llä oli myös kaksi puoluekokousta vuosina 1966 ja 1969. Eräänä kiinnostavana yksityiskohtana SDP:n kehityksessä oli vuonna 1967 perustettu integraatiotyöryhmä, joka jo itsessään on erittäin kiinnostavaa tämän tutkimuksen kannalta. Yleisesti ottaen SDP:lle vuosikymmenen loppu oli huomattavasti rauhallisempaa aikaa vuosikymmenen alkuun verrattuna, sillä puolueen puheenjohtajan säilyi Rafael Paasio aina vuoteen 1975 asti. Toisaalta samaan aikaan puolueeseen tuli paljon nuoria jäseniä. Huomion arvoista on myös se, että puolueen suhde niin Kekkoseen kuin kommunisteihin pysyi hyvänä ja verrattuna vuosikymmenen alkuun muutos oli erittäin suuri.

SDP:n vuoden 1966 puoluekokouksessa oli nähtävissä suuri muutos ulkopoliittisten kysymysten käsittelyyn. Muutos oli erittäin merkittävä, jos vertailee esimerkiksi edellisen puoluekokouksen pöytäkirjoja, saati sitä edeltävien puoluekokousten pöytäkirjoja. Tämä oikeastaan tulee ilmi hyvin Aarne Lindgrenin puheenvuorosta, kun puoluekokous käsittelee puolueen toimintakertomusta vuodelta 1965. Lindgren nostaa esiin sen, että puolueessa oli viimein annettu riittävää painoarvoa ulkopoliitiikalla. Merkittävänä muutoksena hän piti ulkopoliittisen työryhmän muodostamista vuonna 1965.¹⁵⁷ Tämä osoittaa osaltaan sen, että SDP:ssä oli herätty siihen, että puolueella piti olla ulkopoliittinen työryhmä ja toisaalta sen, että puolueella oli pakko olla ulkopoliittinen ohjelma.

Eräänä merkittävänä ulkopoliittisena kysymyksenä oli Sosialistisen internationaalinen niin sanottu Oslon julistus, joka oli yksimielisesti Sosialistisen internationaalisen Oslon kokouksessa hyväksytty. Tämän julistuksen Naton liittyvä kohta, jossa todettiin Naton olevan rauhan ja vakauden turvaaja sekä julistuksessa väitettiin, että Neuvostoliiton rauhanomaista rinnakkaiselon retoriikkaa pidettiin vain taktisena ulkopoliitiikan keinona Neuvostoliiton osalta. Oslon julistuksen sisältö oli hyväksytty SDP:n puoluekokouksessa kokonaisuutena vuonna 1963, mutta nyt siitä haluttiin irtisanoutua, koska sen nähtiin olevan vastoin puolueen ulkopoliittista linjaa. Puoluetoimikunta kannatti ajatusta siitä, että puolue irtisanoutuu Oslon julistuksen Nato-kohdasta mutta toisaalta se antoi arvoa Sosialistisen internationaalisen työlle, mutta pidatti vapaan päätöksenteko-oikeuden

---

¹⁵⁷ SDP Puoluekokous 1966, s.42. SDP:n arkisto, CD 1966 puoluekokous 1–105, TA.

kansainvälisissä kysymyksissä.¹⁵⁸ Puoluekokouksessa muutoinkin haluttiin korostetusti tuoda esiin puolueen ulkopoliittista linjaa, joka seurasi niin sanottua Paasikiven-linjaa. Tämä luultavasti johtuu siitä, että puolueen ulkopoliittinen linja oli useita vuosia ollut sekavaa etenkin ulkopuolisille. On myös arvioitava, että jopa liiallisuuksiin menevä uuden ulkopoliittisen linjan toistuva hokeminen saattoi olla taktista peliä siinä mielessä, että SDP:ssä haluttiin kaikin keinoin tuoda esiin sitä, että puolue oli niin sanotusti oikealla linjalla ulkopoliittikan saralla. Oikeastaan puoluekokouksessa haluttiin ennen kaikkea suurempaa aktiivisuutta ulkopoliittikan hoidossa.¹⁵⁹

Vuoden 1966 SDP:n puoluekokous oli oivallinen osoitus siitä, että SDP oli omaksunut Paasikiven-Kekkonen linjan omaksi ulkopoliittiseksi linjaksi. Tämän lisäksi puolueen jäsenistö oli huomattavan paljon enemmän kiinnostunut sekä aktiivinen käsittelemään ulkopoliittisia kysymyksiä puoluekokouksessa. Näiden seikkojen lisäksi puheenjohtaja Paasion virallinen valtiovierailu Moskovaan herätti eräissä puolueen jäsenissä suuria tunteita, sillä eräät jäsenet olivat pettyneitä siitä, että Paasio olisi ollut liian varovainen Moskovan matkallaan ja, että hän ei olisi pyrkinyt aktiivisemmin luomaan keskusteluyhteyttä SDP:n ja NKP:n välille.¹⁶⁰

Erään kiinnostavana yksityiskohtana vuoden 1966 puoluekokouksessa oli Länsi-Euroopan integraation mainitseminen ensi kertaa useaan vuoteen SDP:n sisäisessä keskustelussa. 1960-luvun loppu oli jälleen aikaa, jolloin EEC:n laajenemisesta tuli ajankohtaista. Puheenjohtaja Paasio toi Länsi-Euroopan integraation esiin eräänä Suomelle ongelmallisena asiana poliittisessa tilannekatsauksessaan. Tässä tilannekatsauksessaan Paasio toi esiin sen, että Suomen talouselämä oli hyvin riippuvainen ulkomaankaupasta ja siksi onkin erittäin tärkeää, että kaikki kauppareitit olivat avoimia suomalaisille tuotteille. Maiju Wuokko kuvailee väitöskirjassaan SDP:n suhdetta elinkeinoelämään siten, että 1960-luvulla SDP:n suhde elinkeinoelämään säröili mutta 1970-luvun alusta työnantajat ja sosiaalidemokraatit löysivät kommunismin vastustamisesta yhteisen tavoitteen ja suhde tiivistyi uudelleen. Suhteen heikkenemistä Wuokko selittää sillä, että sosiaalidemokraattien voimistuva sosialistisen talousajattelu lisääntyi 1960-luvulla.¹⁶¹ Tästä syystä Paasio piti tätä asiaa erittäin tärkeänä ulkomaankauppa myös puolueen kannalta, ja nosti esiin sen, että SDP ei voi sivuuttaa

---

¹⁵⁸ SDP Puoluekokous 1966, s.42. SDP:n arkisto, CD 1966 puoluekokous 1–105, TA. & SDP Puoluekokous 1966 esitykset, s. 7–8. SDP:n arkisto, CD Puoluekokous 1966 esitykset 1–88, TA,

¹⁵⁹ SDP Puoluekokous 1966, s.93–97. SDP:n arkisto, CD Puoluekokous 1966 1–105, TA.

¹⁶⁰ Paasio 1980, 269–273. & Leskinen 1967, 161–163.

¹⁶¹ Wuokko 2016, 120.

näin tärkeää asiaa, koska sillä olisi merkitystä Suomen asemaan ja kehitysmahdollisuuksiin. Paasio liitti ulkomaankaupan kehityksen eräänä merkittävänä eurooppalaisena kehityspiirteenä talousliittojen syntyä, jotka olivat murtaneet valtioiden välisiä rajoja. Paasio ei ennustanut miten, talusliitot tulisivat muuttumaan, mutta aavisteli, että tietyt EFTA-valtiot olisivat halukkaita liittymään EEC:hen, joka taas Suomelle olisi mahdoton kehityssuunta, koska Rooman sopimuksen ylikansalliset säännökset olisivat mahdottomuus puolueettomalle valtiolle.¹⁶² Tällä puheenvuorolla Paasio ilmaisi sen, että Suomelle elintärkeää olisi pitää kansainvälinen kauppa niin esteettömän kuin mahdollista. Tässä voidaan myös nähdä samankaltaista odota-ja-katso politiikkaa Paasion puheessa, eli odotetaan niin kauan, että on pakko tehdä jotain.

SDP:n puoluetoimikunnassa oli huomioitu mahdollinen Länsi-Euroopan integraation jatkuminen. Uusien valtioiden liittyminen EEC:hen oli herättänyt joidenkin puoluetoimikunnan jäsenten huolen siitä, miten Suomen käy, jos EFTA-maat liittyisivät EEC:hen, johon Suomen oli ulkopoliittisista syistä mahdotonta liittyä. K. A. Fagerholm kysyikin pääministeri Paasiolta hallituksen kantaa EEC-kysymykseen. Fagerholmin näkemyksen mukaan Tanska pyrki EEC:n jäseneksi ja hänen mielestään oli mahdollista, että Ruotsi saattaisi seurata Tanskaa EEC:n jäseneksi. Fagerholm myös lisäsi, että Suomen olisi syytä löytää mahdollisuus päästä mukaan *”keittiön oven kautta”*.¹⁶³ Aiheesta ei synnytn keskustelua vaan kokous päättyi Fagerholmin puheenvuoroon. Tämä osoitti sen, että kysymys oli hallituspuolueelle hankala erityisesti siitä syystä, että puolueen ulkopoliittinen toimivalta oli edelleen epävarma erityisesti Neuvostoliiton suuntaan. Toisaalta muihin Pohjoismaihin puolueella oli hyvät suhteet, kuten Fagerholm, joka oli Pohjoismaiden neuvostossa veteraani. Todennäköisesti juuri Pohjoismaiden neuvoston kokoukseen Kööpenhaminassa Fagerholm halusi puolueensa reagointia EEC-kysymykseen.

Joulukuun 8. päivän puoluetoimikunnan kokouksessa kävi ilmi, että Pohjoismaiden neuvoston Kööpenhaminana kokouksessa oli keskusteltu Pohjoismaiden kannasta EEC:hen liittymisen suhteen, kuten Rafael Paasion poliittisesta tilannekatsauksesta kävi ilmi. Paasio toi ilmi sen, että Ruotsi oli huolissaan siitä, ettei Suomen ulkopoliittista erityisasemaa saisi unohtaa, kun EEC:hen liittymistä suunniteltiin. Paasio oli huolissaan Suomen talouden tilasta, mikäli kävisi niin, että muut Pohjoismaat liittyisivät EEC:n jäseniksi. Kansanedustaja Väinö Vilponiemi kysyi Neuvostoliiton suhtautumista Suomen

---

¹⁶² SDP Puoluekokous 1966, s.69–70. SDP:n arkisto, CD Puoluekokous 1966 1–105, TA.

¹⁶³ SDP:n puoluetoimikunnankokouksen pöytäkirja 23.11.1966. SDP:n arkisto, CA 28 2, TA.

EEC-jäsenyyttä kohtaan, johon Paasio vastasi, että Neuvostoliiton suhtautuminen olisi samanlainen kuin Neuvostoliiton suhtautuminen Itävallan mahdolliseen EEC-jäsenyyteen.¹⁶⁴ Tällä Paasio mitä luultavimmin tarkoitti sitä, että EEC-jäsenyys olisi täysin mahdoton ajatus Suomelle, mutta toisenlainen vain kaupallinen sopimus voisi olla Suomellekin mahdollista, sillä Itävalta oli pitkään neuvotellut Neuvostoliiton johtajien kanssa siitä, millaisia mahdollisuuksia maalla olisi EEC:n suhteen. 1966 olikin merkittävä muutos Neuvostoliiton ja Itävallan välisissä keskusteluissa Itävallan suhteesta EEC:hen.¹⁶⁵

Vuosi 1967 oli Suomen näkökulmasta tietynlainen käännekohta Länsi-Euroopan integraation suhteen, sillä sinä vuonna useat EFTA-maat jättivät jälleen jäsenhakemuksensa EEC:hen, joka oli Suomen näkökulmasta erittäin hankalaa, koska EEC oli ulkopoliittisista syistä sopimaton vaihtoehto Suomen puolueettomuus politiikalle. SDP:ssä Iso-Britannian ja Tanskan EEC-jäsenhakemuksiin suhtauduttiin huolestuneesti, sillä Iso-Britannia oli EFTA:n suurin talous ja merkittävin jäsenvaltio. SDP:n puheenjohtaja Paasio ei kuitenkaan uskonut, että Ranskan presidentti de Gaulle olisi muuttanut suhtautumistaan Iso-Britannian jäsenyyteen, eli Paasio ei uskonut vielä tuolloin, että Iso-Britannian jäsenhakemus olisi tuottanut tulosta. Samalla Tanskan hakemus hylättäisiin kuten Iso-Britannian hakemus. Paasiota näytti enemmän kiinnostavan Itävallan pyrkimys ”jonkinlaiseen sopimuslinjaan jäsenyyden sijasta EEC:n kanssa”. Tätä Paasio piti seuraamisenarvoisena suuntana, koska Itävalta oli tietyllä tavoin samassa tilanteessa kuin Suomi, eli ulkopoliittikan kulmakivi oli puolueettomuus, joka ymmärrettiin tuolloin siten, että EEC-jäsenyys olisi vastoin puolueettomuuspolitiikkaa.¹⁶⁶

SDP:ssä oltiin kuitenkin erittäin tyytyväisiä siitä, että de Gaulle sanoi ei Britannian jäsenyyspyrkimyksille sekä niin sanotun Kennedyn kierroksen lopputuloksesta Suomen näkökulmasta.¹⁶⁷ Kennedyn kierroksella tarkoitetaan USA:n presidentin John F. Kennedyn muuttanutta kauppapolitiikkaa, jonka voidaan sanoa alkaneen jo 1960-luvun alussa, jolloin GATT neuvottelut aloitettiin. Niin sanottu Kennedyn kierros vauhditti tullinalennusprosessia, joka vuonna 1968 sai ensimmäisen sykäyksen eteenpäin. Viimeisen tullinalennukset tulivat voimaan vuonna 1972. Suomen kannalta, kuten Mauno Koivisto SDP:n eduskuntaryhmälle sanoi, oli Kennedyn kierroksella loistava lopputulos,

---

¹⁶⁴ SDP:n puolueoimikunnankokouksen pöytäkirja 8.12.1966. SDP:n arkisto, CA 28 2, TA.

¹⁶⁵ kts. Mueller 2011, 135–174.

¹⁶⁶ SDP:n puolueuuvoston kokouspöytäkirja, 12.6.1967. SDP:n arkisto, CB 1967a, TA.

¹⁶⁷ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 18.5.1967. SDP:n arkisto, CD 1967 C, TA.

sillä niin EFTA-maiden kuten EEC-maiden väliset tullit alenivat, joka tarkoitti Suomelle sitä, että Länsi-Saksan markkinat olisivat suomalaisille jälleen helpommin saavutettavissa. Toinen Suomen kannalta merkittävä asia oli, kun Suomi pääsi Pohjoismaiden yhteiseen neuvotteluvaltuuskuntaan, joka oli symbolisesti erittäin merkittävää Suomen kannalta.¹⁶⁸

Vuosi 1967 toi mukanaan myös SDP:n sisäisen organisaatio muutoksen sillä SDP:n kansainvälisten asioiden toimikunta perusti oman työryhmän taloudelliselle integraatiolle. Työryhmää kutsuttiin integraatiotyöryhmäksi. Se perustettiin koska Länsi-Euroopan integraatio oli nousemassa merkittäviksi poliittiseksi kysymykseksi. Integraatiotyöryhmän tehtäväksi annettiin luoda perusta SDP:n asennoitumiselle kansainväliseen taloudelliseen yhteistyöhön. Työryhmälle annettiin tehtäväksi seurata, miten integraatio Euroopassa kehittyy ja hankia tietoa siitä. Tämän lisäksi integraatiotyöryhmä antaa puolueen eri elimille lausuntoja sekä antaa suosituksia. Työryhmää voidaan siis pitää melko merkittävänä lisänä SDP:n hierarkiassa taloudellisen integraation suhteen. Integraatiotyöryhmän tehtäviksi määriteltiin muun muassa kansainvälisen taloudellisen yhteistyön periaatteiden tutkiminen sekä Suomen viennin kehittymismahdollisuuksien tutkiminen. Myös puolueettomuutta piti tutkia integraation kannalta. Erilliskysymyksiksi nostettiin muun muassa EFTA, EEC, itäryhmän maat sekä muut Pohjoismaat.¹⁶⁹

Integraatiotyöryhmän perustaminen tapahtui viime hetkillä, sillä Nordek hanke lähestyi kuten myös OECD-jäsenyys. Voisi oikeastaan sanoa, että integraatiotyöryhmä perustettiin melko myöhään, sillä olihan Suomi kuulunut jo useita vuosia EFTA:aan. Toki on huomioitava, että SDP:n kansainvälisten asioiden toimikunnalla, jonka alaisuudessa integraatio työryhmä toimi, ei ollut alatoimikuntia ennen vuotta 1967, jolloin perustettiin integraatio- ja aseidenriisunta toimikunnat. Kansainvälisten asioiden toimikunnallakaan ei ole juurikaan arkisto materiaalia ennen vuotta 1967 lukuun ottamatta sosialistisen internationaalien arkistokokoelmaa. Tämä osaltaan myötäilee ajatusta siitä, että SDP ei ollut enne 1960-luvun puoliväliä kovinkaan aktiivinen ulkopoliittinen toimija vaan tietyt henkilöt hoitivat puolueen ulkopoliitikkaa.

Integraatiotyöryhmä aloittikin erittäin nopeasti toimintansa ja loi SDP:lle ensimmäisen kannan kansainväliseen taloudelliseen yhteistyöhön. SDP:n kanta oli, että Suomen oli oltava mukana yleismaalimallisessa kehityssuunnassa, jossa taloudellinen yhteistyö olisi

---

¹⁶⁸ Aunesluoma 2011, 222–226.

¹⁶⁹ Integraatiotyöryhmän Tehtävät ja työskentelyalue, 12.10.1967. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

yhteistyön pääpiirre. Toisaalta integraatiotyöryhmän ajatuksena oli, että taloudellinen yhteistyö ei saisi rajoittaa kansojen itsemääräämisoikeutta ja tätä kautta puolueettomien maiden olisi mahdollista pysyä kansainvälisten kiistojen ulkopuolella. Tämä oli viittaus siihen, että EEC:n päätöksenteko olisi liian ylikansallinen, minkä takia puolueettomien maiden liittyminen EEC:hen olisi mahdotonta. Integraatiotyöryhmä kannanotosta käy myös ilmi se, että työryhmässä ajateltiin, että alueellinen yhteistyö olisi askel kohti maailmanlaajuista taloudellista yhteistyötä. Integraatiotyöryhmä oli myös sitä mieltä, että Suomen talouselämän tulisi muuttua, mikäli Suomessa aiotaan liittyä suurempaan taloudelliseen yhteistyöhön, jotta Suomen kilpailukyky pysyy hyvänä markkinoiden kasvaessa.¹⁷⁰ SDP:n puoluetoimikunta hyväksyi yksimielisesti integraatiotyöryhmän ehdotuksen puolueen kannaksi kansainväliseen taloudelliseen yhteistyöhön.¹⁷¹

Vuonna 1968 eduskunta hyväksyi Suomen liittymisen OECD:n jäseneksi joulukuussa ja viralliseksi jäseneksi Suomi tuli alkuvuodesta 1969, kun OECD:n neuvosto kertoi Suomen olevan OECD:n uusi jäsen. Suomen OECD jäsenyys ei juurikaan vaikuttanut Suomen ulkomaankauppaan tai talouselämään.¹⁷² SDP:lle OECD-kysymys olikin yllättävän hankala, vaikka puolue olikin pääministeripuolue. Tässä vaiheessa puheenjohtaja Rafael Paasio oli siirretty syrjään pääministerin paikalta ja pääministerinä toimi Mauno Koivisto. Pääministeri Koivisto oli saanut ristiriitaista tietoa Neuvostoliiton suhtamisesta Suomen OECD-jäsenyyteen, koska kun ulkoministeriön virkamiehet toivat OECD-kysymyksen¹⁷³ Koivistolle keväällä 1968, oli hän siinä uskossa, että Neuvostoliitto ei olisi suhtautunut negatiivisesti Suomen OECD-jäsenyyteen, eikä edes ulkoministeri Karjalainen kertonut sitä Koivistolle, kuten hän muistelmissaan toteaa. OECD-kysymyksen tultua eduskuntakeskusteluun selvisikin, että SKDL ja TPSL vastustivat Suomen OECD-jäsenyyttä kuten myös osa SDP:n edustajista, nimekkäimpänä puoluesihteri Erkki Raatikainen, joka lopulta äänestikin Suomen OECD-jäsenyyttä vastaan. Suomi sai jopa Neuvostoliitolta nootin marraskuussa OECD-kysymyksen takia. Eduskunta kuitenkin hyväksyi selkeästi Suomen OECD-jäsenyyden luvuin 126–38.¹⁷⁴ Puoluesihteri Raatikainen sai SDP:n puoluetoimikunnalta nuhtelun siitä, että oli toiminut puolueen vastoin puolueen yhteistä kantaa eikä Raatikaisen sooloilu muuttaisi

---

¹⁷⁰ Integraatiotyöryhmän esitys *SDP:n kanta kansainväliseen taloudelliseen yhteistyöhön*, 10.1.1968. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

¹⁷¹ Puoluetoimikunnan kokouspöytäkirja 10.1.1968. SDP:n arkisto, ca30 1, TA.

¹⁷² Aunesluoma 2011, 229.

¹⁷³ OECD-tutkimusta löytyy Aunesluoma 2011, 227–231. & Paavonen 2008, 67–70.

¹⁷⁴ Koivisto 1997, 207–208.

puolueen kantaa vaan SDP:n puolueoimikunta asettui aikaisemman päätöksen kannalla, eli kannattamaan Suomen OECD-jäsenyyttä.¹⁷⁵

Suomen OECD-kysymys osoitti niitä ongelmia, joita Suomella olisi aina integraatiokeskustelussa, vaikka OECD:tä eivät kaikki edes pitäneet integraationa. Samana vuonna eli vuonna 1968 alkoivat jälleen keskustelut Pohjoismaisesta taloudellisesta integraatiota, jota alettiin myöhemmin Nordekiksi kutsua. Nordekin alkusysäys oli Tanskan ja Norjan pyrkimys EEC:n-jäseniksi, joka oli jälleen Ranska presidentin toimesta hylätty. Ajatus Nordekin perustamisesta tuli Tanskan pääministeriltä Hilmar Baunsgaardilta, joka ajatuksen esiin Pohjoismaiden neuvoston kokouksessa Oslolla helmikuussa 1968.¹⁷⁶ Huhtikuussa 1968 Pohjoismaiden pääministereiden kokouksessa päätettiin, että Pohjoismaat aloittaisivat jälleen neuvottelut pohjoismaisesta talousyhteisöstä.¹⁷⁷

Käytännössä Nordek tarkoitti laajennettua Pohjoismaista talousyhteistyötä, josta lyhenne Nordek tulee. Integraation kannalta Nordek¹⁷⁸ olisi ollut askel laajempaan integraatioon, kuin GATTin, OECD:n tai EFTA olivat olleet. Ruotsi ja Tanska olivat suostuvaisia antamaan Suomelle ja Norjalle runsaasti siirtymäjärjestelyitä, joka teki Nordekista hyvin houkuttelevan Suomelle. Nordekista olisi tullut organisaatiollisesti hyvin samankaltainen kuin Euroopan yhteisöstä sisältäen useita alaorganisaatioita kuten esimerkiksi Pohjoismainen investointipankki. Päätöksenteon Nordekissa olisi hoitanut ministerineuvosto, jonka yksimielisillä päätöksillä päätökset olisi tehty. Yksimielisyys oli syy, miksi Nordekia ei pidetty ylikansallisena toimielimenä, joka olisi ollut ennen kaikkea Suomen puolueettomuuspolitiikan kannalta erinomainen seikka, koska juuri ylikansallinen päätöksenteko oli Suomelle merkittävin kysymys Euroopan yhteisössä. Pääpiirteittäin Nordekista olisi tullut Pohjoismainen tulliliitto, joka olisi luonut ulkotullin Pohjoismaiden ja muun Euroopan väliin.¹⁷⁹

SDP:n suhtautuminen Nordek-suunnitelmaan oli suotuisa, sillä olihan pohjoismainen yhteistyö SDP:lle ennestään tuttua jo pitkältä ajalta. Pääministeri Koivisto oli Oslon pääministerikokouksessa tuonut ilmi, että Suomi olisi valmis Pohjoismaiden väliseen yhteistyöhön mutta Koivisto ilmoitti myös, että Pohjoismaisen yhteistyön kehittämisen

---

¹⁷⁵ SDP:n puolueoimikunnan kokouspöytäkirja 19.12.1968. SDP:n arkisto, ca30 3, TA.

¹⁷⁶ Aunesluoma 2011, 231–232.

¹⁷⁷ Paavonen 2008, 102.

¹⁷⁸ Tutkimusta Nordeksita esim. Lasse Sonne, 2007, *Nordek – A plan for increased Nordic economic co-operation and integration 1968-1970*.

¹⁷⁹ Paavonen 2008, 105.

lisäksi Suomen olisi kehitettävä idänkauppaa.¹⁸⁰ Tässä käykin ilmi suomalaisen taloudellisen yhdentymisen problematiikka, miten lähentyä idän ja lännen kanssa yhtäaikaan. Koivisto kertoi puoluetoimikunnan kokouksessa 19.12.1968 keskustelleensa Neuvostoliiton pääministeri Aleksei Kosyginin kanssa Pohjoismaisesta taloudellisesta yhteistyöstä, ja Koivisto kertoi sanoneensa Neuvostoliiton pääministerille Aleksei Kosyginille, että Suomi pyrkii omien etujensa mukaisiin ratkaisuihin. Koivistolle jäi sellainen kuva tapaamisesta, että Neuvostoliitto ei vastustaisi Pohjoismaista yhteistyötä. Koivisto kertoi myös oman näkemyksensä siitä, että, kun uusia järjestöjä perustetaan, tulisi Suomen olla heti alusta lähtien mukana järjestöjen toiminnassa, koska eristäytyminen ei olisi Suomen etujen mukaista. Koivisto myös tiedosti, että joistain pyrkimyksistä saattaisi tulla vaikeuksia.¹⁸¹ Neuvostoliiton kanta oli Koivistolle huoli, sillä hän pelkäsi, että Neuvostoliiton kanta saattaisi muuttua Nordek-suunnitelman suhteen kuten oli käynyt OECD-kysymyksen kanssa, eli toisin sanoen Neuvostoliitto tulkitsisi Nordekin Suomen puolueettomuuspolitiikan vastaiseksi toimeksi.¹⁸²

Nordek-suunnitelman erikoisuutena Suomen näkökulmasta oli se, että suunnitelmaa vietiin eteenpäin pääministeripohjaisesti, joka tarkoitti sitä, että Suomen pääneuvottelija oli pääministeri Koivisto eikä presidentti Kekkonen, joka muutoin vastasi Suomen ulkopoliitikasta. Tämä loi tiettyjä ristiriitoja näiden kahden henkilön välille, sillä Koivisto hoiti Nordek-suunnitelmaan hyvin itsenäisesti.¹⁸³

Mauno Koiviston suuren roolin vuoksi Nordek-neuvottelut olivat SDP:n näkökulmasta erittäin kiinnostava. Puolueessa olikin alkuvuodesta 1969 käsitys siitä, että Nordek-suunnitelma eteni ja, että Suomen tulee olla Nordekissa mukana.¹⁸⁴ Toisaalta samassa eduskuntaryhmän kokouksessa teollisuusministeri Väinö Leskinen pelkäsi, että Nordek-suunnitelma ”kuivuisi kansioksi” eli, että Nordek ei toteutuisi vaan jäisi toteutumattomaksi suunnitelmaksi.¹⁸⁵ Tähän arvioon kovinkaan moni muu eduskuntaryhmän edustaja ei ollut valmis myöntymään.¹⁸⁶ SDP:n Pohjoismaiden työryhmän kannanotto antoi selkeän viestin siitä, että puolue kannattaisi Pohjoismaiden

---

¹⁸⁰ SDP:n puoluetoimikunnan kokouspöytäkirja 7.11.1968. SDP:n arkisto, CA30 3, TA.

¹⁸¹ SDP:n puoluetoimikunnan kokouspöytäkirja 19.12.1968. SDP:n arkisto, CA30 3, TA.

¹⁸² SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja 19.12.1968. Sosiaalidemokraattisen eduskuntaryhmän arkisto, CD 1968 F, TA.

¹⁸³ Paavonen, 2008. 109. & kts. Koivisto 1997, 238–249.

¹⁸⁴ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja 13.3.1969. Sosiaalidemokraattisen eduskuntaryhmän arkisto, CD 1969 A, TA.

¹⁸⁵ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja 13.3.1969. Sosiaalidemokraattisen eduskuntaryhmän arkisto, CD 1969 A, TA.

¹⁸⁶ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja 13.3.1969. Sosiaalidemokraattisen eduskuntaryhmän arkisto, CD 1969 A, TA.

välistä tehostettua taloudellista yhteistoimintaa. Tämä katsottiin luontevaksi jatkumoksi jo olemassa olevalle yhteistyölle Pohjoismaiden välillä.¹⁸⁷

Pohjoismainen yhteistyö oli SDP:lle Nordek-suunnitelmassa helpoin hyväksyä, ennen kaikkea siitä syystä, että Nordek-neuvotteluita johtivat muiden Pohjoismaiden työväenpuolueet, joka tarkoitti sitä, että Nordekin taloudelliset tavoitteet sekä käytännöt olivat SDP:lle helposti hyväksyttävissä.¹⁸⁸ Nordek-suunnitelmaan suhtauduttiin muutoinkin SDP:n sisällä selkeästi positiivisesti. Huolena Nordek-suunnitelmassa oli Neuvostoliiton suuntautuminen Suomen osallistumiseen Nordekiin sekä Nordek-suunnitelman liitännäisyyden EEC:hen. Erityisesti Neuvostoliiton silmissä Nordek ja EEC kytkeytyivät liiksi yhteen.¹⁸⁹

Nordek-neuvotteluiden kannalta merkittävä käänne tapahtui huhtikuussa 1969 kun Ranskan presidenttinä toiminut, ja useaan otteeseen EEC:n laajentumisen estänyt, presidentti Charles de Gaulle joutui eroamaan tehtävästään sisäpoliittisista syistä.¹⁹⁰ Tämä avasi Tanskalle ja Norjalle mahdollisuuden pyrkiä jälleen kerran EEC:n jäseniksi ja EEC:n Haagin kokouksessa tehtiin periaatepäätös joulukuussa 1969, että Iso-Britannian, Irlannin, Tanskan ja Norjan kanssa aloitettaisi jäsenyysneuvottelut. Teollisuusministeri Väinö Leskinen puheessaan Hämeenlinnassa elokuussa totesi, että ”Ranskan kenraalin poistuminen Euroopan näyttämöltä on järkyttänyt myös Pohjolan taloudellisia yhteistoimintaympyröitä.”¹⁹¹

Vaikka vuosi 1969 oli Nordek-neuvotteluiden kannalta merkittävin, suurin osa neuvotteluista käytiin virkamiestasolla. Tämä lienee syy siihen, ettei SDP:n sisäisissä keskusteluissa Nordek-kysymystä juurinkaan käsitelty esimerkiksi vuoden 1969 SDP:n puoluekokouksessa ei ollenkaan keskusteltu Nordekista kuten ei myöskään muissa puolueen johtoinsseissa. Vasta joulukuussa 1969 keskustelu Nordek-suunnitelmasta jatkui. Tähän syynä lienee se, että EEC teki periaatepäätöksen siitä, että Tanska ja Norja voisivat aloittaa neuvottelut EEC:hen liittymisestä. Mauno Koivisto kertoo muistelmissaan, että hän uskoi jo kesällä 1969, ettei Nordek-hankkeesta tulisi mitään, mutta lokakuussa 1969 Ruotsin pääministeriksi noussut Olof Palme toimieliasuus antoi Koivistolle uutta uskoa Nordek-hankkeen onnistumiseen.¹⁹² Lopulta kuitenkin

---

¹⁸⁷ Suomi ja Pohjoismaat, SDP:n Pohjamaisen työryhmän julkilausuma 20.3.1969. Jorma Kalelan arkisto, HE1, TA.

¹⁸⁸ Paavonen 2008, 109.

¹⁸⁹ Aunesluoma 2011, 234.

¹⁹⁰ Aunesluoma 2011, 234.

¹⁹¹ Väinö Leskinen puhe 19.8.1969 Hämeenlinnassa. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto 1969 E, CD, TA.

¹⁹² Koivisto 1997, 223-224.

pääministeri Koiviston johdolla Suomi pyrki hidastamaan Nordek-neuvotteluiden vauhtia, joka konkretisoitui Turun Nordek-neuvotteluiden perumisella. Koivisto selvensi tilannetta SDP:n eduskuntaryhmälle siten, että ensisijainen toive olisi, etteivät Nordek-neuvottelut katkeaisi. Koivisto uskoi myös, että jos Suomi ei olisi mukana Nordekissa, se toteutuisi myös ilman Suomea, joka saattaisi edesauttaa muiden Pohjoismaiden hakeutumista EEC:n jäseniksi.¹⁹³ Ratkaisut Nordek-kysymyksessä siirtyivät seuraavaan vuoteen. Yhtenä merkittävänä syynä päätöksenteon siirtoon oli Suomen eduskuntavaalit, jotka järjestettiin maaliskuussa 1970.

Vaikka Nordek-neuvottelut jatkuivatkin alkuvuodesta 1970, tilanne näytti siltä, että Nordek-hanke kaatuisi. Tammikuun seitsemäntenä päivänä pääministeri Koivisto sai presidentti Kekkoselta kirjeen, jossa presidentti oli kertonut, että Nordek-neuvotteluita voitasi jatkaa mutta, jos jokin Pohjoismaa aloittaa EEC-neuvottelut niin silloin Nordek-neuvottelut tulee keskeyttää ja, mikäli EEC-neuvottelut johtavat jonkin maan jäsenyyteen katsotaan Nordek-neuvotteluiden rauenneen. Pääministeri Koivisto kertoi valtioneuvostolle tämän asian 12. tammikuuta 1970. Tämä Suomen EEC-ehdo ei kuitenkaan lopullisesti lopettanut Nordek-neuvotteluita vaan ne jatkuivat aina niinkin pitkälle, että sopimukset olivat helmikuun Reykjavikin kokouksen jälkeen allekirjoittamista vaille valmiiksi.¹⁹⁴ Suomen EEC-ehdon julkitulon myötä oli kaikille osapuolille melko selvää, ettei Nordek-sopimusta tulisi ratifioimaan, kysymys olikin enemmän siitä, kenen syyksi voidaan Nordekin kaatuminen laittaa, sillä Tanska ei halunnut sitoa käsiään EEC:n suhteen kuten Suomi toivoi ja Suomen ongelmaksi muodostui Neuvostoliiton negatiivinen kanta Nordekia kohtaan, joka tuli viimeistään selväksi maaliskuun 23. päivänä 1970, jolloin Neuvostoliiton suurlähettiläs Kovalev kertoi ulkoministeri Karjalaiselle, ettei Neuvostoliitto katsoisi hyvällä sitä, jos Suomi liittyisi Nordekin. Karjalainen kertoi tämän presidentille ja pääministerille. Presidentti Kekkonen katsoi tilanteen olevan sellainen, että Nordek-sopimuksesta olisi peräännyttävä.¹⁹⁵ Lopulta pääministeri Koivisto oli se henkilö, joka ei suostunut allekirjoittamaan Nordek-sopimusta, vaikka Kekkonen ja Karjalainen olisivat Neuvostoliiton negatiivisesta asenteesta huolimatta Nordek-sopimuksen allekirjoittaneet.¹⁹⁶

---

¹⁹³ SDP:n eduskuntaryhmän kokouksen pöytäkirja 11.12.1969. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto 1969 E, CD, TA.

¹⁹⁴ Koivisto 1997, 231–232. & Aunesluoma 2011, 235.

¹⁹⁵ Koivisto 1997, 237–238.

¹⁹⁶ Aunesluoma 2011, 235.

Nordek-hankkeen loppuvaiheessa on huomionarvoista se, ettei SDP:n sisällä asiasta juurikaan keskusteltu vaan Nordek oli aiheen sellainen, joka käytännössä katoaa kaikkien puolue-elinten agendalta jo ennen lopullista kuoliniskua, jonka pääministeri Koivisto Nordek-hankkeelle antoi. Vuonna 1970 ainoa maininta Nordekistä SDP:n taholta oli SDP:n eduskuntaryhmän kokouksessa, kun pääministeri Koivisto kertoi, että Nordek-keskustelu jatkui hallituksessa ja eikä asian tiimoilta pidä pitää kiirettä ja, että sopimuksen ratifiointi jää seuraavalle hallitukselle.¹⁹⁷ Tämä kertoo sen, että puolueessa ei uskottu, että tämän hallituksen aikana Nordek-hanketta saataisi valmiiksi, jos se valmistuisi koskaan, kuten todellisuudessa kävikin. Muutoinkin SDP:n usko siihen, että Nordek-hankkeesta tulisi yhtään mitään oli Nordek-hankkeen edetessä laskenut, eikä Nordekistä edes keskusteluteltu puoluekokouksessa kesällä 1969, joka kertoi siitä, että hankkeen merkitys oli pienentynyt ajansaatossa.

Vaikka pääministeri Mauno Koivisto saikin toimia Nordek-hankkeen virallisena lopettajana ja ottaa hankkeen kaatumisen Suomen kontolle, oli Nordek-hankkeen kaatuminen tietynlainen onni myös Norjalle ja Tanskalle, jotka saivat nyt vapaat kädet EEC-jäsenyysneuvotteluihin. Suomessa Nordekin kaatuminen oli Koivistolle poliittinen tappio, vaikka Pohjoismaiden pääministereille Koivisto oli selostanut, miten Neuvostoliiton suurlähettiläs Kovalev oli painostanut Suomen valtionjohtoa luopumaan Nordek-hankkeesta. Tämä tieto siirtyi Helsingin Ruotsin suurlähettilään Ingemar Hagglöfin kautta länsivaltoihin. Pohjoismainen lehdistö toisaalta oli vahvasti sitä mieltä, että ulkoministeri Karjalainen oli suurin syyllinen Nordek-hankkeen kaatumiseen ei Koivisto.¹⁹⁸

SDP:lle Nordek olisi varmasti ollut erittäin mieluisa integraatiovaihtoehto, koska hankkeen monet tavoitteet olivat sopusoinnussa sosiaalidemokratian ihanteiden kanssa ja siksi myös SDP:n tavoitteiden kanssa. SDP uskoi, että Nordek toisi Suomeen lisää ulkomaista pääomaa Suomen teollisuuteen, joka tarkoittaisi lisää työpaikkoja kaupunkeihin. Tämän avulla suomalainen hyvinvointiyhteiskunta voisi kehittyä muiden Pohjoismaiden tasolle. Nordekin uskottiin myös liittävän Suomen yhä tiiviimmin muihin Pohjoismaihin.¹⁹⁹ SDP:llä oli myös tunnetusti hyvät suhteet muihin Pohjoismaihin, erityisesti Pohjoismaiden sisarpuolueisiin, jotka olivat myös Nordek-hankkeen alullepanijoita. Loppujen lopuksi Nordek-hankkeen kariutuminen oli kaikille

---

¹⁹⁷ SDP:n eduskuntaryhmän kokous pöytäkirja 19.2.1970. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä pöytäkirjat 1970 D, CD, TA.

¹⁹⁸ Aunesluoma 2011, 236–237. & Koivisto 1997, 238.

¹⁹⁹ kts. Paavonen 2008, 105–109. & Sonne 2007, 148–153.

Pohjoismaille tietynlainen helpotus, koska kaikkien Pohjoismaiden tavoitteena oli kehittää suhteita EEC:n suuntaan, jolloin Nordek olisi muodostunut mahdolliseksi häiriötekijäksi. Hankkeen kariutuminen avasi mahdollisuuden kaikille maille kehittää suhdettaan EEC:hen, joka oli todellisuudessa kaikkien Pohjoismaiden tavoitteena ja, jota Nordek olisi hankaloittanut.²⁰⁰ Suomessa myös integraatiotavoitteet olivat siirtyneet Nordekistä EEC:n suuntaan ja Harto Hakovirta on kehittänyt teorian, että Suomen ei kannattanut käyttää luottamuspääomaansa toisarvoiseen Nordek-hankkeeseen vaan kerryttää luottamusta Neuvostoliiton suuntaan ja pyrkiä luomaan suhdetta EEC:n kanssa.²⁰¹

---

²⁰⁰ Aunesluoma 2011, 238–239.

²⁰¹ kts. Hakovirta *Puolueettomuus ja integraatiopolitiikka* 1976, 266.

4. Ristiriitainen EEC-sopimus 1970–1973

1960-luvun vaihtuessa 1970-lukuun alkoi olla selvää, että Länsi-Euroopan integraatio ottaisi seuraavan askeleen, kun uusien jäsenmaiden mahdollisuus liittyä Euroopan yhteisöön (EC) oli tullut mahdolliseksi Ranskan presidentti Charles de Gaullen jouduttua eroamaan tehtävästään huhtikuussa 1969. Charles de Gaulle oli kolmasti estänyt Iso-Britannian, Tanskan ja Norjan mahdollisuudet liittyä Euroopan yhteisöön. Euroopan yhteisön kokouksessa Haagissa 1-2.12.1969 päätettiin aloittaa neuvottelut uusien jäsenmaiden ottamisesta Euroopan yhteisöön. Joulukuisessa Haagin huippukokouksessa päätettiin myös, että EC aloittasi sopimusneuvottelut niiden EFTA-maiden kanssa, jotka eivät pyrkineet EC:n jäseniksi, mutta jotka halusivat muuta sopimussuhdetta kuin virallinen jäsenyys.²⁰² Erityisesti Ranska ajoi voimakkaasti sitä, että EC:n on pyrittävä sopimukseen muidenkin kuin vain jäsenyyttä hakevien valtioiden kanssa, vaikka se olikin vastoin Euroopan komission periaatteita. Kesäkuussa 1970 pidetyssä EC:n ministerineuvoston kokouksessa tehtiin virallinen päätös, että EC aloittaisi jäsenyysneuvottelut hakijamaiden kanssa sekä kaupalliset neuvottelut niiden EFTA-maiden kanssa, jotka tavoittelivat kaupallistensuhteiden luomista näiden kanssa. Neuvottelut ei-jäsenyyttä hakevien maiden kanssa aloitettiin marraskuussa 1970, hieman sen jälkeen, kun jäsenyysneuvottelut olivat aloitettu jäsenyyttä hakevien valtioiden kanssa.²⁰³

Neuvottelut EFTA-maiden kanssa, joihin myös Suomi lukeutui, alkoivat samoin kuin viralliset jäsenneuvottelut eli selvitysluontoisilla keskusteluilla, jotka kestivät maaliskuuhun 1971, jolloin näiden pohjalta luotiin raportti, joka annettiin EC:n ministerineuvostolle kesäkuussa 1971. Raportti oli ongelmia korostava ja komission ehdotuksena olikin väliaikaisratkaisun luominen, jossa vapaakauppasopimuksen solmimista viivytettäisiin kahdella vuodella ja tilanne jatkuisi ennallaan, eli EC-maat omana leirinä ja jäljelle jääneet EFTA-maat omanaan. Tämä ehdotus ei saanut kummankaan liittouman kannatusta, vaikka esimerkiksi Yhdysvallat kannattikin tätä. Lopulta Euroopan neuvosto tuli lopputulokseen, että sopimus EC:n ja EFTA-maiden välillä tehtäisiin teollisuustuotteiden vapaakauppaan pohjautuen. Euroopan komissio halusi sopimukseen myös tarkistusklauసుulin, jossa tavoitteena oli tarkistaa sopimus tietyn määräajan päästä. Joidenkin mielestä tämä tarkoitti sitä, että EC pakoittasi Ruotsin ja Sveitsin valitsemaan EC-jäsenyys vapaakauppasopimuksen sijaan. Suomen ja Itävallan

---

²⁰² Näihin valtioihin kuuluivat Itävalta, Ruotsi, Sveitsi, Portugali, Suomi ja Islanti.

²⁰³ Paavonen 2008, 116–117.

puolueettomuutta EC ymmärsi paremmin kuin Ruotsin ja Sveitsin ja tästä syystä tarkastusklausuuli koski nimenomaan näitä maita eikä Suomea ja Itävaltaa. Tämä vaade tarkistuslausuulista ei kuitenkaan ollut Euroopan neuvoston päätöksessä syyskuussa 1971.²⁰⁴

Varsinaiset neuvottelut EC:n ja käynnistyivät joulukuussa 1971. Neuvottelut olivat siinä mielessä hankalat, että neuvottelut käytiin bilateraalisesti, joka tarkoitti, että jokaisen valtion sopimukset koskivat vain kyseisen valtion suhdetta EC:hen. Neuvottelut etenivät kuitenkin vauhdikkaasti, ja 22.7.1972 sopimuksen olivat valmiina allekirjoitettaviksi kaikkien paitsi Suomen ja Norjan osalta. Norjan sopimuksen allekirjoitus viivästyi sen vuoksi, että kansanäänestys Norjan liittymiseksi EC:n jäseneksi oli päättännyt, ettei Norja liity EC:n jäseneksi, jolloin vapaakauppaneuvottelut alkoivat myöhemmin kuin muilla mailla. Vapaakauppasopimukset astuivat voimaan vuoden 1973 aikana.²⁰⁵ Suomen vapaakauppasopimus astui voimaan vuoden 1974 alussa.²⁰⁶

Suomen asema suhteessa Euroopan talousyhteisöön (EEC) muuttui viimeistään, loppuvuodesta 1969, kun Euroopan yhteisö oli valmis aloittamaan laajenemisneuvottelut. Viimeistään tällöin presidentti Kekkonen asetti sopimuksen EEC:n kanssa Suomen ensisijaiseksi tavoitteeksi. Tällöin myös ulkoministeriön alaisuuteen perustettiin integraatiotyöryhmä, jonka päätavoitteena oli tehdä selvitystyötä Suomen länsi-integraation mahdollisuuksista.²⁰⁷ Suomen ulkopoliittinen johto ei kuitenkaan tehnyt virallista aloitetta EEC-neuvotteluiden aloittamisesta vaan taktiikkana oli mennä muiden EFTA-maiden vanavedessä neuvotteluihin. Toinen taktiikka Suomen ulkopoliittisella johdolla oli tukeutua Ranskan myötämieliseen näkemykseen Suomen tilanteesta, jota presidentti Kekkonen oli hyödyntänyt jo de Gaullen ajasta lähtien.²⁰⁸

Virallisesti Suomen integraatiotavoitteet tulivat julki presidentti Kekkonen Valtiopäivien avajaispuheenvuorossaan 6.4.1970, jossa hän kertoi Länsi-Euroopan markkina-asetelmien muutoksesta ja, että Suomen on säilytettävä kilpailukyky tässä muuttuvassa tilanteessa. Kiinnostavaa Kekkonen puheessa oli kohta, jota Kekkonen ei puheessaan lopulta edes sanonut, mutta joka alkuperäiseen puheeseen oli kirjoitettu, eli suora viittaus siihen, että Suomen hallitus olisi valmis aloittamaan neuvottelut kaupallistensuhteiden solmimiseksi Euroopan talousyhteisön kanssa. Pois jätetty puheenosa jätettiin pois siitä

---

²⁰⁴ Paavonen 2008, 117–120.

²⁰⁵ 1.1.1973 Ruotsi, Sveitsi, Itävalta, Portugali. 1.4.1973 Islanti, Norja 1.7.1973.

²⁰⁶ Paavonen 2008, 123.124.

²⁰⁷ Aunesluoma 2011, 244.

²⁰⁸ Paavonen 2008, 133.

syystä, että se ei ollut täysin linjassa Suomen varovaisen integraatiopolitiikan kanssa, vaikka presidentti Kekkonen jälkeenpäin jäikin harmittamaan se, ettei ollut sanonut selvemmin myönteistä EEC-kantaansa. Samana päivänä Suomen hallitus ilmoitti Euroopan komission puheenjohtajalle, että Suomi olisi kiinnostunut aloittamaan neuvottelut kaupallistensuhteiden järjestämisestä talousyhteisön sekä Suomen välillä. Komissiolta tuli vielä samana päivänä hyväksyvä vastaus Suomen tiedusteluun.²⁰⁹

Suomen ja talousyhteisön väliset alustavat keskustelut aloitettiin loppuvuodesta 1970. Suomen neuvottelijoiden tavoitteena oli rinnastaa Suomi Ruotsin, Itävallan ja Sveitsin kanssa samaan joukkoon, koska nämä valtiot olivat puolueettomia kehittyneitä Länsi-Euroopan maita, jotka eivät pyrkineet Euroopan yhteisön jäseniksi vaan ne pyrkivät kaupallistensuhteiden luomiseen talousyhteisön kanssa, tosin kuin Islanti ja Portugali, joihin Suomen neuvottelijat eivät halunneet, että Suomi rinnastettaisiin. Tämän tavoitteen voidaan sanoa onnistuneen osittain, koska Suomi oli neuvottelujärjestyksessä neljäntenä maana Ruotsin, Sveitsin ja Itävallan jälkeen, ennen Islantia ja Portugalia. Viralliset neuvottelut alkoivat tammikuussa 1971 selvitysluontoisilla keskusteluilla ja viralliset neuvottelut alkoivat joulukuussa 1971. Kesällä 1972 Suomen ja talousyhteisön neuvottelut saatiin päätökseen, paperitulli kiistasta huolimatta, joka oli suurin yksittäinen kysymys Suomen ja talousyhteisön neuvotteluissa. Suomen EEC-vapaakauppasopimuksen piti astua voimaan vuoden 1973 alusta alkaen kuten muillakin neuvotteluihin osallistuneilla mailla. Lopulta monien vaiheiden jälkeen Suomen EEC-vapaakauppasopimus astui voimaan vuotta myöhemmin 1.1.1974.²¹⁰ Kysymykseen, miksi sopimuksen voimaan-astuminen pitkittyi vuodella, palataan myöhemmin tässä tutkimuksessa.

SDP:n kannalta 1970-luvun alku oli erittäin kiinnostavaa, sillä olihan puolue vuosien oppositiossa olon jälkeen palannut hallitus- ja pääministeripuolueeksi 1966 eduskuntavaalien jälkeen ja onnistunut pysymään vallassa koko vaalikauden, vaikka pääministeri vaihtuikin vaalikauden aikana Paasiosta Koivistoon. Vuoden 1970-eduskuntavaalit olivatkin SDP:lle merkittävät, koska vaalit kertoisivat, miten hyvin puolue oli onnistunut pääministeripuolueena. SDP lähtikin vaaleihin puoluejohtajien luomalla esityksellä *1970-luvun yhteiskunta*. SDP:n vaalityö näytti onnistuneen melko hyvin, sillä vuoden 1970-eduskuntavaaleissa SDP säilyi eduskunnan suurimpana puolueena, vaikka kannatus hieman tippuikin edellisistä vaaleista. Yleisesti ottaen

---

²⁰⁹ Paavonen 2008, 134. & Aunesluoma 2011, 245.

²¹⁰ Paavonen 2008, 141–147. & Aunesluoma 246–252.

vuoden 1970 eduskuntavaaleissa vasemmistopuolueita voidaan kuitenkin pitää vaalien suurimpina häviäjinä, sillä SDP ja SKDL menettivät kahdeksan paikkaa, ja SDP:stä irtautunut TPSL menetti kaikki seitsemän paikkaa ja koko puolue tippui pois eduskunnasta. SDP:n hallituskumppani Keskusta menetti 13 paikkaa. Vaalien suurin voittaja oli Veikko Vennamon johtama Suomen maaseudun puolue (SMP), joka sai nostettua kansanedustajien määrää 17 edustajan verran. Toinen huomionarvoinen asia niin sanotuissa protestivaaleissa oli se, että eduskuntaan valittiin ennätyspaljon uusia kansanedustajia sekä se, että kansanedustajien keski-ikä oli ennätysellisen alhainen. Eduskuntavaalien jälkeen muodostettiin pitkien neuvotteluiden tuloksena Ahti Karjalaisen johtama viiden puoleen enemmistöhallitus²¹¹, joka kuitenkin oli erittäin riitaisa ja hajosi lopullisesti vuonna loppuvuodesta 1971. Hallitus oli niin riitaisa, että presidentti Kekkonen harjoitti hallituksen ja määräsi uudet eduskuntavaalit pidettäväksi tammikuussa 1972.²¹²

Tammikuussa 1972 pidetyissä vaaleissa SDP:n onnistui saada edellisiä vaaleja suurempi kannatus, joka tarkoitti, että puolue oli eduskunnan suurin puolue. Edellistä eduskuntavaaleista tuttu teema, eli uusien nuorien kansanedustajien virta eduskuntaan jatkui. Muun muassa SDP oli yksi niistä puolueista, jolle tuli uusia nuoria kansanedustajia. SDP toimikin koko vaalikauden pääministeripuolueena, ensin noin puoli vuotta Paasion toinen hallitus, joka oli vähemmistöhallitus, jota seurasi Sorsan ensimmäinen hallitus, joka taas oli enemmistöhallitus. Sorsan hallitus olikin sotien jälkeisen Suomen siihenastisista hallituksista pitkäaikaisin.²¹³

Ristiriitainen suhtautuminen Länsi-Euroopan integraatioon oli melko yleistä muiden Länsi-Euroopan keskustavasemmistopuolueiden joukossa, eli Suomen SDP ei ollut poikkeus tähän. Esimerkiksi Iso-Britannian Labour-puolueen sisällä oli myös merkittävä oppositio, joka vastusti Iso-Britannian liittymistä Euroopan yhteisön jäseneksi. Keskustavasemmistolaisilla puolueilla oli jokaisessa maassa omanlaisensa ongelma Euroopan yhdentymisen kanssa, joka johtui kansallisista ongelmista. Esimerkkinä tästä voidaan kertoa Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen ongelma Länsi-Euroopan integraation suhteen, oli se, että integraatio nähtiin vaikeuttavan Saksojen yhdistymistä, kun taas Ruotsin tapauksessa, uskottiin, että hyvinvointiyhteiskunta turvataan parhaiten kansallisen tason politiikalla. Merkittävin yhdistävä tekijä eurooppalaisten

---

²¹¹ Keskusta, SDP, SKDL, RKP ja Liberaal kansanpuolue. 26.3.1971 SKDL lähti hallituksesta sisäisten kiistojen takia.

²¹² Hallituksen tiedot ja kokoonpano, Karjalainen II. <valtioneuvosto.fi> & Sorsa 1998, 203–219.

²¹³ Hallituksen tiedot ja kokoonpano, Paasio II & Sorsa. <valtioneuvosto.fi>. Sorsa 1998, 224–230.

keskustavasemmistolaisten puolueiden suhteessa Euroopan integraatioon on se, että suhtautuminen muuttuu lopulta positiivisempaan suuntaan. Tämä johtunee siitä, että keskustavasemmisto puolueet ovat siirtyneet sosialistinen talouden sijaan kannattamaan säännösteltyä kapitalismia. Voikin sanoa, että ajatus, että Euroopan integraatio olisi kapitalistinen suunnitelma, oli poistunut keskustavasemmistolaisten puolueiden agendalta, eikä sitä voida pitää erityisen merkittävänä syynä negatiiviselle suhtautumiselle Euroopan integraatioon. Keskustavasemmistolaisilla puolueilla oli myös suuria alueellisia eroja siinä, miten ne suhtautuvat Euroopan integraatioon. Yleisesti negatiivisemmin Euroopan integraation ovat suhtautuneet Pohjois-Euroopan sosiaalidemokraattiset puolueet. Pohjoisen sosiaalidemokraatit ovat nähneet integraation enemmän uhkana hyvinvointivaltiolle. Merkittävin yhdistävä piirre eurooppalaisilla keskustavasemmistolaisilla puolueilla oli se, että lähes kaikkien sisällä syntyi vasemmistolainen oppositioryhmä, joka vastusti Länsi-Euroopan taloudellista yhdentymistä antikapitalistisella retoriikalla hieman samaan tapaan kuin radikaalivasemmistopuolueet. Tämä näkyi myös hyvin selkeästi SDP:n toiminnassa EEC-kysymyksen käsittelyssä.²¹⁴ Radikaalit vasemmistopuolueet olivat ennemmin sellaisia, joissa Euroopan integraatio nähtiin kapitalistisena juonena työläisiä vastaan.²¹⁵

---

²¹⁴ Almeida 2012, 47–68.

²¹⁵ Almeida 2012, 71–72.

4.1. Kohti neuvotteluita Euroopan talousyhteisön kanssa – SDP aktivoituu integraatiokysymyksessä

EEC-vapaakauppasopimuksen mahdollisuus sekä muiden Pohjoismaiden mahdollisuus järjestää suhteensa Euroopan talousyhteisön kanssa oli suurin syy siihen, miksi Nordeks-suunnitelmaa ei koskaan onnistunut vaan suunnitelmasta tuli yksi epäonnistuneista Länsi-Euroopan integraation välivaiheista.

1960 ja -70 lukujen vaihteessa, jolloin EEC-kysymys tuli ajankohtaiseksi näkyi selkeä trendi, jota Rauli Mickelsson kuvaa politiikan politisoitumisella. Tämä näkyy erittäin selkeästi muun muassa SDP:ssä. Poliitiikan politisoituminen näkyi erityisesti poliittisten ohjelmien muodossa, joita käytettiin perusteena puolueiden tavoitteille. Poliitiikan politisoitumisella tarkoitan siis sitä, että poliittiset toimijat ottavat yhä suurempaa vastuuta tutkimuksesta virkamiehiltä sekä tiedeyhteisöltä, erilaisiin poliittisiin kysymyksiin liittyen.²¹⁶ SDP:ssä tämä näkyi erittäin selvästi, sillä 1960-luvun lopulla ja -70-luvun alussa puolueen sisäisten toimikuntien perustaminen sekä siitä seurannut ohjelmien teko, jollaista ei ennen tätä ollut nähty. Erityisen merkittävää oli SDP:n Tutkimusosaston perustaminen vuonna 1967, joka pyrki luomaan materiaalia poliittisen päätöksenteon tueksi. Vuosina 1969–78 SDP:ssä hyväksyttiin vuosittain lähes kahdeksan ohjelmaa, joka moninkertainen määrä, jos verrataan hyväksytyjä ohjelmia muina aikoina.²¹⁷ Toinen merkittävä trendi 1960–70-lukujen poliittisessa ilmapiirissä oli poliittisten nuorisoliikkeiden merkityksen kasvu.²¹⁸ Osittain tämä johtuu siitä, että 1960 ja -70 lukujen taitteessa sotien jälkeen syntyneet niin sanotut suuret ikäluokat olivat tulleet täysi-ikäisiksi, joka tarkoitti sitä, että poliittisia toimijoita oli huomattavasti enemmän kuin ennen. Tämä näkyi erityisesti vasemmistonuorissa, joka oli luultavasti tuon ajan merkittävin poliittinen nuorisoliike. Tämä nuorisoradikalismi muotoutui erittäin merkittäväksi osaksi EEC-kysymyksen käsittelyssä niin SDP:n sisällä kuin laajemmaltikin.

SDP:n osalta selvitystyö EEC-suhteiden luomiseen alkoi melko myöhään vuonna 1967, jolloin puolueeseen päätettiin luoda integraatiotyöryhmä selvittämään puolueen kantaa mahdollisiin integraatio kysymyksiin. Toinen EEC-kysymykseen liittyvä puolueen toimiryhmä oli kauppapoliittinen jaosto, joka toimi puolueessa vuosina 1972–73. Nämä

---

²¹⁶ Mickelsson 2015, 178–179. & Temmes 2014, *Politiikan politisoituminen – virkamiestyön kriisi*, artikkeli *Hallinon tutkimus* 1/2014.

²¹⁷ Mickelsson 2015, 215–217.

²¹⁸ Mickelsson 2015, 156–158. & Vasemmistoradikalismien synnystä esim. Laakso & Åberg 2006, 195–212.

kaksi työryhmää toimivat erittäin aktiivisesti SDP:n kannan synnyttämisessä EEC-kysymykseen liittyvissä kysymyksissä. On syytä mainita, että taloudellinen yhteistyö ja Länsi-Euroopan integraatio olivat aiheita, joista SDP:n sisällä keskusteltiin hyvin vähän ennen integraatiotyöryhmän perustamista, osittain tämä johtuu siitä, että aihe ei ollut kovinkaan akuutti, sillä realistisesti Länsi-Euroopan integraation ei uskottu etenevän erityisen nopeasti

1960-luvun loppu oli integraatiokeskustelun uudelleen käynnistymisen aikaa, joka osittain johtui siitä, että Euroopan yhteisön laajeneminen tuli jälleen ajankohtaiseksi vuonna 1965, jolloin Iso-Britannia aloitti Euroopan yhteisöön suuntautuvan lähentymispolitiikan, joka 1967 päättyi jäsenhakemukseen Tanskan ja Irlannin kanssa yhtäaikaan ja Norja seurasi perässä noin kaksi kuukautta myöhemmin. Vuoden 1967 jäsenhakemukset vauhdittivat myös Suomessa integraatiokeskustelua.²¹⁹ Tämä näkyi myös selvästi SDP:n toiminnassa, johon Länsi-Euroopan integraatio nousee uudeksi aiheeksi. Tästä hyvänä esimerkkinä on integraatiotyöryhmän perustaminen kansainvälistenasiaintoimikunnan alaisuuteen lokakuussa 1967. Integraatiotyöryhmän tehtäväksi annettiin selvittää, millaisia seurauksia Länsi-Euroopan integraatiosta Suomelle olisi ja tarvittaessa antamaan puolueen muille elimille lausuntoja ja selvityksiä. Ensitöikseen työryhmä sai tehtäväkseen muun muassa selvittää Suomen mahdollisuuksia EEC:n suhteen.²²⁰

Integraatiotyöryhmän perustaminen oli loogista jatkumoa sille, että jo alkuvuodesta 1967 puolueen eduskuntaryhmässä oli käyty hieman EEC:hen liittyviä keskusteluja ja olihan kansanedustaja Väinö Mäkinen lähetetty Keski-Eurooppaan suuntautuvan toimikunnan mukaan, jonka tarkoituksen oli tutustua EEC-kysymykseen.²²¹ Seuraava mainita integraatiosta oli kuitenkin vasta toukokuussa, jolloin valtionvarainministeri Koivisto vaikutti tyytyväiseltä siihen, että Ranskan presidentti de Gaulle oli sanonut ei Iso-Britannian jäsenyyspyrkimyksille.²²² Virallisesti EEC-neuvottelut päättyivät kuitenkin vasta marraskuussa 1967, lähteet eivät kerro mistä Koiviston tieto oli peräisin. Koiviston kommentti oli linjassa Suomen varovaisen linjan EEC:n suhteen, koska niin kauan kuin Ranska estäisi Iso-Britannian jäsenyyden säilyisi Suomen tilanne muuttumattomana, joka ulkopoliittisesti oli Suomelle helpoin, koska Neuvostoliitossa oltiin hyvinkin skeptisiä Suomen lähentymistä Länsi-Euroopan kanssa. Ranskan negatiivinen asenne yhteisön

---

²¹⁹ Paavonen 2008, 89.

²²⁰ ”Tehtävät ja työskentelyalue”, 12.10.1967. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

²²¹ SDP eduskuntaryhmän kokous 23.2.1967. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1967 B, TA.

²²² SDP eduskuntaryhmän kokous 18.5.1967. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1967 C, TA.

laajentamiseen oli Suomelle onni, joka oli jatkunut koko 1960-luvun, jolloin Iso-Britannia oli Tanska ja Norja perässään pyrkinyt jo kolme kertaa Euroopan yhteisön jäseniksi.

SDP:n puolueeneuvoston kokouksessa kesäkuussa 1967 pääministeri Paasio nosti Länsi-Euroopan taloudellisen yhdentymisen erittäin merkittäväksi taloudelliseksi kysymykseksi. Paasio kuten Koivistokin uskoi, että Ranska tulee jälleen estämään Iso-Britannian jäsenyyden. Kokouksen kiinnostavin anti, EEC-kysymykseen liittyen, oli Itävallan tavoite saada jonkinlainen taloudellinen sopimus EEC:n kanssa. Tämä ajatus oli kiinnostava, koska tällainen järjestely voisi onnistua myös Suomelle.²²³ SDP:n johdolla oli sellainen käsitys nimittäin, että täysjäsenyys Euroopan yhteisöön olisi mahdoton yhteisön poliittisen luonteen takia,²²⁴ tästä syystä Itävallan suunnitelmat otettiin puolueessa kiinnostuksella vastaan.

Vuonna 1967 SDP:n integraatio työryhmä sai aikaiseksi puolueen ensimmäisen virallisen kannan taloudelliseen yhdentymiseen. Puolueen ensimmäinen virallinen kanta oli melko yksiselitteinen, ”*Suomen on oltava mukana tässä yleismaalimallisessa kehityksessä.*” Integraatio työryhmän kannassa uskottiin myös siihen, että alueelliset yhteistyöryhmät olisivat vain välivaihe siirryttäessä maailmanlaajuiseen yhteistyöhön. Toisaalta integraatiotyöryhmä ei toivonut poliittista integraatiota vaan toivoi, että valtioilla säilyisi itsemääräämisoikeus.²²⁵ Tällaista skeptisyyttä ylikansallista päätöksentekoa kohtaan oli nähtävissä myös muissa eurooppalaisissa vasemmistopuolueissa.²²⁶ Tämä kanta oli hyvin linjassa Suomen puolueettomuus politiikan kanssa, joka mahdollisti taloudellisen yhteistyön muttei poliittista yhteistyötä. Linjaus oli myös samansuuntainen kuin se, jonka presidentti Kekkonen oli antanut Ruotsin pääministerille Tage Erlanderille elokuussa 1967, jolloin Kekkonen oli tuonut esiin sen, että puolueettomuus ei saisi olla este kauppapolitiikalle. Tästä Kekkosen avauksesta alkoikin uusi vaihe integraatiokeskustelussa Suomessa,²²⁷ joka näkyi myös SDP:n kannassa eli puolueettomuus ei saisi olla esteenä taloudelliselle yhteistyölle.

Tammikuussa 1968 SDP:n puoluetoimikunta hyväksyi integraatiotyöryhmän, pienen keskustelun jälkeen, ehdotuksen puolueen viralliseksi kannaksi integraatio kysymykseen.

---

²²³ Puolueeneuvoston kokous 12.6.1967. SDP:n arkisto, CB 1967 A, TA.

²²⁴ kts. esim. SDP:n puoluekokous 1966 s.70. SDP:n arkisto, CD, TA. & SDP:n puoluetoimikunnan kokous pöytäkirja 19.12.1968. SDP:n arkisto, CA30, TA.

²²⁵ SDP:n kanta kansainväliseen taloudelliseen yhteistyöhön. Integraatio työryhmä 6.11.1967. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

²²⁶ Almeida 2012, 45–46.

²²⁷ Paavonen 2008, 91-92.

Keskustelu keskittyi enemmän siihen, että kannanotto olisi tarpeellinen mutta puoluetoimikunta pohti, pitäisikö kannanotto viedä puolueuuvoston päätettäväksi vai ei. Seppo Lindholmin näkemyksen mukaan, jos kysymys vietäisiin puoluetoimikunnalle, pitäisi kannanoton olla laajempi ja, että puoluetoimikunta voisi kannanoton hyväksyä. Kannanotto hyväksyttiin yksimielisesti SDP:n viralliseksi kannanotoksi.²²⁸ Kannanoton sisältö on sen suuntainen, että siitä käy selväksi, että Suomen on oltava mukana integraatiokehityksessä, koska yhteistyöllä voidaan kohottaa tehokkaasti kaikkien ihmisten sivistystaso ja aineellista hyvinvointia sekä edistää rauhan asiaa. Nämä edellä mainitut asiat ovat sellaisia, joista oli tullut SDP:n retoriikkaa ulkopoliittisissa kysymyksissä. SDP:lle myös tärkeää oli se, että valtioiden itsemääräämisoikeus säilyisi syvenevästä yhteistyöstä huolimatta ja, että puolueettomien valtioiden pitää voida olla mukana taloudellisessa yhteistyössä. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että suomalaisia voisi uudelleen kouluttaa aloille, jotka turvaisivat talouskasvun.²²⁹

SDP:n virallista kannanottoa lukuun ottamatta vuosi 1968 oli SDP:n näkökannasta passiivinen vaihe Länsi-Euroopan integraation suhteen. Tietyllä tavoin 1968 oli vuosi, jolloin alkoi Nordek-hankkeen suunnittelu, hetkellisesti siirsi EEC-kysymyksen sivuun, koska siinä hetkessä vaikutti vahvasti siltä, että Länsi-Euroopan integraation laajenemisvaihe ei alkaisi vielä vuosiin, tästä voidaan päätellä, että vuosi 1968 oli välivuosi integraatiokysymyksen suhteen, sillä SDP oli asian suhteen erittäin odottavassa tilassa. Muutoinkin voidaan todeta, että integraatiotyöryhmän alkuvuodet olivat selvitystyötä puolueen jäsenistölle, mitä integraatio tarkoittaa ja, mitä eri integraatioon liittyviä liittoumia oli olemassa ja, miten ne erosivat toisistaan.²³⁰

Integraatiotyöryhmä myös pyrki selvittämään, millaisia ongelmia ja muutoksia Suomen kansantaloudelle integraatiosta saattaisi koitua. Integraatiotyöryhmä uskoi, että Suomen kansantalous olisi muuttumassa muun Euroopan tavoin laajamittaiseen taloudelliseen kasvuun, merkittävimmät syyt tähän muutokseen olivat tuotantotekniikan kehittyminen ja kulutustavaroiden myynnin merkittävä kasvu, joka oli seurausta tuotannon tehostumisesta sekä keskiluokan tulojen kasvusta. Kolmantena muutoksena nähtiin nimenomaan kansainvälisen taloudellisen yhteistyön synnyttämät laajemmat markkinat. Yhtenä merkittävimpänä ongelmana integraatiotyöryhmän selvityksessä nähtiin se, että

---

²²⁸SDP:n Puoluetoimikunnan kokouspöytäkirja 10.1.1968. SDP:n arkisto, CA30 1, TA.

²²⁹ "SDP:n integraatiotyöryhmän esitys puolueen kannaksi kansainväliseen taloudelliseen yhteistyöhön", hyväksytty puoluetoimikunnan toimesta 10.1.1968. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

²³⁰ "Taloudelliset yhdentymispyrkimykset Euroopassa" integraatiotyöryhmän aineistoa vuodelta 1968. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

markkinoiden laajentuessa ja kilpailun lisääntyessä, Suomessa pitäisi pystyä luomaan uusia työpaikkoja, koska esimerkiksi paljon työvoimaa vaativilla aloilla kuten, vaate- ja tekstiilialalla oli jo EFTA:n myötä huomattu työvoimatarpeen merkittävä väheneminen. Toisaalta EFTA:n myötä oli myös syntynyt paljon uusia työpaikkoja muilla teollisuudenaloilla. Tämä oli suurin huoli mahdollisessa integraation laajenemisessa, miten saadaan siirrettyä työvoimaa niiltä aloilta, joilla työpaikat vähenevät niihin, joissa työvoimaa tarvittaisiin lisää ja näiden lisäksi vielä synnyttää työpaikkoja niin, että työttömyys saataisiin poistettua Suomesta, joka oli yksi SDP:n tärkeimpiä tavoitteita.²³¹ Työllisyyskysymyksestä tulikin yksi merkittävimmistä kysymyksistä SDP:lle EEC-kysymyksessä.

Seuraavan vuonna, 1969, integraatiotyöryhmän toiminta aktivoitui selvästi etenkin EEC-kysymyksen suhteen, vaikka Nordek-neuvottelut olivatkin vielä kesken. Erikoista sinänsä, että integraatiotyöryhmä keskittyi erittäin paljon EEC-kysymykseen eikä juurikaan Nordek-hankeen tutkimiseen. Nordek-hanke oli kuitenkin todennäköisesti se syy, miksi vuodelta 1968 ei juurikaan ole integraatiotyöryhmän materiaalia. Toisaalta on myös todettava, ettei Nordek aineistoa ole juurikaan integraatiotyöryhmän materiaaleissa. On myös mahdollista, että materiaalin vähyys johtuisi siitä, että työryhmä joutui aloittamaan ilman olemassa olevaa materiaalia, jolloin työryhmän tehtävänä oli aloittaa tutkimustyön tekeminen tyhjältä pöydältä.

Vuonna 1969 integraatiokeskustelu aktivoitui jälleen, siitä syystä, että Nordek-neuvottelut olivat käynnissä, mutta myös siitä syystä, että muilla Pohjoismailla oli erilaisia suunnitelmia EEC:n suhteen, jotka loppuvuodesta näkivät päivänvalon, kun Euroopan yhteisö Haagin huippukokouksessa teki selväksi, että Yhteisön laajeneminen olisi mahdollista. Tämä epävarmuuden ilmapiiri oli havaittavissa SDP:n toiminnasta, koska samanaikaisesti puolueessa tiedostetaan se, että jos ennen kaikkea Tanskalle ja Norjalle tulisi mahdollisuus liittyä Euroopan yhteisöön, Nordek-suunnitelma ei toteutuisi. Tämä ongelma loi epävarmuuden, koska ulkopoliittisista syistä Suomi ei voisi pyrkiä Euroopan yhteisön jäseneksi. Pekka Kuusi, joka oli merkittävä ulkopoliittikan asiantuntia SDP:ssä, totesi SDP:n eduskuntaryhmän kokouksessa, että Suomen tulisi tehdä selväksi se, ettei Suomi tulisi hakeutumaan ikinä EEC:n jäseneksi.²³²

---

²³¹ "Suomen kansantalouden ongelmista laajentuvan eurooppalaisen integroitumisen valossa" Erkki Laatto 16.4.1968. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

²³² SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja 13.2.1969. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1969 A, TA.

Vuoden 1969 SDP:n integraatiokeskustelusta voidaan nostaa vielä yksi aihe, joka nousi SDP:n integraatiokeskusteluun, Neuvostoliiton kauppa ja yleisesti idänkauppa, eli kauppa kaikkien sosialististen valtioiden kanssa. Osa SDP:n jäsenistä alkoi puhua idänkaupan kehittämisestä vaihtoehtona Länsi-Eurooppaan suuntavalle kaupalle. Keskustelun alullepanijoita olivat professorit L. A. Puntila, poliittisen historian professori, ja Pekka Kuusi, sosiaalipolitiikan uranuurtaja Suomessa, jotka molemmat kuuluivat SDP:n ulkopoliittikan tuntemattomiin uudistajiin 1960-luvulla, kun puolue korjasi ulkopoliittista linjaansa oikeistosuuntauksen jälkeen.²³³ Professori Puntila vaati, puheessaan, että Suomen tulisi keskittyä tavarakaupassa ja pääomatuonnissa Neuvostoliittoon Länsi-Eurooppaan sijaan siten, että nämä olisivat vähintään samalla tasolla. Puntila vaatii puoluettaan ryhtymään sellaisiin toimiin, että Suomen itäkauppaa voitaisiin laajentaa.²³⁴ Nämä ulostulot olivat siitä kiinnostavia, että ne olivat ensimmäisiä SDP:n sisältä tulleita vaatimuksia kehittää Suomen idänkauppaa länsikaupan kustannuksella.

Vuoden 1969 SDP:n puoluekokouksessa puolueen kanta taloudellisesta yhteistyöstä puhututti tiettyjä puolueen jäseniä. Erityisesti SDP:n kansainvälisenkaupantyyryhmän esitys ulkopoliittistajulkilausumaa varten herätti keskustelua. Julkilausuma sisälsi selvityksen Suomen ulkomaankaupan muutoksesta yhdentyvillä markkinoilla ja, millaisia muutoksia se tarkoittaisi Suomen taloudelle. Toiseksi mainitaan, että Suomen olisi välttämätöntä tehdä yhteistyötä niin sosialistisen- kuin kapitalistisen maiden kanssa ja, ettei Suomella olisi mahdollista osallistua kansainväliseen yhteistyöhön muuta kuin taloudelliselta pohjalta, joka käytännössä tarkoitti sitä, ettei Suomi voisi olla Euroopan yhteisön jäsen. SDP kuitenkin kannatti taloudellista yhteistyötä, mutta vain siten, että kauppaliitot eivät syrji ulkopuolisia maita. Suomen osalta SDP katsoi, että Suomeen kohdistuva kaupallinen syrjintä olisi saatava mahdollisimman vähäiseksi. Erityisesti EEC nostettiin ulkopuolisia syrjiväksi liitoksi. Tästä syystä SDP katsoikin, että kansainvälisenkaupanrajoitusten poistaminen tapahtuisi ylikansallisten järjestelmien avulla, kuten GATT sekä YK:n taloudellisten järjestöjen avulla. Lopuksi esitys keskittyi Suomen idänkauppaan, jota SDP:n mielestä tulisi lisätä ja monipuolistaa ja erityisesti lisätä lännen ja idän välistä kansainvälistä kauppaa.²³⁵ Tämä esitys seurasi SDP:n linjaa siitä, että kansainvälisenkaupanesteitä tulisi vähentää ja, että Suomen tulisi olla mukana

---

²³³ Lipponen 2009, 212–213.

²³⁴ L. A. Puntilan puhe Valkeakoskella 8.2.1969. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

²³⁵ ”Esitys kauppapoliittiseksi kannanotoksi puoluekokoukseen ulkopoliittista julkilausumaa varten” Kansainvälisen kaupan työryhmä. Jorma Kalelan arkisto, HE1, TA.

kansainvälisessä taloudellisessa yhteistyössä. Uutena piirteen oli erittäin vahva idänkaupan lisäämisen vaatimus, joka todennäköisesti oli seurausta SDP:n ulkopoliittisen linjan siirtymisestä Neuvostoliitolle myönteisempään suuntaan, eli Kekkonen ulkopoliittisen linjan taakse.

Puoluekokouksessa Erkki Tuomioja, jonka puheenvuoro käsitteli nimenomaan edellä käsiteltyä esitystä, nosti esiin ulkopoliittisten ongelmien lisäksi sisäpoliittiset varaat, joita mahdollinen lähentyminen EEC:n kanssa aiheuttaisi. Tuomioja yhtyi siihen näkemykseen, että jäsenyys EEC:n kanssa olisi täysin poissuljettu ajatus. Hän toivoikin, että esitykseen lisättäisiin seuraava lause: *"Länsi-Euroopan kapitalistisella pohjalla tapahtuvaan yhdentymiseen liittyy myös sellaisia taloudellista itsenäisyyttä kaventavia kehityspiirteitä, jotka eivät ole työväenliikkeen edun mukaisia, kuten suurpääoman liikkuminen ja enenevä vaikutusvalta."* Toinen vaatimus Tuomiojalta oli, että taloudellinen yhdentyminen tapahtuisi Suomen osalta vain taloudelliselta pohjalta siten, ettei Suomen puolueettomuus ja taloudellinen itsenäisyys vaarantuisi. Tuomiojan tekemät muutosehdotukset otettiin suosionosoituksin vastaan. Tuomiojan toivomat lisäykset myös lisättiin lopullisiin lausuntoihin, joten se tarkoitti sitä, että näistä tuli puolueen kanta EEC-kysymykseen.²³⁶

Muutoinkin voidaan todeta, että SDP:n kanta muuttui vuoden 1969 aikana integraatiokysymyksissä siten, että Länsi-Euroopan integraatioon suhtaudutaan varauksellisemmin kuin aikaisemmin ja samalla vaaditaan, että itäkaupan määrää pitäisi lisätä. Tämä näkyy niin SDP:n talouspoliittisissa kuin ulkopoliittisissa kannanotoissa ennen puoluekokousta. Puoluekokous taas hyväksyi nämä muutokset, jolloin tästä tuli puolueen virallinen linja. Linjan muutos oli tietyllä tavoin looginen, kun otetaan huomioon se, että puolue oli siirtynyt tukemaan Kekkonen ulkopoliittista linjaa jo vuosia sitten, mutta käytäntöön linjanmuutos näkyi selkeästi vasta 1960-luvun lopulla. Tämä näkyi selkeästi siinä, miten SDP suhtautui Neuvostoliittoon. Suhde, joka vuosia oli ollut erittäin huono, olikin muuttunut yllättävän nopeasta melko hyväksi, joka varmasti vaikutti siihen, että SDP:stä oli tullut hallituspuolue sekä johtava puolue Suomessa. SDP:n suhde Neuvostoliittoon parani, koska puolueen suhde Kekkonen ja Suomen kommunisteihin oli kehittynyt Neuvostoliiton näkökulmasta parempaan suuntaan. SDP:ssä oli myös tapahtunut sukupolvenvaihdos, joka näkyikin seuraavissa eduskuntavaaleissa. Uusi nuori

---

²³⁶ SDP:n puoluekokous pöytäkirja 1969. SDP:n arkisto, CD, TA.

sosiaalidemokraattien sukupolvi olikin edellistä vasemmistolaisempi, joka näkyi jo näissä puoluekokoukseen tulleissa esityksissä.

4.2.Selvitysluontoiset neuvottelut EEC:n kanssa alkavat 1970

Nordek hanke kaatui alkuvuodesta 1970, kun Suomen hallitus ei allekirjoittanut Nordek-sopimusta. Vaikka Nordek-hankkeen kaatumisesta voidaan syyttää Suomea, todellisuudessa hanke olisi, hyvin todennäköisesti, kaatunut Tanskan tai Norjan EEC-pyrkimysten takia. Suomen osalta EEC:stä oli tullut integraatiopolitiikan päätavoite. Erityisesti presidentti Kekkonen, joka vastasi Suomen ulkopoliitikasta, tavoitteli ainakin jo Haagin huippukokouksen jälkeen jonkinlaista sopimusmahdollisuutta EEC:n kanssa.²³⁷ Tavoite muuttui julkiseksi eduskunnan avajaisissa 6. huhtikuuta 1970, kun presidentti Kekkonen kertoi Suomen integraatiolinjauksesta. Tämä puhe lopetti Nordek-hankkeen myös lopullisesti. Suomen hallitus ilmoitti vielä samana päivänä kiinnostuksestaan aloittaa neuvottelut EEC:n kanssa.²³⁸

SDP:n puoluetoimikunnan kokouksessa Kekkonen puhe herätti ihmetystä ja vaikutti, että monille SDP:n edustajille Kekkonen puhe oli tullut yllätyksenä ja puoluetoimikunta pisti tuolloin pääministerinä toimineen Mauno Koiviston selvittämään, miten tilanteeseen, jossa Nordek-suunnitelma oli kaatunut ja EEC:stä olikin tullut ensisijainen integraatiopolitiikan kohde, oli päädytty. Puoluetoimikunta vaati selitystä muun muassa siihen, että olivatko Kekkonen ja ulkoministeri Karjalainen junailleet EEC-ilmoituksen hallituksen ohi. Useat toimikunnan jäsenet pitivät Kekkonen ja Karjalaisen toimintaa salaperäisenä, vaikka pääministeri Koivisto selittikin, että Nordek oli jouduttu kaatamaan, jotta saataisiin parempi tulos EEC:n kanssa.²³⁹ Tästä voidaan päätellä, että Koivisto tiesi Kekkonen EEC avauksesta, mutta hän ei ollut kertonut asiasta puolueelleen. Koivisto kertoo kirjassaan *Liikkeen suunta*, että hän oli saanut Kekkonen puheen luettavakseen muutamaa viikko ennen eduskunnanavajaisia ja uudelleen noin viikkoa ennen avajaisia.²⁴⁰ Muutoin alkuvuotta 1970 hallitsivat eduskuntavaalit ja hallituksen muodostaminen. Uusi hallitus saatiin kasattua vasta heinäkuussa 1970. EEC-kysymystä alettiin käsittelemään virkamiestasolla toukokuussa 1970.²⁴¹

---

²³⁷ Aunesluoma 2011, 244.

²³⁸ Aunesluoma 2011, 245.

²³⁹ SDP:n puoluetoimikunnan kokous 8.4.1970. SDP:n arkisto, CA36, TA.

²⁴⁰ Koivisto 1997, 238–240.

²⁴¹ Paavonen 2008, 133–140.

8.–9. kesäkuuta pidetyssä Euroopan yhteisön ministerineuvostonkokouksessa yhteisö teki virallisen päätöksen siitä, että yhteisö aloittaisi jäsenyysneuvottelut jäsenyyttä hakeneiden Iso-Britannian, Tanska, Norjan ja Irlannin kanssa, sekä niiden EFTA-maiden kanssa, jotka pyrkivät muunlaiseen sopimusjärjestelyyn kuin jäsenyys. Tähän ryhmään kuului muun muassa Suomi. Sopimuksen tavoitteena oli vapauttaa teollisuus- ja maataloustuotteiden kauppa maiden välillä.²⁴² Suomessa länsi-integraatiokehityksestä keskustelu jäi vielä vuonna 1970 melko vähäiseksi, osittain varmasti siitä syystä, että Suomessa hallitusneuvottelut venyivät heinäkuuhun saakka, sekä osittain siitä syystä, että EEC-kysymys oli edennyt vasta virkamiestasolle, eikä poliittiselle tasolle. Karjalaisen toisen hallituksen hallitusohjelmaankin oli vain mainittu, että ”hallitus huolehtii puolueettomuuspolitiikkaan noudattaen Suomen kaupallisten etujen turvaamisesta eurooppalaisessa yhdentymiskehityksessä.”²⁴³ Marraskuun alussa 1970 virkamiestyöryhmä oli saanut Suomen neuvottelutavoitteet EEC:n suuntaan valmiiksi, joten hallitus teki eduskunnalle selonteon, että Suomi aloittaisi vapaakauppaneuvottelut EEC:n kanssa. Tämän jälkeen presidentti Kekkonen asetti neuvotteluvaltuuskunnan neuvottelemaan vapaakauppasopimuksesta EEC:n kanssa.²⁴⁴

SDP:n osalta EEC-neuvotteluiden alku oli suunnan hakemista. Puolueen sisällä oli erilaisia näkemyksiä asian suhteen, mutta integraatiokeskustelu ei vielä 1970 ollut päässyt kovinkaan pitkälle. Todennäköisesti puolueessa oli hieman odottava tunnelma EEC-kysymyksen suhteen tai muunlainen epä tietoisuus asiaan liittyen sillä kannanotot olivat lyhyitä eivätkä erityisen hyvin pohdittuja muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Merkittävin puheenvuoro SDP:n leiristä oli ulkoministeriksi nousseen Väinö Leskisen puhe SDP:n eduskuntaryhmälle. Leskinen kertoi, että Suomelle kaikki jäsenyysvaihtoehdot olisivat Suomelle mahdollisia mutta, koska Iso-Britannia ja muut maat pyrkivät yhteisön jäseniksi oli Suomen osa sopeuta. Leskinen kertoi, että sopeutumiseen olisi kaksi vaihtoehtoa kaupanesteiden poistamiseen osallistuminen siten kuin voidaan tai sen ulkopuolelle jääminen. Leskisen mielestä yhdentymisen oli positiivinen asia, mutta hänen mukaansa taloudellinen yhdentymisen pitäisi tulevaisuudessa olla yhä laajamittaisempaa. Tällä Leskinen tarkoitti Itä- ja Länsi-Euroopan maiden välisen kaupan vapautumista. Suurimpana uhkana Leskinen kuitenkin piti Suomen joutumista niin sanottuun välitilaan, jossa Suomen vienti vaarantuisi Länsi-Eurooppaan ja erityisesti muihin Pohjoismaihin. Tästä syystä Leskinen piti

---

²⁴² Paavonen 2008, 116–117.

²⁴³ Ahti Karjalaisen II hallituksen ohjelma 15.7.1970. <valtioneuvosto.fi>

²⁴⁴ Paavonen 2008, 137–140.

kauppasopimusta EEC:n kanssa toivottavana. Leskinen myös pitäisi toivottavana, että Suomen ulkomaankauppa lisääntyisi Itä-Euroopan ja erityisesti Neuvostoliiton kanssa.²⁴⁵ Leskisen kannanmuutos oli yksi suurimpia poliittisia takinkääntöjä Suomessa. Leskinen selittää tätä muutosta elämäkerrassaan *Asevelisocialismista kansanrintamaan* sillä, että vuoden 1963 puoluekokouksen jälkeen, kun Leskinen siirrettiin syrjään puolueen viroista hänelle tuli aikaa pohtia poliittista linjaansa. Leskinen kertoo, että lisääntyneellä vapaaajallaan hän alkoi pohtia uudelleen omaa poliittista linjaansa, erityisesti ulkopoliittikan suhteen. Leskinen myös nostaa keskustelut nuorten kanssa merkittäviksi syiksi linjamuutokseen. Näistä keskusteluista nousi seuravanalaisia pohdintoja, jotka vaikuttivat Leskiseen. SDP:n ongelmallinen suhde Neuvostoliittoon, antikommunismi, huono suhde Kekkoseen, rauhantyön jättäminen kommunisteille sekä sosialismi-sanan pelkääminen. Leskisen puheenvuoroissa alkoi hänen uusi linjansa kuulua vuonna 1965, jolloin hän toi näitä edellä mainittuja asioita esiin ja toivoi parannusta niihin. Leskinen toki itse myös tajusi, että takinkääntö näyttäisi pahalta hänen kannaltaan mutta omien sanojensa mukaan hän ei tehnyt sitä siitä syystä, että hän halusi valtaa vaan Leskinen selittää linjamuutosta tulkinnan muutoksena.²⁴⁶ Kaupan lisääminen Neuvostoliiton kanssa oli eräs asia, joka enenevässä määrin alkoi nousta esiin SDP:n integraatio keskustelussa loppuvuodesta 1970.

SDP:n puolueeneuvoston ulkopoliittisessä julkilausumassa marraskuussa 1970, puolueenuevosto edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että Suomen puolueettomuus säilyy Euroopan taloudellisesta yhdentymisestä huolimatta ja että Suomi pidättäytyy kaikesta poliittisista sidonnaisuuksista.²⁴⁷ Puolueenuevosto siis vahvisti sitä käsitystä, että Suomi ei voi tehdä EEC:n suhteen muuta kuin kaupallisen sopimuksen, joka oli hyvin linjassa sen suhteen, mitä SDP:n puoluekokous päätti vuonna 1969. Toinen kiinnostava tapahtuma loppuvuodesta 1970 oli Sosiaalidemokraattinen integraatio konferenssi Helsingissä 18–19. joulukuuta 1970. Konferenssissa Pohjoismaiden sosialidemokraattisten puolueiden jäsenet kertoivat maansa EEC-kantoja. Tanskan ja Norjan edustajien kanta oli jäsenyys, vaikka Norjan edustajat kertoivatkin, että Norjassa oli vastustusta jäsenyyttä vastaan, Ruotsin tavoitteena taas oli vapaakauppasopimus. Suomen sosiaalidemokraatteja edusti muun muassa tuleva kauppa- ja teollisuusministeri Jussi Linnamo, joka piti avajaispäivänä suomalaisten puheenvuoron. Näistä

---

²⁴⁵ Väinö Leskisen puhe SDP:n eduskuntaryhmälle 10.12.1970. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA 1970 L, TA.

²⁴⁶ Leskinen 1967, 132–137, 141–145.

²⁴⁷ SDP:n puolueeneuvoston ulkopoliittinen julkilausuma 11.11.1970. SDP:n arkisto, CB 1970 G, TA.

puheenvuoroista näkee hyvin sen, että Suomen tilanne oli haastavin, mutta samalla myös epävarmin, sillä Linnamo selittää, että Suomessa tutkitaan edelleen erilaisia vaihtoehtoja EEC lisäksi, muun muassa SEV:iä (Keskinäisen taloudellisen avun järjestö).²⁴⁸

Vaikka integraatiokeskustelu oli aktivoitunut 1960–70 lukujen taitteessa, on sanottava, että selkeä muutos tapahtui vasta loppuvuodesta 1970, kun viralliset neuvottelut EEC:n ja Suomen välillä alkoivat. Tämä muutos näkyi myös SDP:n toiminnassa erittäin selkeästi, koska erilaista integraatiomateriaalia alettiin selvästi enemmän julkaista 1970–71 vuosien taitteesta aina 1973 asti, jolloin EEC-sopimus lopulta allekirjoitettiin. Erilaista EEC-sopimukseen ja yleisestikin integraatioon liittyvää materiaali julkaistiin Sosiaalidemokraattisen puolueen sekä puolueen jäsenten toimesta erittäin paljon ja materiaalin sisältö oli yllättävän vaihtelevaa, koska EEC-kysymys herätti melko suuria ristiriitoja puolueen riveissä.²⁴⁹

Iso-Britannian mahdollinen liittyminen EEC:n jäseneksi oli ensisijainen syy, miksi EEC-kysymys oli noussut poliittiseksi kysymykseksi Suomessa. Ison-Britannian EEC:hen liittyminen taas liittyisi EFTA:n tulevaisuuteen, koska SDP:ssä nähtiin, että jos Iso-Britannia liittyisi EEC:n jäseneksi tarkoittaisi se myös Tanskan, Norjan ja mahdollisesti Ruotsin liittymistä EEC:hen. Ensisijainen ongelma oli kuitenkin Iso-Britannian ratkaisusta huolimatta se, että SDP:n oli otettava kantaa EEC-kysymykseen, koska puolue oli Suomen suurin puolue. Vaikka vuoden 1969 puoluekokouksessa oli päätetty, että SDP kannattaa taloudellista yhdentymistä niin EEC-kysymyksen tullessa agendalle kaikki paitsi liittyminen EEC:n jäseneksi oli mahdollista. Vaihtoehdot olivat, että Suomi solmisi kaupallisen sopimuksen EEC:n kanssa ja avaisi talouttaan enemmän, toinen vaihtoehto oli, että Suomi ei solmi kaupallisia suhteita ja pysyy EFTA:n jäsenenä ja, joko talous pysyisi avoimena tai se muuttuisi nykyistä suljetummaksi. SDP:n näkökulmasta päätös pitäisi olla työväenlähtöinen, eli mikä vaihtoehdoista olisi eniten palkansaajia ja vähävaraisia tukeva.²⁵⁰

EEC-neuvotteluiden alettua marraskuussa 1970 on huomioitava myös se, että SDP:n sisällä syntyi kasvava joukko enimmäkseen nuoria sosiaalidemokraatteja, jotka näkivät mahdollisen EEC-sopimuksen suurena uhkana Suomelle ja etenkin työväenluokalle ja,

---

²⁴⁸ Sosiaalidemokraattisen integraatio konferenssin pöytäkirja 18-19.12.1970. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

²⁴⁹ Merkittävimpiä olivat pamfletit kuten *Sosiaalidemokraatti ja EEC* sekä *Viimeinen taisto*, jotka selvästi vastustivat EEC-sopimusta. Jermu Laine kirjoitti myös pamfletin *Elämänmuotona työ ja tasa-arvo*, joka oli EEC-sopimuksen puolestapuhuja.

²⁵⁰ "Suomi ja Euroopan integraatio" 23.11.1970, kansainvälisen politiikan yhteistyöryhmä. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

vaikka vapaakauppasopimuksen vastustajat olivat vähemmistössä puolueen sisällä, niin joukko oli kuitenkin äänekkäs ja aktiivinen, joka näkyi muun muassa aihetta käsittelevissä julkaisuissa. Eräs äänekkäimmistä vastustajista oli Kaj Bärlund, joka oli myös integraatiotyöryhmän jäsen. Hän oli vahvasti sitä mieltä, että Suomi ei missään nimessä saanut osallistua taloudelliseen yhteistyöhön Länsi-Euroopassa vaan vastustaa sitä ennen kaikkea siitä syystä, että hänen mielestään EEC muuttuisi yhä poliittisemmäksi liitoksi, joka tarkoittaisi sitä, ettei Suomi voi olla puolueettomana maana mukana tällaisessa tilanteessa. Myös laajeneva vapaakauppa näyttäytyi Bärlundille uhkana valtiojohtoiselle talouspolitiikalle ja kapitalismin voittokulkua, joka ei olisi työväenluokan etujen mukaista.²⁵¹ SDP:n sisäiseen ristiriitaisuuteen EEC-kysymyksen suhteen palataan myöhemmin tässä tutkimuksessa, mutta tässä vaiheessa on tärkeä ymmärtää se, että EEC-kysymys herätti tunteita ja jakoi puoluetta sisäisesti kahteen eri leiriin.

EEC-neuvottelut alkoivat marraskuussa 1970 ei-jäsenyyttä hakeneiden valtioiden ja EEC:n välillä selvitysluontoisilla keskusteluilla. Suomen osalta selvitysluontoiset keskustelut alkoivat tammikuussa 1971 jatkuen saman vuoden maaliskuuhun. Neuvotteluissa selvitettiin Suomen ja yhteisön näkemuseroja mahdollisen sopimuksen luonteesta.²⁵² Tässä vaiheessa myös suhtautumista EEC-kysymykseen alettiin pohtia SDP:n sisällä entistä enemmän, koska pitihän Suomen suurimmalla puolueella olla tarkkaan harkittu näkemys erääseen Suomen kauppapolitiikan merkittävimpään kysymykseen.

SDP:n eduskuntaryhmä päätti helmikuussa 1971 keskustella EEC-kysymyksestä. Keskustelu päätettiin käydä 11.2.1971 ja keskusteluun kutsuttiin ulkoministeri Väinö Leskinen, ulkoministeriön asiantuntijoita sekä puolueen integraatiotyöryhmä jäsenet.²⁵³ Integraatiotyöryhmä valmisteli myös muistion eduskuntaryhmälle, jossa pohdittiin Suomen asemaa integraatiossa ja, millaisia vaihtoehtoja Suomella olisi.²⁵⁴ Keskustelussa kävi nopeasti selväksi se, että toistaiseksi SDP katsoi EEC-kysymyksen olevan riippuvainen siitä, että liittyisikö Iso-Britannia EEC:hen vaiko ei, tämä oli myös suurlähettiläs Reino Rossin näkemys tilanteesta. Jussi Linnamon, joka toimi kokouksessa integraatiotyöryhmän äänenkannattajana, mielestä SDP:n tulisi tarkastella EEC-kysymystä ennen kaikkea sisäpoliittisesta näkökulmasta ulkopoliittisen näkökulman

---

²⁵¹ "Ajatuksia Suomen neuvotteluisemmista" Kaj Bärlund 11/1970. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

²⁵² Paavonen 2008, 145.

²⁵³ SDP:n eduskuntaryhmän kokouksen pöytäkirja 2.2.1971. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA32, TA.

²⁵⁴ "Suomi ja Euroopan integraatio". Integraatiotyöryhmän selvitys eduskuntaryhmälle, 8.2.1971. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

sijaan. Erityisen kiihkeäksi keskustelu meni, kun Linnamo ja Rossi keskustelivat EEC:n vaikutuksesta Suomen tekstiiliteollisuuteen. Rossi oli samaa mieltä kuin EFTA-kysymyksessä noin kymmenen vuotta aikaisemmin eli hän näki, että kaupanvapautuminen lisäisi kasvavien teollisuusalojen vientiä kuten esimerkiksi edellä mainittu tekstiiliteollisuuden, jonka vienti Rossin mukaan oli kasvanut Ruotsiin EFTA-kaudella 100 % toisin kuin tuolloin pelättiin. Tähän Linnamo vastasi, että myös tekstiiliteollisuuden tuotteiden tuonti oli lisääntynyt 120 % EFTA-kaudella ja, että useita tekstiilifirmoja oli lakkautettu EFTA-kaudella.²⁵⁵

”Ulkoasiainministeriö hoitaa varmaan hyvin neuvottelut, mutta herra paratkoon, jos ulkoasiainministeriö lähtee hoitamaan esim. työllisyyspolitiikkaa ja talouspolitiikkaa. Näissä asioissa SDP on ehkä viisaampi.” Näin Jussi Linnamo totesi ulkoministeriön EEC-neuvottelijoille, jotka olivat eri linjoilla Linnamon kanssa.²⁵⁶ Linnamo jatkoi sanomalla, että koska pakko oli tehdä integraatoratkaisuja niin SDP:n olisi kannattavaa olla mukana integraatiolinjan luomisessa, koska täten saataisiin SDP:n ehtoja integraatiopolitiikkaan. Yhden ehdon Linnamo nosti esiin, joka oli pääomavirtojen ohjailu valtiojohtoisesti, joka Linnamon mielestä voisi olla SDP:n yksi ehto EEC-sopimuksen hyväksymisessä. Erityisen huolissaan oltiin siitä, että EEC-sopimussuunnitelmassa Keskusta-puolue hyötyisi siitä, koska maataloustuotteet jäisivät sopimuksen ulkopuolelle ja metsäteollisuus hyötyisi EEC-sopimuksesta. Tästäkin syystä SDP:n olisi saatava omia ehtojaan mahdolliseen sopimukseen mukaan. Linnamo nosti vielä esiin sen, että vain SDP:llä oli tavoitteena selvittää muita vaihtoehtoja kuin EEC.²⁵⁷ SDP:ssä selvästikin ymmärrettiin, että Länsi-Euroopan integraatio olisi merkittävä poliittinen päätös, jota pitäisi tutkia niin kauppaa-, ulko- ja sisäpoliittisista näkökulmista. SDP:ssä myös varauduttiin muihinkin vaihtoehtoihin kuin kaupalliseen sopimukseen EEC:n kanssa. Toisin sanoen SDP:ssä oli kaikki vaihtoehdot avoinna eikä vielä vuoden 1971 alussa puolueella ollut vielä selkeää mielipidettä Suomen kauppaa- ja integraatiopolitiikan suunnasta.

SDP:n integraatioryhmän selvitys, johon edellä viitattiin, oli yleisesti ottaen melko pessimistinen Suomen EEC-sopimusta kohtaan ja Eiran sosiaalidemokraattisen yhdistyksen toimittamassa kirjassa *Sosiaalidemokraatit ja EEC* todetaan, että integraatiotyöryhmän selvitys olisi erittäin kriittinen EEC:tä kohtaan etenkin, jos

---

²⁵⁵ SDP:n eduskuntaryhmän kokouksen pöytäkirja 11.2.1971. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA32, TA.

²⁵⁶ Paavonen 2008, 116–133.

²⁵⁷ SDP:n eduskuntaryhmän kokouksen pöytäkirja 11.2.1971. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA32, TA.

verrataan hallitusohjemaan.²⁵⁸ Tätä voidaan toki pitää hieman yliampuvanan esimerkkinä, sillä Karjalaisen toisen hallituksen kannanotto Suomen läntiseen integraatioon oli erittäin ympäröivä: ”Hallitus huolehtii puolueettomuuspolitiikkaa tinkimättömästi noudattaen maamme kaupallisten etujen turvaamisesta eurooppalaisessa yhdentymiskehityksessä.”²⁵⁹ Tätä kommenttia ei voida pitää kovinkaan merkittävänä kannanottona erityisesti, kun hallitusohjelma jatkuu sillä, että Suomen pitäisi lisätä kauppaa Neuvostoliiton ja muiden Pohjoismaiden suuntaan.²⁶⁰ Nämä kommentit osaltaan todistavan sen, että sosiaalidemokraattisen puolueen sisällä oli sellaisia toimijoita, jotka suhtauttivat erittäin kriittisesti EEC:hen.

Integraatiotyöryhmän huolena oli, että Suomessa ei olisi tarpeeksi kilpailukykyisiä taloudensektoreita, jotka voisivat todellisuudessa kilpailla laajenevilla markkinoilla ja toisaalta kasvukykyisille taloudenaloille markkinoiden avautuminen olisi hyväksi. Selvityksessä ei myöskään uskottu, että EEC-sopimuksen avulla ei voitaisi saavuttaa SDP:n yhtä merkittävää tavoitetta eli täystyöllisyyttä. Lisääntyvä integraatio vaikuttaisi myös integraatiotyöryhmän mukaan aluepolitiikkaan, joka tarkoittaisi ihmisten yhä suurempaa muuttoa kasvukeskuksiin sekä siirtolaisiksi ulkomaille, koska metsäteollisuus ei pystyisi työllistämään maaseudulle ylijäänyttä työväestömäärää. Integraatiotyöryhmä näki myös sen, että suomalaisten yrittäjien taito muuttuvilla markkinoilla ei olisi riittävän hyvä. Tämä johtaisi siihen, että yrittäjät vaatisivat yhä kapitalistisempaa politiikkaa ja lisää rahoitusta. Uhkana olisi myös idäntuonnin muuttuminen, joka erityisesti tarkoittaisi nestemäisten polttoaineiden tuontia länsimarkkinoilta. Erityisesti integraatio työryhmää huolesti EEC:ssä se, että Suomen itäkauppa kärsisi liikaa. Näiden ongelmien korjaamiseksi integraatio työryhmä vaati seuraavia poliittisia vaatimuksia:²⁶¹

1. pysyvä valikoiva vientivero
2. valtion investointi pankki
3. valtion yritystoiminnan laajentaminen myös työvaltaisille aloille, joissa joudutaan kilpailemaan yritysten kanssa
4. työeläkejärjestelmän rahastointi ja lainaustoiminnan järjestäminen valtion toiminnaksi (ei kuitenkaan Kelan)
5. nestemäisten polttoaineiden tuonnin lisensoimisen säilyttäminen

---

²⁵⁸ kts. ”Sosiaalidemokraatit ja EEC ”1973, 9.

²⁵⁹ Karjalainen II hallitusohjelma.

²⁶⁰ Karjalainen II hallitusohjelma.

²⁶¹ ”Suomi ja Euroopan integraatio”. Integraatiotyöryhmän selvitys eduskuntaryhmälle, 8.2.1971. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

6. pitkäaikaiset poikkeuslistat työvaltaisille teollisuusaloille
7. ulkomaisten pääomaliikkeiden kontrolli
8. metsämyyntituloihin perustuvan metsäverotuksen asteittainen aikaansaaminen
9. tehokas suhdannetasausjärjestelmä

Samainen integraatiotyöryhmän muistio, *Suomi ja Euroopan integraatio*, oli myös SDP:n puoluetoimikunnan käsitellyssä tammikuun lopulla. Kokouksessa Jussi Linnamo nosti jälleen sen asian esiin, ettei EEC-kysymys olisi vain ulko- ja kauppapoliittinen kysymys vaan myös sisäpoliittinen kysymys. Toinen asia, joka oli selvää kokouksen osallistujille, oli se, että Suomi ei voi liittyä EEC:n jäseneksi. Tähän asiaan tuotiin EFTA liitännäissopimus, joka voisi olla vaihtoehtona myös EEC-jäsenyydelle. Linnamo oli erimielttä pääministeri Karjalaisen kannan kanssa, että EEC:stä olisi tehty tarpeeksi tutkimusta Suomessa.

Eräänä mielenkiintoisena yksityiskohtana puoluetoimikunnan kokouksessa oli Kaarlo Pitsingin ja Jussi Linnamon näkemysten vaihto, koska nämä kaksi herraa olivat eri linjoilla integraatiotyöryhmän esityksen suhteen, sillä Pitsinki toi selvästi esille tyytymättömyytensä selvitystä kohtaan, sillä hänen mielestään työryhmän selvitys oli liian kriittinen EEC:tä kohtaan ja toisaalta liian positiivinen SEV:tä kohtaan. Pitsinki piti selvityksiä epäkypsinä. Tästä syntyikin pienimuotoinen väittely siitä, olivatko näkemykset EEC:stä ja SEV:stä realistisia ja tasapuolisia.²⁶² Tämä keskustelu oli hyvin kiinnostava siitä syystä, että se paljasti, miten erilaisia näkemyksiä SDP:n sisällä oli kuten myös sen, miten puolueen profiloituminen oli muuttunut noin kymmenessä vuodessa, sillä Pitsinki kuului erittäin vahvasti niin sanottuun SDP:n oikeistosiipeen, joka Tannerin aikakaudella oli vallassa puolueessa mutta, joka oli hiipunut ja tilalle oli tullut vasemmistolaisempia enimmäkseen nuoria uusia jäseniä, jotka olivat Neuvostoliiton suuntaan huomattavasti positiivisesti suhtautuvia etenkin, jos verrataan SDP:n johtohahmoja vielä 1960-luvun alussa, joihin muun muassa Kaarlo Pitsinki kuului.

SDP:n kannanmuodostus EEC-kysymyksen suhteen siirtyi eteenpäin hitaasti ja seuraava selvitys EEC-kysymyksen suhteen teki SDP:n kansainvälisen taloudellisen yhteistyöntyöryhmä heinäkuussa 1971. *EEC ja Suomi* jatkoi SDP:n selvitystyötä siitä, miten puolueen tulisi EEC-kysymykseen suhtautua ja, mitä käytännössä vapaakauppasopimus EEC:n kanssa tarkoittaisi Suomen kannalta. *EEC ja Suomi* oli myös ensimmäinen selvitys, joka pyrkii selittää, mitä EEC-sopimus Suomen kannalta voisi

---

²⁶² SDP:n puoluetoimikunnan kokouspöytäkirja 28.1.1971. SDP:n arkisto, CA38 1, TA.

tarkoittaa ja, miten SDP:n tulisi suhtautua siihen. Selvityksessä käy jälleen nopeasti ilmi se, että Suomi ei voi tulla EEC:n jäseneksi eikä myöskään minkäänlaiset liitännäissopimukset tulisi kuuloonkaan Suomelle, koska se olisi vain hidastettu jäsenyyssopimus. Selvityksen tavoitteena oli luoda keskustelua aiheesta sekä pohtia EEC-kysymystä SDP:n kannalta. Tässä mielessä EEC-kysymyksen käsittely puolueen sisällä eteni, koska tämä selvitys oli puolueelle kantaa luova esitys eikä yleisesitys Suomen ja EEC:n välisestä mahdollisesta sopimuksesta toisin kuin integraatiotyöryhmän *Suomi ja Euroopan integraatio*.

Puolueettomuuden takia Suomi ei voisi koskaan tulla EEC:n täysjäseneksi yhteisön poliittisen luonteen takia sekä siksi, että Suomi ei voisi olla sellaisessa yhteisössä mukana, jonka jäsenet olisivat kaikki NATO-maita. Selvityksen mukaan myöskään liitännäisjäsenyys ei voisi olla Suomella mahdollisuus, koska se olisi hidastettu jäsenyyteen tähtäävä toimi sekä siksi, että Suomi menettäisi osan itsemääräämisoikeudestaan, koska yhteisön neuvoston ja tuomioistuimen päätökset olisivat sitovia niin jäsenille kuin liitännäisjäsenille. SDP:n pitäisi myös selvittää, millaiset tullivaikutukset Suomelle tulisivat, jos Suomi ja EEC olisivat vapaakauppa-alueella, sillä tämä estäisi valtiojohtoisin tullipolitiikan harjoittamisen, jota SDP:n mukaan tarvittaisiin mahdollisten tuotantohäiriöiden kontrollointiin ja niiden synnyttämien haittojen torjumiseen. Yhteisen kauppapolitiikan uhka oli myös ongelma Suomelle selvityksen mukaan, koska tämä vaarantaisi Suomelle edullisen idänkaupan.

Kaupallisten ja taloudellisten asioiden lisäksi *EEC ja Suomi* selvitys tutki erittäin paljon myös sosiaalipoliittisia kysymyksiä sekä maatalouskysymyksiä, joita ei kovinkaan paljon ollut SDP:n sisällä pohdittu tätä ennen mutta, jotka olivat erittäin merkittäviä SDP:lle. Yhtenä työvoimapolitiittisena seikkana nähtiin, että jos Suomesta tulisi osa yleiseurooppalaisia työmarkkinoita, olisi tämä suomalaisille työntekijöille hyvä asia, koska tällöin työmarkkinat laajenisivat. Selvitys korostaa sitä, että EEC-maissa suhtauduttiin ja kohdeltiin EEC:n sisältä tulevaa työvoimaa positiivisemmin kuin EEC-maiden ulkopuolelta tulevaan. Yhteiset työmarkkinat olivat sinänsä SDP:lle hyväksyttävä asia, koska pelkona oli, että yhteispohjoismaiset työmarkkinat saattaisivat loppua, jos Tanska ja Norja liittyisivät EEC:n jäseniksi. Toisaalta SDP:n selvitys oli erittäin huolestunut siitä, jos Suomeen tulisi ulkomaisia yrityksiä, joka johtaisi pääomapakoon Suomesta sekä suomalaisten luonnonvarojen siirtymiseen ulkomaiseen omistukseen. Erityisen skeptinen asenne SDP:llä oli ulkomaisia metsänomistajia kohtaan, joiden ei uskottu edes pystyvän hoitamaan kohtuullista metsänhoitovaadetta. Myös

maatalouskysymyksiin suhtauduttiin erittäin tympeästi, koska, vaikka yhteinen maatalouspolitiikka tekisi edullisemmaksi kuluttajahintoja, niin samalla se alentaisi tuottajahintoja, joka johtaisi Suomessa pientilallisten taloudelliseen ahdinkoon.

EEC ja Suomi selvitys ei oikeastaan anna kovinkaan positiivista kuvaa EEC:stä eikä kannata Suomen ja EEC:n väistä lähentymistä, koska kaikki EEC:hen liittyneet toimet, joita Suomessa pitäisi tehdä heikentäisivät SDP:n näkemyksen mukaan Suomen ja suomalaisten asemaa. Erityisen huolissaan oltiin itäkaupasta sekä suomalaisten työllisyystilanteen heikkenemisestä, jos EEC:n kanssa päästäisiin sopimukseen. Selvityksen mukaan EEC-sopimus olisi kapitalistiselta pohjalta tehtävä sopimus, joka heikentäisi työväestön asemaan ja täten SDP:n ja muiden eurooppalaisten työväenliikkeiden tulisi luoda työväestöä turvaavaa politiikkaa sekä luoda silloiseen tilanteeseen sopivat ohjelma sosialismin toteuttamiseksi.²⁶³ Tämä edellä käsitelty selvitys jatkoi edeltävien selvitysten linjaa ollen hyvinkin kriittinen EEC:tä kohtaan nostoen esiin ennen kaikkea uhkakuvia mahdollisen EEC-sopimuksen suhteen.

Suomi ja EEC selvitys otettiin puoluetoimikunnan käsittelyyn syyskuussa 1971 Kalevi Sorsan toimesta, joka oli noussut puolueen puoluesihteeriksi vuoden 1969 puoluekokouksessa. Sorsa ehdotti, että selvitys toimisi pohjana puolueen viralliselle kannalle ja, että selvitys annettaisiin laajempaan käsittelyyn puolueen sisällä. Sorsa myös kritisoi selvitystä siitä, että se ei ollut hänen mielestään täysin totuuden mukainen sekä siitä, että jotkin kohdat selvityksessä olivat asiaankuulumattomia. Aiheesta keskusteltuaan puoluetoimikunta päätti, että selvitys annettaisiin puolueen jäsenille kansainvälisenkaupantyyryhmän nimissä eikä vielä puoluetoimikunnan ehdotuksena. Selvityksen tehtävänä oli herättää keskustelua puolueen jäsenissä sekä toimia tietoisuutena jäsenillä. Puoluetoimikunta päätti, että työryhmä tekisi lokakuun puoleenväliin mennessä puolueelle virallisen kannanoton EEC-kysymykseen.²⁶⁴

SDP:n sisäinen keskustelu EEC-kysymyksestä taukosi lokakuussa 1971, kun Suomen hallitus kaatui ja uudet Eduskunta vallit määrättiin pidettävän vuodenvaihteen jälkeen tammikuussa 1972. Tämä luonnollisesti siirsi puolueen fokusta EEC-kysymyksestä eduskuntavaaleihin. Tämä näkyi muun muassa siinä, että puoluetoimikunta käsitteli aihetta vasta joulukuussa 1971. SDP:n puolueenuevosto käsitteli kuitenkin vielä *Suomi ja EEC*-muistiota sekä yleisemmin EEC-kysymystä kokouksessaan 17. marraskuuta.

---

²⁶³ EEC ja Suomi, SDP:n kansainvälisen taloudellisen yhteistyön työryhmä, 12.7.1971. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

²⁶⁴ SDP:n puoluetoimikunnan kokouspöytäkirja 9.9.1971. SDP:n arkisto, CA38 4, TA.

Liisa Vasama, joka oli Helsingin piirin edustaja ja pitkäaikainen SDP:n jäsen, nosti EEC-kysymyksen puolueuuvoston kokouksessa esiin. Vasaman mielestä *Suomi ja EEC* nosti hyvin esiin sen, että EEC olisi kokonaisvaltaisesti poliittinen kysymys, eikä vain ulkomaankauppaa koskeva kysymys. Toisin kuin puoluesihteerin Kalevi Sorsa, joka piti *Suomi ja EEC* selvitystä liian kriittisenä, Vasama piti selvitystä hyvänä juuri siitä syystä, että se nosti hyvin esiin negatiiviset asiat, joita EEC-sopimus toisi mukanaan Suomelle. Erityisen suurta kritiikkiä sai EEC:n kapitalistinen luonne, joka oli uhka työväenluokalle. Vasaman mielestä Suomen kytkeytyminen EEC:hen oli vain Suomen suurpääoman ja porvariston agenda ja tästä syystä Suomen työväenliikkeen oli kamppailtava kaikin voimin, ettei EEC-sopimusta tehtäisi. Vasama myös esitti puolueuuvostolle päätöslauselman EEC-kysymyksen suhteen. Päätöslauselman sisältö oli lyhyesti sellainen, että SDP ei osallistuisi sellaiseen hallitukseen, joka jatkaisi EEC-neuvotteluita ja, että nämä neuvottelut olisi lopetettava välittömästi.²⁶⁵ Puolueuuvoston kokouksessa myös Pekka Hakala Vaasan piiristä oli sitä mieltä, että Suomen ei tulisi liittyä millään tavoin EEC:hen. Hänen mielestään paras vaihtoehto olisi jäädä kaikkien taloudellisten liittoutuminen ulkopuolelle, koska hän uskoi, että Suomen kauppa EEC-maiden kanssa ei loppuisi kuin seinään, vaikka Suomi jäisikin Länsi-Euroopan taloudellisen yhdentymisen ulkopuolelle. Hakala kertoi myös, että ammattiyhdistysliikkeissä oltaisiin EEC-sopimusta vastaan, koska se lisäisi työttömyyttä, alentaisi palkkatasoa sekä maastamuuttoa. Täten Hakala kannatti Vasaman ehdotusta, että SDP ei olisi mukana hallituksessa, joka jatkaisi EEC-neuvotteluita.²⁶⁶

SDP:n puoluesihteerin Kalevi Sorsa otti myös osaa EEC-keskusteluun. Sorsa muistutti puolueuuvoston edellisenä vuonna tekemästä kannanotosta EEC-kysymykseen, joka korosti EEC-kysymyksen merkitystä Suomen kauppapolitiikalle sekä sitä, että EEC-järjestö ei saisi olla ristiriidassa Suomen puolueettomuuspolitiikan kanssa. Sorsa myös korosti sitä, että puolueuuvostolla ei ollut vielä tarpeeksi tutkittua tietoa, jotta se olisi voinut tehdä päätöksen puolueen virallisesta kannasta EEC-kysymyksessä. Sorsa myös painotti, että Suomen viennistä 2/3 viedään EEC:n alueelle ja, jos EEC-sopimusta ei saataisi neuvoteltua tarkoittaisi se viennin romahtamista EEC:n alueelle, eikä Sorsan mielestä olisi ollut mahdollista sijoittaa tätä vientiä muualle, joka olisi erittäin haitallista Suomen kannalta.²⁶⁷ Tässä kohtaa on mainittava, että puolueen sisällä oli syntynyt suuri

---

²⁶⁵ SDP:n puolueuuvoston kokouspöytäkirja 17.11.1971. SDP:n arkisto, CB 1971 G, TA.

²⁶⁶ SDP:n puolueuuvoston kokouspöytäkirja 17.11.1971. SDP:n arkisto, CB 1971 G, TA.

²⁶⁷ SDP:n puolueuuvoston kokouspöytäkirja 17.11.1971. SDP:n arkisto, CB 1971 G, TA.

mielipide ero EEC-kysymyksen suhteen kuten Vasaman ja Sorsan puheenvuoroista voidaan huomata.

Vasaman esitys lähetettiin menettelytapavaliokunnan käsiteltäväksi. Menettelytapavaliokunta teki Vasaman esitykseen erittäin suuria muutoksia, eikä sitä voi tunnistaa samaksi. Valiokunnan esitys pehmensi Vasaman radikaalia esitystä siten, että puolueuseuvoston lopullinen esitys sisälsi vain vaatimuksen siitä, että EEC-kysymystä pitäisi edelleen tutkia enemmän ja kaikki tutkimustulokset pitäisi tuoda kansalaisten tietoisuuteen. Loppulauselmassa oli myös vaade, että kaikkia mahdollisuuksia pitäisi tulla harkitsemaan näiden tehtyjen selvitysten pohjalta.²⁶⁸ Voidaan siis sanoa, että menettelytapavaliokunta muutti Vasaman alkuperäistä esitystä hyvin paljon EEC-myönteiseen suuntaan. Näiden uusien tietojen pohjalta puolueuseuvosto tekisi päätöksen asiasta myöhempanä ajankohtana.

Vaikka eduskuntavaalit olivat SDP:llä edessä, integraatiotyöryhmä teki uuden esityksen puolueuseimikunnalle, jonka puolueuseimikunta oli halunnut jo lokakuulle, mutta hallituksen kaatumisen loi tilanteen, jossa alkuperäiset aikataulut venyivät. *Suomen sosiaalidemokraattinen puolue ja Euroopan talousyhteistyö* oli integraatiotyöryhmän aikaansaannos, joka lähetettiin puolueuseimikunnalle marraskuussa 1971. Esitys toi jälleen esiin sen, että EEC on kapitalistinen järjestö, joka pyrkii luomaan sääntö- ja pakotejärjestelmän, jonka tavoitteina olisi rajoittaa osallistuvien maiden itsenäistä kauppaa-, tulli-, verotus-, raha- ja sosiaalipoliittikkaa. Esitys nosti esiin huolen siitä, että EEC:stä oli muodostunut poliittiseksi järjestöksi, vaikka se oli perustettu vain taloudelliseksi järjestöksi. Esitys nosti myös esiin sen, että EEC:n yhteismarkkinat loivat sellaisen talouspoliittisen tilanteen, joka vaikutti myös turvallisuuspolitiikkaan. Erityisesti turvallisuuspoliittista huolta aiheutti yhteinen tulli- ja talouspolitiikka, jotka voisivat aiheuttaa puolueettomille valtioille ristiriitaisia tilanteita.²⁶⁹

Suomen sosiaalidemokraattinen puolue ja Euroopan talousyhteistyö pyrki nimenomaan esittämään EEC-kysymyksen luomia ongelmia ja mahdollisuuksia SDP:n näkökannalta. Ensimmäinen huolenaihe oli Euroopan taloudellisen kahtiajaon lisääntyminen, tällä selvästi pyrittiin nostamaan esiin se, että Itä- ja Länsi-Euroopan välillä pitäisi olla enemmän yhteistyötä, joka varsinkin Suomen kannalta olisi erittäin edukasta. Toisaalta kommentissa voidaan nähdä yleisestikin Suomen ulkopoliittisen linjan noudattamista ja

---

²⁶⁸ SDP:n puolueuseuvoston kokouspöytäkirja 17.11.1971. SDP:n arkisto, CB 1971 G, TA.

²⁶⁹ Suomen sosiaalidemokraattinen puolue ja Euroopan talousyhteistyö, integraatiotyöryhmän esitys puolueuseimikunnalle, 22.11.1971. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

puolueettomuusaseman korostamista. Tästä syystä olikin selvää, että Suomi ei voi olla EEC:n täysjäsen tai edes liitännäisjäsen vaan olisi keskusteltava vain vapaakauppasopimuksesta. Esityksen mukaan maailmantalouden blokkiutuminen ei suosi puolikehittyneitä maita, kuten Suomi, joka tarkoittaisi sitä, että tarjolla olevat vaihtoehdot sisältäisivät vaikeita sopeutumisongelmia. Esitys katsoi Suomen aseman olevan huono maantieteellisesti verrattuna muihin EFTA- ja EEC-maihin. Toisaalta esitys myöntää, että paperi- ja metsäteollisuudelle EEC-markkinoiden ulkopuolelle jääminen olisi merkittävä kolaus. Toisaalta EEC-sopimuksen uskottiin uhkaavan muita teollisuudenaloja. Esityksessä myös uskottiin, että EFTA hajoaisi, kun Tanska, Norja ja Iso-Britannia liittyisivät EEC:hen.²⁷⁰

Suomen sosiaalidemokraattinen puolue ja Euroopan talousyhteistyö esityksessä oli erittäin tarkasti muotoillut ehdot, jotka SDP asettaisi ehdoksi sille, että puolue voisi hyväksyä EEC-vapaakauppasopimuksen. Ehtoja oli kahdenlaisia, sisäpoliittisia ehtoja sekä kansainvälisoikeudellisia ehtoja. Kansainvälisoikeudelliset ehdot olivat, että (1.) teollisuustuotteiden viennille myönnetään täydellinen ja suojalausekkeeton tullivapaus, joka tapahtuu samanaikaisesti EEC:stä tapahtuvan tuonnin kanssa. (2.) EEC:stä tuotavien tuotteita rasitetaan vielä viisi vuotta sopeutumisaajan jälkeen, jos tuotteiden tuonti uhkaa työllisyyttä ja tasaisesti nousevaa tulokehitystä Suomessa. Suomelle turvataan oikeus järjestää kivennäispolttoaineiden tuonti omalla tavallaan (3.). (4.) Tuonnin alkuperäismaata koskeva säännöstöä sovelletaan siten, että riidat ratkaistaan sen jälkeen, kun Suomen edustajaa on kuultu. (5.) EEC sitoutuu siihen, ettei se aseta esteitä Suomen ja Neuvostoliiton voimassa olevan tullisopimuksen jatkamiselle eikä siihen, että siihen lisätään mutia SEV-maita tai Suomi solmii vapaakauppasopimuksia SEV-maiden kanssa.²⁷¹ Näillä suojalausekkeilla SDP selvästikin halusi turvata niin sanottujen arkojen teollisuudenalojen työpaikkoja Suomessa sekä turvata idänkauppaa, joka nähtiin selvästikin olevan uhattuna EEC-sopimuksen takia.

Integraatiotyöryhmän esityksen SDP:n sisäpoliittisista ehdoista olivat samoja kuin *Suomi ja EEC-selvityksessä* (kts. s.70), hieman paremmin muotoiltuna tosin. Näiden lisäksi SDP vaati, että maataloustuotteiden hinnanmuutokset sidottaisiin Länsi-Euroopassa tapahuviin hinnanmuutoksiin. Idänkauppa tuli myös sisäpoliittisiin ehtoihin. Esityksessä vaadittiin, että Suomeen tulisi perustaa ulkomaankauppayhtiö, joka hoitaisi

---

²⁷⁰ Suomen sosiaalidemokraattinen puolue ja Euroopan talusyhteistyö, integraatiotyöryhmän esitys puolue toimikunnalle, 22.11.1971. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

²⁷¹ Suomen sosiaalidemokraattinen puolue ja Euroopan talusyhteistyö, integraatiotyöryhmän esitys puolue toimikunnalle, 22.11.1971. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

monopoliasemassa idänkauppaa. Myös mahdollisuutta luoda vapaakauppa-alue SEV:n ja Suomen välille piti ottaa tarkasteluun. Suomen tulisi myös neuvotella Suomen osuuksien lunastamisesta MBES- (Kansainväliset talousyhteistyöpankit) ja MIB-pankeista (Kansainväliset investointipankit) sekä yhteistoiminnasta joidenkin SEV:n komissioiden sekä erillisprojektien kanssa.²⁷² Niin sisä- kuin ulkopoliittisia ehtoja voidaan pitää vasemmistolaisena talouspolitiikkana, jossa haluttiin turvata idänkauppa ja jopa lisätä sen merkitystä, kuten monissa muissakin integraatiotyöryhmän esityksissä.

Suomen sosiaalidemokraattinen puolue ja Euroopan talousyhteistyö- esitys otti myös huomioon sen vaihtoehdon, että Suomi ei solmisi EEC-sopimusta. Sen varalle Suomessa tulisi suojautua siten, että kaupalliset suhteet tulisi järjestää bilateraalisiin kauppasopimuksiin ainakin Ruotsin kanssa sekä muiden EEC:n ulkopuolelle jäävien valtioiden kanssa. Lisätä yhteistyötä MBES- ja MIB-pankkien kanssa sekä ryhtyä vapaakauppaan Neuvostoliiton ja muiden SEV-maiden kanssa. Suomen tullitariffijärjestelmän purkaminen ja muuttaminen sellaiseksi, että se suojaa kotimaisia kasvukykyistä tavarantuotantoa sekä tuontia SEV-maista ja viimeinen vaade oli perustaa ulkomaanyhtiö idänkauppaa varten. Esityksen ajatuksena oli siis korvata Länsi-Eurooppaan suuntaava kauppa Itä-Eurooppaan ja Neuvostoliittoon sekä luoda erityisesti Ruotsiin bilateraalinen kauppasopimus.²⁷³ Edelleen integraatiotyöryhmässä uskottiin, että EFTA lakkaisi olemasta, kun Iso-Britannia, Tanska ja mahdollisesti Norja liittyisivät EEC:hen.

SDP:n puoluejohtaja otti integraatiotyöryhmän esityksen *Suomen sosiaalidemokraattinen puolue ja Euroopan talousyhteistyö* käsittelyyn kokouksessaan 25.11.1971. Aluksi integraatiotyöryhmän jäsen Jussi Linnamo esittely puoluejohtajalle esityksen, jota seurasi keskustelu aiheesta. Linnamo lopetti esittelyn ajatukseen siitä, että SDP voisi tehdä EEC-kysymyksessä yhteistyötä Keskustapuolueen kanssa, koska maatalouskysymyksen olivat jääneet suunnitelman ulkopuolelle, mutta koska Kommunistinen puolue ei ollut vielä tehnyt asian suhteen päätöstä olisi hyvä, ettei SDP antaisi myöntävää taikka kieltävää vastausta EEC-kysymyksen suhteen. Tähän varmasti vaikutti se, että Eduskuntavaalitaistelu kävi kuumimmillaan juuri tällöin, eikä SDP halunnut ottaa selkeää kantaa EEC-kysymykseen, koska se olisi voinut muuttaa vasemmistopuolueiden voimasuhteita. Mauno Koivisto oli Linnamon kanssa samoilla

---

²⁷² Suomen sosiaalidemokraattinen puolue ja Euroopan talousyhteistyö, integraatiotyöryhmän esitys puoluejohtajalle, 22.11.1971. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

²⁷³ Suomen sosiaalidemokraattinen puolue ja Euroopan talousyhteistyö, integraatiotyöryhmän esitys puoluejohtajalle, 22.11.1971. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

linjoilla, että kannanottoa ei pitäisi vielä siinä vaiheessa julkaista ja jos olisi pakko olla jotain mieltä niin hän suosittelisi kielteisenlinjan ottamista asian suhteen. Linnamo uskoi, että koska vaalitaistelu oli käynnissä niin kannanottoa vaadittaisiin niin oikeiston suunnalta kuin kommunistien suunnalta. Linnamo myös suositteli, että puolueen kannattaisi ottaa yhteyttä muiden Pohjoismaiden veljespuolueisiin. Esitys päätettiin jättää odottamaan seuraavaa puolueoimikunnan kokousta, jotta kaikilla olisi riittävästi aikaa tutustua esitykseen.²⁷⁴ Lähestyvät Eduskuntavaalit vaikuttivat olevan suuri ongelma EEC-kysymyksessä SDP:lle, koska puolue joutuisi ottamaan asiaan kantaa, mutta ongelmana oli, että puolueella ei virallista kantaa ollut. Periaatteellisesti moni halusi olla EEC-sopimusta vastaan, mutta toisaalta puolue ei ollut valmis päättämään, että vastustettaisi EEC-sopimusta. Varmasti tieto siitä, että SDP olisi ratkaiseva puolue EEC-kysymyksen suhteen, vaikutti paljon siihen, ettei puolue halunnut hätköidä ratkaisussaan, sillä muiden puolueiden kannat olivat paljon selvempiä kuin SDP:n.

Aivan seuraavaan puolueoimikunnan kokoukseen ei EEC-kysymyksen käsittelyä saatu vaan asiaa käsiteltiin vasta joulukuun yhdeksäntenä päivänä. SDP:n puolueoimisto oli lyhentänyt alkuperäistä esitystä melko paljon niin, että siitä oli tullut enemmän kannanotto. Puolueoimikunta keskusteli asiasta. Jälleen esiin nousi se, miten kriittisesti EEC:hen tulisi suhtautua, piitäsikö olla täysin kriittinen vai varovaisen kriittinen eikä paljastaa puolueen kortteja, kuten Lars Lindeman asian muotoili. Sylvi Siltanen taas oli sitä mieltä, että asian käsittelyä voisi yhä hidastaa puolueen toimesta. Puolueessa oli yhä sellainen mielipide, ettei vaalitaisteluun pitäisi ottaa mukaan EEC-kysymystä, mutta jos se nousisi esiin vaaliväittelyissä, integraatiotyöryhmän esitys toimisi hyvänä ohjeena puolueen kannan kertomiselle. Puoluevaltuuskunta päätti kuitenkin, ettei puolueen kannanottoa vietäisi vielä julkisuuteen mutta esitystä voitaisi käyttää ohjeena vaalitulaisuuksissa.²⁷⁵ Aino asia, josta SDP:ssä oltiin tyytyväisiä EEC-kysymyksen suhteen, olivat puolueen asettamat sisäpoliittiset ehdot, joita puolueen jäsentä kiittelivät, muutoin puolueen kannanmuodostus oli erittäin hidasta ja kantaa ottamista välttelevää. Voi olla, että puolue halusi odottaa tietoa siitä, millainen sopimusluonnon Suomen ja EEC-välisistä neuvotteluista tulisi sekä selväksi tuli myös se, että eduskuntavaaleihin pyrittiin mennä ajatuksella, että EEC-kysymykseen oli suhtauduttava kriittisesti, koska EEC oli ulkopoliittisesti arveluttava sekä kapitalistinen järjestö, johon piti suhtautua lähtökohtaisesti kriittisesti. Joulukuun 13. päivänä 1971 Suomen ja EEC:n väliset

---

²⁷⁴ SDP:n puolueoimikunnan kokouspöytäkirja 25.11.1971. SDP:n arkisto, CA38 6, TA.

²⁷⁵ SDP:n puolueoimikunnan kokouspöytäkirja 9.12.1971. SDP:n arkisto, CA38 6, TA.

neuvottelut alkoivat virallisesti selvitysluontoisten neuvotteluiden jälkeen virkamiesten johdolla.

4.3.Poikkeuslaki, suojalait ja EEC-sopimus – Ratkaisujen vuosi 1972

Vuosi 1972 alkoi heti vuoden vaihteen jälkeen järjestelyillä Eduskuntavaaleilla, joissa SDP onnistui säilyttämään asemansa suurimpana puolueena. Jo helmikuussa 1972 Rafael Paasion johtama vähemmistöhallitus, jossa SDP oli ainoana hallituspuolueena. Paasion II hallitusohjelmaan oli kirjattu, että hallitus valvoo Suomen kauppapoliittisia etuja yhdentyvässä Euroopassa. Ohjelmaan oli myös kirjattu, ettei Suomi voisi mennä sellaisiin liittoumiin, joissa olisi poliittisia sitoumuksia. Toisaalta ohjelmassa sanotaan, että hallitus pyrkii lisäämään Suomen idänkauppaa.²⁷⁶ Paasion II hallituksen hallitusohjelmassa tulee ilmi hyvin se, miten epäselvä puolueen linja EEC-kysymyksessä oli ja puolue kaipasi lisäselvityksiä EEC-kysymykseen.

Keväällä 1972 SDP:n jäsenistökin alkoi olla kyllästynyt puolueen ehkä jopa liian varovaiseen linjaan EEC-kysymyksessä, koska viralliset neuvottelut EEC-sopimuksesta oli aloitettu jo joulukuussa 1971 eikä SDP edelleenkään ollut tehnyt päätöstä suhtautumisestaan EEC-kysymykseen erityisesti, kun muiden puolueiden kannat olivat jo selvillä.²⁷⁷ Maaliskuun puoluenevoston kokouksessa ei myöskään tehty päätöstä siitä, miten puolueen tulisi asiaan suhtautua, vaikka kokouksessa käytetyt puheenvuorot olivat erittäin kriittisiä ja, jotkut jopa selväsanaisen kielteisiä EEC-sopimuksen suhteen.²⁷⁸ Alkoi vaikuttaa siltä, että SDP:n kanta EEC-kysymykseen selviäisi vasta kesäkuun alussa pidettävässä puoluekokouksessa. Integraatiotyöryhmälle selvisi viimeistään 24.4.1972, että puoluekokous tekisi sitovan päätöksen SDP:n kannasta, kun Jussi Linnamo kertoi sen.

Muutoinkin on sanottava, että kun integraatiotyöryhmän puheenjohtaja Jussi Linnamosta tuli Paasion II hallituksen ulkomaankauppa- ja teollisuusministeri muuttui Linnamon kannanotot, kuten koko integraatiotyöryhmän, hieman positiivisemmiksi ja todennäköisyys sille, että SDP kannattaisi EEC-sopimusta alkoi näyttää entistä todennäköisemmältä, etenkin jos sisäpoliittiset ehdot, joita SDP vaati suojaamaan EEC

---

²⁷⁶ Paasio II hallituksen hallitusohjelma 1972. <valtioneuvosto.fi>

²⁷⁷ Oikeistopuolueet kannattivat EEC-sopimusta, SMP:n sisällä oli hieman eri näkemyksiä sopimuksen suhteen mutta puolue lopulta kannatti EEC-sopimusta, SDP ja Keskusta suhtautuivat varauksellisesti ja SKDL vastusti. kts. Paavonen 2008, 223–225.

²⁷⁸ SDP:n puoluenevoston kokouspöytäkirja, 1.3.1972. SDP:n arkisto, CB 1972 C, TA.

mahdollisia haittoja, hyväksyttäisiin oikeistopuolueissa. Myös voidaan todeta, että SDP:ssä saatiin hyvin paljon enemmän tietoa käynnissä olevista neuvotteluista.²⁷⁹

Kesän 1972 lähestyessä Sosiaalidemokraattinen puolue ei ollut edelleenkään tehnyt virallista päätöstä EEC-kysymyksen suhtautumisesta, vaikka sopimusluonnokset Suomen ja EEC:n välillä alkoivat olla valmiina. SDP oli yhä edelleen yksin hallitusvastuussa. Tämä oli ongelma SDP:lle, sillä puolue ei halunnut ottaa yksin vastuuta EEC-sopimuksesta erityisesti, kun Paasion II hallitus oli vähemmistöhallitus. Puoluesihteri Kalevi Sorsa toi asian esiin integraatiotyöryhmälle, että vähemmistöhallitus ei tulisi ratkaisua tekemään suunta taikka toiseen vaan hallituspohjaa olisi laajennettava, muutoin koko EEC-kysymys jäisi SDP:n harteille, joka voisi olla vahingollista puolueelle.²⁸⁰ Lopulta kävikin niin, että Paasion II hallitus vei EEC-neuvottelut niin pitkälle, että vain lopullinen päätöksenteko jäi tulevalle hallitukselle.

EEC-kysymyksen ratkaisevin tapahtuma oli SDP:n puoluekokous Tampereella 1.-4.6.1972. Paavo Lipponen muistelemisissaan kuvaili, että SDP oli ”*temppelein harjalla*” EEC-kysymyksen takia.²⁸¹ Olikin totta, että SDP:n puoluekokouksella olisi suuri merkitys sille, että solmisiko Suomi EEC:n kanssa jonkinlaisen sopimuksen vaiko ei. SDP:n puheenjohtaja Rafael Paasio nostikin EEC-kysymyksen yhdeksi suurimmaksi kysymykseksi, jonka puoluekokous joutuisi tekemään. Toinen merkittävä kysymys oli presidenttikysymys, joka olisi ajankohtainen lähiaikoina. Puheenjohtaja Paasion puheenvuorosta jäi epäselväksi hänen oma kantansa, sillä hän vaati edelleen selvitystä siitä, millaisia vaikutuksia EEC-sopimuksen allekirjoittamisella olisi.²⁸² Tätä tyyliä voidaan pitää Rafael Paasion tyylinä, koska hänen tapansa oli pitää omat mielipiteet mahdollisimman kauan omana tietonaan. Paasiota syytettiin joskus jahkailusta, joka herätti ärsytystä monissa.

Puoluesihteri Sorsa toi esiin Pohjoismaisen yhteistyön haasteet, jos Suomi ei järjestäisi suhteitaan EEC:n kanssa, sillä Norja ja Tanska neuvottelivat jäsenyydestä ja Ruotsikin oli kiinnostunut jonkinlaisesta sopimussuhteesta EEC:n kanssa. Sorsan mielestä siis EEC-sopimus olisi hyväksyttävä Pohjoismaisen yhteistyön takia, koska muuten Pohjoismaiden välinen laaja-alainen yhteistyö olisi vaarassa. Toisaalta Sorsa suhtautui

---

²⁷⁹ Integraatiotyöryhmän kokouspöytäkirja, 24.4.1972. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

²⁸⁰ Keskustelumuistiinpanot Sorsan ja integraatiotyöryhmän kokouksesta 20.5.1972. SDP:n arkisto, HFB12, TA.

²⁸¹ Lipponen 2009, 324.

²⁸² Paasion puheenvuoro, SDP:n puoluekokous 1972 pöytäkirja. SDP:n arkisto, CD puoluekokous 1972 1–54, TA.

myös hieman varauksella EEC-sopimukseen, sillä hänen mielestään sopimusta ei tulisi ratifioida, mikäli tiettyjä perusvaatimuksia ei saataisi osaksi sopimuksen solmimista. Sorsa ilmeisesti viittaa SDP:n vaatimiin suojalakeihin. Sorsa oli myös sitä mieltä, että EEC-sopimuksen vaaroja olisi liioiteltu. Tämä oli pieni piikki SDP:n vasemmistosiivelle, joka tosiaan oli esittänyt monenlaisia uhkakuvia EEC-sopimuksen solmimisen suhteen.²⁸³

EEC-kysymyksestä tuli yksi kiistellyimmistä aiheista puoluekokouksessa, sillä olihan puoluekokouksessa jopa viisi eri esitystä, jotka liittyivät EEC-sopimukseen. Puoluekokouksessa tuli myös selväksi se, että puolueen sisällä oli erittäin suuria ristiriitoja EEC-kysymyksen suhteen. Erityisen paljon puheenvuoroja saivat EEC-sopimusta vastustavat tahot. Eräs yleisimmin käytetty argumentti EEC-sopimusta vastaan oli EEC-sopimuksen sopimattomuus Suomen ulkopoliittiseen linjaan sekä viitattiin suoranaisesti siihen, että se olisi vastoin YYA-sopimusta. Myös se, että kaikki EEC-maat olivat NATO-maita, oli useiden edustajien mielestä ongelmallista, koska puolueeton maa ei voisi osallistua poliittiseen järjestöön, jonka jäsenmaat olisivat sotilaallisesti liittoutuneita.²⁸⁴ Tämä ajatus perustui sille ajatukselle, että koska EEC oli poliittinen järjestö, olisi se siten automaattisesti vastoin puolueettoman valtion ulkopoliittista linjaa. SDP:n puoluejohto sai myös rajua kritiikkiä puoluekokouksessa siitä, että puoluejohto ei ole ottanut kantaa EEC-kysymykseen. Erityisesti virallisen kannan puute nähtiin huonona asiana. Puoluejohto sai myös kritiikkiä siitä, että vaikka virallista kantaa ei ole julkaistu taikka kerrottu, puoluejohto on hallituksesta käsin toiminut selkeästi EEC-myönteisesti, vaikka puolueen virallista kantaa ei ollut vielä edes päätetty. Liisa Vasama jopa syytti puoluejohtoa kannanjulkaisun välttelystä sekä puolueeneuvoston harhauttamisesta.²⁸⁵

Kolmantena merkittävänä ongelman nähtiin EEC:n kapitalistinen perusluonne, joka oli useiden kriitikoiden mielestä yksi EEC-sopimuksen suurimmista perusongelmista. Yksi merkittävimpiä kriitikoita Erkki Raatikainen kritisoi myös EEC:n kanssa tehtävää sopimusta huonona Suomen kannalta, koska sopimus tarkoittaisi sitä, että Suomessa avattaisiin markkinat, jotka olisivat huonosti suojatut avoimille markkinoille, mutta samaan aikaan Suomen kannalta tärkeimpien tuotteiden, kuten puunjalostustuotteiden, pääsy vapaasti EEC-markkinoille avautuisi vasta 12 vuoden päästä. Raatikainen myös

---

²⁸³ Sorsan puheenvuoro, SDP:n puoluekokous 1972 pöytäkirja. SDP:n arkisto, CD puoluekokous 1972 1–54, TA.

²⁸⁴ kts. mm. Perheentuvan & Veilahden & Raatikaisen & Vasaman puheenvuorot, SDP:n puoluekokous 1972. SDP:n arkisto, CD puoluekokous 1972 55–126, TA.

²⁸⁵ Vasaman puheenvuoro, SDP:n puoluekokous 1972. SDP:n arkisto, CD puoluekokous 1972 55–126, TA.

kritisoi sitä, että Suomen osalta maataloustuotteet olivat jätetty sopimusneuvotteluiden ulkopuolelle.²⁸⁶

Integraatiotyöryhmän puheenjohtajana sekä Suomen ulkomaankauppa- ja teollisuusministerinä toiminut Jussi Linnamo esitteli puoluekokousväelle ehdotuksen puolueen kauppapoliittiseksi kannanotoksi. Linnamo aloitti kertomalla, että vaikka tullit olivat vain yksi keino taloudenvalvomiseen, eivät ne kuitenkaan olleet Linnamon mielestä ainoat keinot, saatikka parhaat, joten tästä syystä vapaakauppasopimus ei olisi uhka suunnitelmatalouteen siirtymiseen, joka oli tuolloin vielä SDP:n tavoitteena. Linnamo myös muistutti puoluekokousväkeä siitä, ettei EEC ollut sellainen järjestö, johon voisi liittyä silloin, kun sopisi vaan siihen olisi mentävä silloin, kun mahdollista. EEC-sopimus olisi myös siinä mielessä tärkeä Suomelle, että kun Iso-Britannia, Tanska ja Norja liittyisivät EEC:n jäseniksi, tulisi suomalaisten tuotteiden ja näiden entiset EFTA-maiden väliin tulli, joka heikentäisi suomalaisten tuotteiden vientiä näihin maihin.

Linnamo oli siis erittäin huolissaan, siitä, että Suomi jäisi EEC-kaupan ulkopuolelle, jonka vaikutus Suomen talouteen sekä työväestöön olisi erittäin huolestuttava. Toisaalta Linnamo halusi tuoda esiin sen, että sopimuksen solmiminen tai solmimatta jättäminen ei olisi kansallinen katastrofi mutta molemmat toisivat vaikeuksia. Näitä vaikeuksia vastaan olisi suojauduttava. Linnamo toi myös esiin sen, että Suomi saisi säilyttää idänkaupan erityisaseman sekä sen, ettei valuutta-, raha-, sosiaali- ja veropolitiikka siirtyisi Suomen ulkopuolelle toisin sanoen EEC:n päätettäväksi ja, ettei tällaisesta ollut edes keskusteltu EEC:n kanssa, vaikka vastustajat olivat sellaisia uhkakuvia maalailleetkin. Linnamo halusi vielä lopuksi tuoda esiin sen, että Suomen ja EEC:n välinen sopimus olisi puhtaasti taloudellinen tullisopimus eikä mitään muuta. Linnamo muistutti vielä, että puoluekokous tekisi sitovan päätöksen asian suhteen, mutta hänen mielestään tulisi viedä neuvottelut EEC:n kanssa loppuun ja katsoa, millainen sopimusehdotus tulisi.²⁸⁷

Jussi Linnamon esittämään kansainvälisten asioiden valiokunnan esitystä, joka kannatti sopimusneuvotteluiden jatkamista EEC:n kanssa, vastaan tehtiin vastaehdotus Antti-Veikko Perheentuvan toimesta. Perheentuvan esitys kritisoi sitä, että EEC olisi ulkopuolisia valioita syrjivä järjestö, jolla on poliittisia päämääriä. Perheentuvan mielestä tällainen järjestö ei sopisi puolueettomille valioille. Sisäpoliittisesti EEC-sopimus

---

²⁸⁶ Erkki Raatikaisen puheenvuoro, SDP:n puoluekokous 1972. SDP:n arkisto, CD puoluekokous 1972 55–126, TA.

²⁸⁷ Jussi Linnamon puheenvuoro, SDP:n puoluekokous 1972. SDP:n arkisto, CD puoluekokous 1972 283–387, TA.

voimistaisi monia kielteisiä vaikutuksia kuten lisäisi työttömyyttä, tuloerojen kasvua sekä heikennettäisi alueellista tasa-arvoa. Tällaiset uhkakuvat eivät Perheentuvan mielestä olleet työväenlähtöisen politiikan mukaisia. EEC-sopimuksen sijaan SDP:n tulisi tehdä sellaisia ratkaisuja, jotka veisivät Suomen taloutta enemmän sosialistisen suunnitelmatalouden suuntaan. Näitä keinoja Perheentupa mainitsi olevan tullitariffijärjestelmän uudelleen rakentaminen siten, että se suojaisi kotimaista kasvukykyistä tuotantoa sekä SEV-maista tapahtuvan tuonnin avulla. Tämän lisäksi hallitukselle pitäisi antaa pysyvät hintasäännöstelyvaltuudet ja saatettava yritysverotus muuttuneita olosuhteita vastaavaksi. Perheentupa myös vaati idänkaupan lisäämistä, joka vähentäisi Suomen talouden suhdanneherkkyyttä ja perustettava valtionyhtiö hoitamaan idänkauppaa ja muuta taloudellista yhteistyötä itämarkkinoiden kanssa. Perheentupa toi myös esityksessään esiin sen, miten EEC-kysymyksessä oli porvarit vastaan työväenluokka tyyppinen vastakkainasettelu²⁸⁸

Näiden kahden esityksen välillä käytiin kiivasta keskustelua ennen kuin puoluekokous teki lopullisen päätöksen puolueen kannaksi EEC-kysymyksessä. Vaikka keskustelu olikin kiivasta, ei puoluekokousväki tuonut uusia argumentteja EEC-kysymykseen vaan ennemminkin puoluekokousväki toi esiin kannatuksensa jompaankumpaan esitykseen. Äänekkäämpänä olivat EEC-sopimusta vastustavat jäsenet. Keskustelun päätyttyä puoluekokous pääsi äänestämään siitä, pitäisikö EEC-neuvotteluita jatkaa (kansainvälisten asioiden valiokunnan esitys) vaiko lopettaa heti (Perheentuvan esitys). Neuvotteluiden jatkumista kannattava esitys voitti 226 äänellä, kun Perheentuvan neuvotteluiden lopettamista vaatinut esitys sai vain 46 ääntä.²⁸⁹

Täten SDP:n puoluekokous hyväksyi EEC-sopimusneuvotteluiden jatkamisen ja julkaisi virallisen kannanoton puolueen kauppapoliittiseksi kannanotoksi. Kannanoton sisältö kannatti sopimuksen solmimista, jos sopimus noudattaisi Suomen ulkopoliittikan virallista puolueettomuuslinjaa sekä sopimuksen kielteisten vaikuisten torjumiseksi puolue vaati suojalakeja Suomen talouden suojaksi. Suojalait olivat seuraavanlaisia, veroluonteinen suhdannetasausjärjestelmä, pysyvät hinnansäännöstelyvaltuudet, markkinahäiriölaki sekä lainsäädännölliset keinot pääomavirtojen ohjaamiseen. Näiden lisäksi idänkauppaa tulisi kehittää kansantalouden suhdanneherkkyyden vähentämiseksi sekä kehittää suhteita

---

²⁸⁸ Antti-Veikko Perheentuvan puheenvuoro, SDP:n puoluekokous 1972. SDP:n arkisto, CD puoluekokous 1972 283–387, TA.

²⁸⁹ SDP:n puoluekokous 1972 pöytäkirja, s.357. SDP:n arkisto, CD puoluekokous 1972 283–387, TA.

SEV:n kanssa. Puolue halusi vielä lopuksi ilmaista huolensa Pohjoismaisen yhteistyön mahdollisuuksien heikkenemisestä, jos Tanska ja Norja liittyisivät EEC:n jäseniksi.²⁹⁰

Vaikka puoluekokous päätti vihdoinkin puolueelle virallisen kannan EEC-kysymyksessä, ei tätä kannanottoa voida pitää erityisen EEC myönteisenä ja on tuotava esiin se, että monia EEC-sopimuksen vastustajien vaatimuksia oli sisällytetty lopulliseen kannanottoon erityisesti SDP:n vaatimat suojalait, olivat hyvin samankaltaisia kuin, mitä EEC:n vastustajat olivat vaatineet. Eli lopullisessa kannanotossa oli otettu huomioon puolueen sisältä kumpuavia toiveita ja tietyt uhkakuvat olivat itseasiassa molemmilla puolilla hyvin samankaltaisia, kuten lopullisesta kannanotosta selkeästi näkyi. EEC-kysymys oli ongelmallinen SDP:lle varmasti niistä syistä, että puolueessa, etenkin sen johdossa, tiedettiin, että EEC:tä kannattivat porvarilliset puolueet ja erityisesti presidentti Kekkonen sekä se tosiasia, että Suomen viennille EEC-sopimus olisi elintärkeä. Toisaalta toisessa vaakakupissa vaikutti vahvasti se, että EEC-sopimusta ei nähty sopivaksi sosialistiseen talouspolitiikkaan etenkin, kun Suomen toinen vasemmistolainen puolue SKDL vastusti EEC-sopimusta loppuun saakka. Näistä syistä EEC-kysymyksestä tulikin SDP:lle erityisen hankala. SDP antoi selonteon puolueen kannasta ja ehdoista Eduskunnassa Jussi Linnamon johdolla 20.6.1972.

Hyvin nopeasti SDP:n puoluekokouksen jälkeen jo heinäkuun 22. päivänä 1972 Suomen ja EEC:n neuvottelut tulivat siihen pisteeseen, että oli syntynyt molempia osapuolia tyydyttävä neuvottelutulos. Suomen kannalta neuvotellun tuloksen suurin heikkous oli paperitullien säilyminen. Paperitullit poistuisivat sopimuksen mukaan 11 vuoden kuluttua asteittain. Tämä oli Suomen kannalta ongelmallista, vaikka Suomi saikin paremman neuvottelutuloksen kuin Ruotsi. Maataloustuotteet sekä elintarviketeollisuus jäivät sopimuksen ulkopuolelle. Aroille aloille säädettiin 8–12 vuoden siirtymäkausi, joka tarkoitti sitä, että näiden alojen vapaakauppa alkaisi vasta vuonna 1980 tai 1984. Tämä kuitenkin tarkoitti vain alkuperäisten kuutosmaiden kanssa käytävää kauppaa, eli vanhojen EFTA-maiden kanssa kauppa säilyi entisellään. Suomi onnistui säilyttämään erityiskohtelun myös fossiilisten polttoaineiden, fosfori- ja kalilannoitteiden tuonnista Neuvostoliitosta. Muiden teollisuustuotteiden kuin arkojenalojen- sekä paperiteollisuustuotteiden kauppa sovittiin vapautuvan 1.7.1977 mennessä. Sopimuksen ratifioinnin takarajaksi asetettiin 30.11.1973, eli yli vuoden päähän.²⁹¹ Suomen kannalta

---

²⁹⁰ SDP:n XXIX puoluekokouksen kauppapoliittinen kannanotto, SDP Puoluekokous. SDP:n arkisto, CD puoluekokous 1972 389–414, liitteet. TA.

²⁹¹ Aunesluoma 2011, 252–256.

siis neuvottelutulos oli tyydyttävä. Suurin kipukohta oli paperitullien säilyminen hyvin pitkään. Tämä johtui siitä, että EEC-maat halusivat suojata omaa paperiteollisuuttaan.

Kesällä 1972, kun sopimus oli käytännössä allekirjoitusta vaille valmis, kasautui EEC-kysymyksen ylle tummia pilviä idästä. EEC-kysymys kietoutui monimutkaiseen verkkoon, johon vaikutti sisäpoliittinen valtakamppailu, Neuvostoliiton lisääntynyt kiinnostus, molempien Saksojen tunnustaminen ja ETYK-aloitteen edistäminen. Toinen kesällä 1972 tapahtunut asia oli se, että vähemmistöhallituksella oli ”liian kapeat hartiat” ratifioidakseen EEC-sopimuksen, joten konsultoituaan ensin SDP:n puoluejohtajia 19.7. pääministeri Rafael Paasio jätti hallituksensa eropyynnön vielä saman päivänä. Paasion II hallitus toimi vielä syyskuun alkuun asti virassa, kunnes Suomeen saatiin luotua enemmistöhallitus syyskuun 4. päivänä.²⁹²

EEC-kysymyksestä tulikin yksi merkittävimmistä asioista hallitusneuvotteluissa. Erityisesti SDP:lle suojalait, jotka SDP:n puoluekokous oli asettanut ehdoksi EEC-sopimukselle, nousivat kiistakysymykseksi SDP:n ja muiden puolueiden välillä.²⁹³ Elokuussa puoluesihteri Kalevi Sorsa kertoi, että Keskustan Johannes Virolainen oli näyttänyt suojalakien suhteen vihreää valoa, mikäli SDP antaisi Keskustalle periksi sille tärkeässä asiassa eli maatalouspolitiikassa.²⁹⁴ SDP joutui kuitenkin hieman pyörtämään ja muuttamaan suojalakeja, koska siinä muodossa, jossa puoluekokous oli ne päättänyt, olisi joidenkin vaateiden läpivienti vaatinut perustuslain muutosta, joka katsottiin liian haastavaksi toteuttaa. Muutoin SDP oli tyytyväinen hallitusohjelmaan ja puoluehallitus hyväksyi sen elokuun lopulla.²⁹⁵ 4.9.1972 aloitti Kalevi Sorsan ensimmäinen hallitus, joka oli laajapohjainen enemmistöhallitus. Hallitusohjelma sisälsi SDP:n vaatimat suojalait, joiden tarkoituksena oli suojella suomalaista työväenluokkaa EEC-sopimuksen vaikutuksilta. Yhtenä merkittävänä muutoksena SDP:n näkökulmasta, uudessa hallituksessa oli se, että ulkoministerinä toimi keskustalainen Ahti Karjalainen, joka SDP:n näkökulmasta tarkoitti sitä, että EEC-kysymys oli hänen hoidettavanaan toisin kuin edellisessä sosiaalidemokraattisessa vähemmistöhallituksessa, jossa Jussi Linnamo oli hoitanut EEC-asioita.²⁹⁶

Syyskuu 1972 oli EEC-kysymyksen kannalta ratkaisevaa aikaa, sillä periaatteessa kaikki asiat EEC:hen liittyen olivat siinä mallissa, että puuttui enää lopullinen päätös,

---

²⁹² Paasio 1980, 349.

²⁹³ Puoluejohtajien kokouksen pöytäkirja, 2.8.1972. SDP:n arkisto, CA42 5, TA.

²⁹⁴ Puoluejohtajien kokouksen pöytäkirja, 17.8.1972. SDP:n arkisto, CA42 5, TA.

²⁹⁵ SDP:n puoluehallituksen kokous 25.8.1972. SDP:n arkisto, CB Puoluehallitus 1972e, TA.

²⁹⁶ SDP:n puoluejohtajien kokouksen pöytäkirja 7.9.1972. SDP:n arkisto, CA 42 5, TA.

solmittaisiko EEC:n kanssa vapaakauppasopimus vai ei. SDP:llä oli ongelmana entisestään kasvanut, erittäin äänekäs anti-EEC joukko, joka julkaisi anti-EEC materiaalia.²⁹⁷ SDP:n piti aloittaa tarkemmat selvitykset suojalakien käsittelyyn, SDP:n talouspoliittinen työryhmä tutki suojalakeja ja sitä, millä tavoin ne saataisi eduskunnassa läpi sekä sitä, että ne olisivat linjassa sen kanssa, mitä puoluekokous päätti. Hintasäännöstelystä oli tullut hallituksen sisällä suurin kiistakysymys, erityisesti säännöstelyn pysyvyys oli muiden puolueiden taholta kyseenalaistettu. Kalevi Sorsa toi esiin myös sen, että eräät puolueen kansanedustaja olivat toimineet EEC-kysymyksen suhteen erittäin kyseenalaisesti ja vasten puolueen virallista linjaa. Sorsa oli siis erittäin huolestunut puolueensa kurista EEC-kysymyksen käsittelyssä. Sorsa kertoi myös, että hallituksen piirissä oli tultu siihen tulokseen, että EEC:n kanssa neuvoteltu sopimus tulisi allekirjoittaa. Tämä oli ensimmäinen kerta, jolloin puolueen johtohenkilö kertoi, että EEC-sopimus tulisi allekirjoittaa. Puolue oli vakuuttunut ulkoministeriön alaisuudessa toimineet EEC-valtuuskunnan selvityksestä, että EEC-sopimus nopeuttaisi Suomen talouskasvua huomattavasti enemmän kuin sen ulkopuolelle jääminen. Toinen asia, joka vakuutti SDP:n johdon, oli samaisen ulkoministeriön työryhmän selvitys siitä, ettei EEC-sopimus olisi YYA-sopimuksen vastainen.²⁹⁸

Neuvostoliitto, joka oli Suomelle ulkopoliittinen realiteetti, oli ollut yllättävän vähääninen EEC-kysymyksen suhteen. Toki presidentti Kekkonen oli käynyt keskusteluja Neuvostojohtajien kanssa asiasta, mutta näistä keskusteluista oli jäänyt sellainen käsitys, että Neuvostoliitto suhtautuu kriittisesti Suomen EEC-sopimukseen muttei kielteisesti. Olihan EEC-kysymys edennyt siihen pisteeseen, että sopimus oli suojalakeja ja allekirjoitusta vailla. Onkin arveltu se, että Paasion vähemmistöhallitus ei pystynyt viemään EEC-sopimusta ratifiointivaiheeseen sekä suojalait olisivatkin olleet oikeasti ajanpeluuta sille, että Kekkonen onnistuisi saamaan Moskovan tuen Suomen EEC-sopimukselle.²⁹⁹

Syksy 1972 toi mukanaan myös Suomen kylmän sodan aikaisista tapahtumista yhden suurimmista yksittäisistä ulkopoliittisista sattumuksista eli Zavidovo vuoto,³⁰⁰ joka liittyi oikeastaan kaikkiin tuon ajan suurimmista poliittisista kysymyksistä, EEC-kysymys, presidenttikysymys sekä kiistellyt suojalait. Zavidovo-vuodolla tarkoitetaan sitä

---

²⁹⁷ SDP:n puolueoimikunnan kokouspöytäkirja 12.10.1972. SDP:n arkisto, CA 42 6, TA.

²⁹⁸ SDP:n puolueoimikunnan kokouspöytäkirja 19.10.1972. SDP:n arkisto, CA 42 6, TA.

²⁹⁹ Paavonen 2008, 218.

³⁰⁰ Tapausta ovat tutkineet muun muassa Kauko Holopainen *Tapaus Zavidovo & Tor Högnäs Farväl Zavidovo*.

tapahtumasarjaa, joka liittyi presidentti Kekkonen Neuvostoliiton matkaa Zavidovo nimiseen paikkaan, joka sijaitsee noin 100 kilometrin päässä Moskovasta. Zavidovossa käytyjen keskusteluiden pääaiheen oli presidentti Kekkonen henkilökohtainen lupaus toimia takaajaan sille, ettei Suomen ja Neuvostoliiton suhteissa tapahtuisi heikkenemistä mahdollisen EEC-sopimuksen tullessa voimaan. Nämä Zavidovo keskustelut tapahtuivat elokuussa ja keskustelut vuotivat julkisuuteen, kun ruotsalaislehti Dagens Nyheter julkaisi ne, kahden muun lehden tavoin. Lehti julkaisi salaiseksi luokiteltuja keskustelupöytäkirjoja, joissa kävi ilmi Neuvostoliiton erittäin negatiivinen asenne Suomen mahdolliseen EEC-sopimusta kohtaan.³⁰¹ Vuoto nivoutui erittäin tiukasti SDP:hen, koska SDP:n kansanedustaja Erkki Tuomioja on myöhemmin myöntänyt, että hän oli vuodon takana mutta tarkempia syitä, miksi Tuomioja oli vuotanut Zavidovo-muistiot, ei ole vieläkään selvinnyt. Useat SDP:n edustajat joutuivat kuulusteluihin vuodon takia ja muun muassa Jussi Linnamo ja Seppo Lindholm joutuivat kärsijöiksi Zavidovo-vuodon takia. Useat merkittävät SDP-vaikuttajat ovat jälkikäteen arvioineet, että todellisuudessa vuodon takana olisi ollut presidentti Kekkonen, joka näki Zavidovo-vuodon hyvänä keinona jatkaa presidenttinä vuoden 1974 jälkeen poikkeuslailla.³⁰² Oli vuodon takana kuka tahansa, sen vaikutukset olivat merkittävät, koska sen seurauksena Kekkonen sai jatkaa presidenttinä poikkeuslailla, SDP sai suojalakinsa ja porvaripuolueet saivat EEC-sopimuksensa.

Keskustelu EEC-sopimuksesta kävi kiivaana loppuvuodesta 1972. SDP:n sisällä erityisesti EEC-sopimukseen voimakkaasti liittyvät suojalait olivat agendalla, koska hallituksessa pyrittiin saada aikaan tämä lakipaketti ennen kuin vuosi vaihtuisi. Erityisesti lakipakettien pysyvyys oli hallituspuolueita eri suuntiin vetävä asia. SDP:n puoluetoimikunnassa lähetettiin puoluenevostolle esitys suojalaeista, johon puoluetoimikunta toivoi puoluenevostolta päätöstä. Puoluetoimikunnan esityksessä esiteltiin, millaiseen muotoon suojalait olivat muotoutuneet sekä, missä vaiheessa lakien suunnittelutyö oli.³⁰³ Puoluetoimikunta haluisi saada puoluenevostolta valtuudet jatkaa näiden suojalakien viemisen loppuun asti siten, että EEC-sopimus voitaisiin allekirjoittaa. Puoluenevoston kokouksessa suojalait sekä EEC-sopimus olivat kiivaan keskustelun kohteena. Kokouksessa tehtiin myös vastaesitys tälle puoluetoimikunnan esitykselle, jossa vaadittiin suojalakien sekä EEC-kysymyksen käsittelyn siirtämistä tulevaisuuteen ja, ettei puoluenevosto antaisi puoluetoimikunnalle valtuuksia viedä näitä asioita

---

³⁰¹ Paavonen 2008, 219.

³⁰² Lipponen 2009, 329–333 & Sorsa 2003, 129–137.

³⁰³ Puoluetoimikunnan esitys puoluenevostolle, 15.11.1972. SDP:n arkisto, HFB13, TA.

loppuun asti, kuten menettelytapavaliokunta ehdotti. Menettelytapavaliokunnan ehdotus voitti vastaehdotuksen äänestyksessä äänin 43–14.³⁰⁴ Puolueneuvosto antoi siis puoluetoimikunnalle valtuuden viedä EEC-vapaakauppasopimusta koskeva ratkaisun esitetyllä tavalla päätökseen yhteisymmärryksessä maan ulkopoliittisen johdon kanssa ja ottaen huomioon asiaan vaikuttavat ulkopoliittiset näkökohdat sekä puoluetoimikunnan selonteossa mainitut kauppaja- ja sisäpoliittisesti välttämättömänä pidetyt toimenpiteet.³⁰⁵

Zavidovo-vuoto oli lopulta käännteentekevä tapaus, koska se liitti presidenttikysymyksen, suojalait sekä EEC-sopimuksen toisiinsa, vaikka useat SDP:n jäsenet sitä ajatusta vastustivatkin. SDP:n johto oli sen kannalla, että Kekkonen jatkaisi poikkeuslailla presidenttinä, tähän taas vaikutti paljon se, että Kekkonen oli ollut hyvin myötämielinen SDP:n vaatimia suojalakeja kohtaan, Zavidovo-vuoto myös paljasti sen, että oli erittäin todennäköistä, että EEC-sopimus saataisiin aikaan vain Kekkonen johdolla ja tästä syystä taas porvaripuolueet saatiin poikkeuslain taakse, koska ne halusivat EEC-vapaakauppasopimuksen. SDP:n puolueneuvosto sekä puoluetoimikunta päättivät 15.-16.11.1972 pidetyissä kokouksissaan yksimielisesti sen, että SDP kannattaisi Kekkonen uudelleen valintaa poikkeuslailla.³⁰⁶

Monessa mielessä vuosi 1972 oli hyvin ratkaiseva EEC-vapaakauppasopimuksen synnyt kannalta, koska saatuaan suojalait SDP:n kanta muuttui hyvin paljon positiivisemmaksi EEC-kysymyksen suhteen, sillä puolue oli suhtautunut erittäin kriittisesti vapaakauppasopimukseen ja olihan puoluekokouksen päätöskään erittäin kriittisesti hyväksynyt sopimuksen neuvotteluiden jatkamisen. Puoluejohto taas kääntyi EEC-kysymyksen käsitellessä erittäin vahvasti sille kannalle, että sopimus olisi välttämätön tähän varmasti vaikuttivat Kekkonen myötämielisyys sopimusta kohtaan sekä se, että useat tutkimukset, joita Suomessa oli tehty vapaakauppasopimuksen seurauksista, kertoivat, että sopimuksen allekirjoittaminen toisi enemmän taloudellista hyötyä Suomelle kuin se, ettei sopimusta allekirjoitettaisi. Positiivinen suhtautuminen vapaakauppasopimukseen näkyi myös SDP:n johtohenkilöiden muistelmissa, joissa ehkä puolueen suhtautuminen EEC-sopimukseen kuvataan ehkäpä hieman liian positiivisesti, sillä olihan puolueessa paljon henkilöitä, jotka suoranaisesti vastustivat sopimuksen allekirjoittamista sekä monia, jotka olivat epäileviä sopimuksen suhteen. Mutta kaiken

---

³⁰⁴ SDP:n puolueneuvoston kokouspöytäkirja 15.-16.11-1972. SDP:n arkisto, CB SDP puolueneuvosto 1972i, TA.

³⁰⁵ 15.-16.11.1972 pidetyn puolueneuvoston kokouksen päätöslauselma EEC-kysymyksessä. SDP:n arkisto, HFB13, TA.

³⁰⁶ SDP:n puolueneuvoston kokouspöytäkirja 15.-16.11-1972. SDP:n arkisto, CB SDP puolueneuvosto 1972i, TA.

kaikkiaan vuosi 1972 oli ratkaiseva vuosi sen suhteen, että SDP siirtyi kuitenkin EEC-vapaakauppasopimuksen allekirjoittamisen kannalle, joka oli ratkaisevaa sille, että vapaakauppasopimus allekirjoitettiin seuraavana vuonna. SDP oli kuitenkin eduskunnan suurin puolue ja se puolue, jolla oli myös epäselvin suhtautuminen EEC-kysymykseen. Toki on myös muistettava, että SDP:ssä oli paljon jäseniä, jotka vastustivat EEC-vapaakauppasopimusta ja vastustajien tavoitteena olikin saada SDP:n mielipide muuttumaan EEC-sopimuksen vastaiseksi.

4.4. Vastustusta loppuun saakka – sosiaalidemokraattien rooli EEC-vapaakauppasopimuksen vastustajina ja sopimuksen allekirjoittaminen

Kuten jo edelle on mainittu SDP:n rooli EEC-kysymyksessä, oli ratkaiseva, koska nimenomaan SDP oli se puolue Suomessa, joka olisi pystynyt kaatamaan EEC-vapaakauppasopimusneuvottelut niin halutessaan. Vaikka SDP olikin päättänyt vuoden 1972 aikana kannattaa sitä, että vapaakauppaneuvotteluita jatkettaisiin, oli puolueen sisällä kasvanut joukko, enimmäkseen nuoria sosiaalidemokraatteja, jotka vastustivat EEC-vapaakauppasopimuksen allekirjoitukseen saakka kyseistä sopimusta.

Erityisesti merkillepantavaa EEC-sopimuksen vastustamisessa olikin juuri se, että nuoret sosiaalidemokraatit vastustivat voimakkaimmin EEC-vapaakauppasopimusta. Vaikka kuulostaakin erikoiselta, että puolueen sisälle oli syntynyt äänekäs puolueen virallisesta linjasta vasemmalla sijaitseva enimmäkseen nuorista koostuvat oppositiojoukko, niin tämä asia voidaan nähdä seurauksena 1950-luvun puoluehajaannuksesta saakka.³⁰⁷ 1960-luvun alussa sosiaalidemokraattiset nuorisjärjestöt pyrkivät enemmänkin keskittymään puoluehajaannukseen, jonka seurauksena sosiaalidemokraattisten puolueiden linja olikin kohtalaisesti edustettuna eri nuorisjärjestöissä. 1960-luvun puolenvälin jälkeen, kun puoluehajaannuksen korvasi puolue-eheys, tapahtuikin niin, että sosiaalidemokraattiset nuorisjärjestöt siirtyivät poliittisella kartalla vasemmalle päin, joka 1970-luvulla kärjistyi EEC-kysymyksen käsittelyn yhteydessä.³⁰⁸

1960-luvun loppua kuvaillaan vasemmistoradikalismien syntynä, joka näkyi myös sosiaalidemokraattisissa nuorisjärjestöissä. Käänteentekeväenä vuonna yleisesti on pidetty syksyä 1967. Nämä uudet tuulet olivat osa laajempaa länsimaista suuntausta, jossa nuoret vasemmistolaiset enimmäkseen korkeakouluopiskelijat alkoivat vaatia

---

³⁰⁷ Laakso & Åberg 2006, 151–158.

³⁰⁸ Laakso & Åberg 2006, 181–193.

muutosta moniin erilaisiin maailman tapahtumiin, merkittävin yhteys uusvasemmistolaisessaradikalismissa oli Vietnamin sodan vastustaminen, joka oli myös Suomessa osa uusvasemmistolaista toimintaa. SDP:n nuorisojärjestöissä uusvasemmistolainen suuntaus oli nähtävissä SONK:in (Sosialidemokraattisen Opiskelijanuorison Keskusliitto) sekä SNK:n (Sosialidemokraattisen Nuorison Keskusliitto) toiminnassa. Suomessa näitä sosiaalidemokraattisia vasemmistoradikaaleja kutsuttiin pälkäneläisiksi, koska liike muodostui Pälkäneellä pidetystä sosiaalidemokraattien retkeily- ja virkistyspäivästä vuonna 1969. Tällöin viimeistään puolueenjohdolle kävi selväksi, kun Pälkäneellä pidetty virkistyspäivän päätteeksi pälkäneläiset pitivät tiedotustilaisuuden, jossa kerrottiin, että puolueen sisälle oli syntynyt uusi vähemmistöryhmä. Puolueenjohdossa tämä ilmoitus oli muistutus noin kymmenen vuoden takaisesta puoluehajaannuksen ajoista. Puoluejohdon suuri huoli eli uusi puoluehajaannus, jonka SDP:n puoluejohto toi esiin, oli lopulta syy siihen, että pälkäneläisyys loppui huhtikuussa 1970. Puoluehajaannus ei selvästikään ollut pälkäneläisten tavoitteena, jonka todisti se, että puolueenjohdon väliintulo lopetti heidän toimintansa.³⁰⁹

Sosiaalidemokraattisen nuorison keskusliitto suhtautui erittäin kielteisesti EEC-neuvotteluihin heti alustavien keskusteluiden alettua vuonna 1970. SNK:n näkemys EEC-sopimuksesta oli, että Suomen kytkeytyminen Länsi-Euroopan integraatioon oli haitallista sosialististen tavoitteiden läpiviemiseksi.³¹⁰ Vuonna 1971 EEC-sopimuksen vastustaminen nousi SNK:n tärkeimmäksi kansainvälisen politiikan projektiksi. SNK teki myös aloitteen kaikille Suomen nuoriso- ja opiskelijajärjestöille anti-EEC-toimikunnan perustamiseksi, joka toteutuikin syksyllä 1971 ja toimikunnan puheenjohtona toimi SDP:n Ulf Sundqvist, joka toimi kansanedustajana sekä myöhemmin Paasion II ja Sorsan I hallituksessa opetusministerinä.³¹¹ Todellisuudessa anti-EEC-toimikunta kuitenkin aloitti työnsä vasta tammikuussa 1972, sosiaalidemokraattiseen puolueeseen liitoksissa olevista järjestöistä toimikuntaan kuuluivat SNK sekä SONK. SNK ja SONK olivat myös toteuttamassa EEC-sopimusta vastustanutta aloitetta SDP:n vuoden 1972 puoluekokouksessa. Kuten jo edellä mainittiin, puoluekokous päätti kannattaa neuvotteluiden jatkamista.

---

³⁰⁹ Laakso & Åberg 2006, 199–204.

³¹⁰ SNK:n toimintakertomus 1970. Sosiaalidemokraattisten nuorten arkisto, CCS, TA.

³¹¹ SNK:n toimintakertomus 1971. Sosiaalidemokraattisten nuorten arkisto, CCS, TA.

Tämä asia ei kuitenkaan lannistanut anti-EEC-toimikuntaa etenkin, kun EEC-sopimuksen allekirjoittamista lykättiin ulkopoliittista syistä, jotka tulivat ilmi Suomen poliittiselle johdolle ja lopulta Zavidovo-vuodon yhteydessä syksyllä 1972. Syksystä 1972 alkoikin noin vuoden mittainen voimakkaan aktivismin aika anti-EEC-toimikunnassa, joka huipentui EEC-vetoomukseen lokakuussa 1973. Syksyllä 1972 myös vaihtui anti-EEC-toimikunnan puheenjohtaja Ulf Sundqvistista Hannu Vesaan, joka myös oli SDP:n jäsen. Anti-EEC-toimikunnan tavoitteena oli eri järjestöjen toiminnalla estää vapaakauppasopimus Suomen ja EEC:n välillä. Sopimusta vastustettiin, koska sopimus olisi vastoin Suomen kansan valtaenemmistön etuja ja hyödyttäisi vain suppeita pääomapiirejä. Anti-EEC-toimikunta ei katsonut, että vapaakauppasopimus olisi vain taloudellinen sopimus, kuten monet muut. Toimikunta uskoi myös, että vapaakauppasopimus aiheuttaisi lisääntyvää työttömyyttä, koska kotimaisen tuotannon sijaan tavaraa tuotaisi Länsi-Euroopasta, joka myös aiheuttaisi työvoimavaltaisia aloja hävitykseen. Vapaakauppasopimus katsottiin myös kolmansia maita syrjiväksi, eli Suomen näkökulmasta kauppa sosialististen maiden kanssa vähenisi huomattavasti, jota toimikunnan mielestä pitäisi lisätä. Toimikunta myös kritisoi ajatusta siitä, että sopimus olisi välttämätöntä saada aikaan, jotta suomalaiset tuotteet sataisiin jatkossakin Länsi-Euroopan markkinoille. Tähän ei uskottu vaan toimikunta uskoi, että vienti jatkuisi Länsi-Eurooppaan kuten ennenkin ja samaan aikaan pitäisi lisätä vientiä Neuvostoliiton sekä muihin SEV-maihin. EEC-vapaakauppasopimus nähtiin myös olevan Suomen ulkopoliittikan vastainen. Tästä kaikesta huolimatta toimikunta piti kansainvälistä taloudellista yhdentymistä toivottavan mutta sen olisi pitänyt perustua tasavertaisuuteen kaikkien maailman maiden kanssa eikä vain Länsi-Eurooppaan.³¹²

Anti-EEC-toimikunnan tehtäviksi toimikunta määritteli seuraavanlaisiksi. Kerätä mahdollisimman suuri joukko vastusmaan EEC-sopimusta, kerätä ja luoda aineistoa sekä antaa lausuntoja, jotka todistaisivat sopimuksen vahingollisuuden Suomelle, julkaisemalla lentolehtisiä, lehteä ja muuta kirjallista aineistoa, järjestämällä tilaisuuksia sekä välittämällä EEC:tä vastustavia henkilöitä asiaa käsitteleviin tilaisuuksiin ja koordinoida nimenkeräyskampanjaa.³¹³ Näillä keinoilla EEC:n vastainen rintama aikoi estää vapaakauppasopimuksen allekirjoituksen.

---

³¹² EEC:n vastaisen yhteistyörintaman perustava asiakirja. Kansalaisjärjestöjen anti-EEC-toimikunnan arkisto, Ca, Kansan Arkisto.

³¹³ EEC:n vastaisen yhteistyörintaman perustava asiakirja. Kansalaisjärjestöjen anti-EEC-toimikunnan arkisto, Ca, Kansan Arkisto.

Anti-EEC-toimikunnan toiminnan aktivoituminen johti jo vuoden 1972 loppuun mennessä sitä, että EEC:n vastaiseen rintamaan oli liittynyt noin 400 000 henkilöä, eli pienestä liikkeestä tulikin erittäin laaja kansanliike, jonka puheenjohtajan toimi SDP:n Hannu Vesa, kun samanaikaisesti hallituksessa saman puolueen ministerit yrittivät saada vapaakauppasopimus ratifiointi vaiheeseen. Vaikka suurin osa SDP:n jäsenistä, jotka vastustivat EEC-vapaakauppasopimusta, olivat joko SNK:n tai SONK:n jäseniä mutta on myös nostettava esiin se tosiasia, että SDP:ssä oli sellaisia edustajia, jotka vastustivat EEC-vapaakauppasopimusta mutta eivät syystä taikka toisesta kuuluneet anti-EEC-toimikuntaan, muun muassa nuori kansanedustaja Erkki Tuomioja kuului vapaakauppasopimuksen vastustajiin, mutta hän ei kuulunut kuitenkaan anti-EEC-toimikuntaan.

Vuoteen 1973 tultaessa SDP:n sisäinen ristiriita EEC-vapaakauppasopimuksesta oli kasvanut ja se oli myös noussut yhä enemmän julkisuuteen, sillä Eiran sosiaalidemokraattinen yhdistys oli julkaissut vuoden vaihteessa 1972–73 kirjan *Sosiaalidemokraatit ja EEC*. Kirjan toimituskunnassa oli muun muassa sosiaalidemokraattisia kansanedustajia. Kirja oli erittäin kriittinen EEC-sopimusta kohtaan tuoden esiin kaikki SDP sisältä nousseet kriittiset puheenvuorot EEC-sopimusta vastaa. Kirjassa ei myöskään tuoda esiin mitään positiivisia seikkoja vapaakauppasopimuksesta, joita oli kuitenkin puolueen johdon toimesta tuotu esiin. Kirja tuo myös ilmi sen, että EEC-sopimuksen vastustajat eivät uskoneet, että SDP:n vaatimat suojalait olisivat riittäviä toimenpiteitä suojatakseen Suomen teollisuutta ja taloutta.³¹⁴ SDP:n sisäinen ristiriita EEC-kysymykseen liittyen tuotiin myös herkästi esiin anti-EEC-toimikunnan puheenjohtaja Vesan toimesta, sillä se oli erittäin hyödyllinen keino luoda epävarmuutta puolueen kantaa kohtaan, joka oli valittu marraskuussa 1972. Myös se, että SDP:n sisällä oli oppositio, joka vastusti EEC-sopimusta, tuotiin erittäin mielellään esiin Vesan toimesta.³¹⁵

Kun Suomessa keskustelu EEC-vapaakauppasopimuksesta sai kaiken huomion, mitä kauppapolitiikkaan tulee, samaan aikaan käytiin Suomen ja Neuvostoliiton välisiä neuvotteluita niin sanottuja KEVSOS-neuvotteluita (Kaupan esteiden vastavuoroinen vähentäminen sosialisti maiden välillä). Tämä KEVSOS-neuvotteluista tulikin käänteentekevä, sillä sen avulla saataisiin Neuvostoliiton hyväksyntä EEC-

---

³¹⁴ kts. Sosiaalidemokraatit ja EEC.

³¹⁵ Hannu Vesan tiedotustilaisuus 5.1.1973. Kansalaisjärjestöjen anti-EEC-toimikunnan arkisto, Da, Kansan Arkisto.

vapaakauppasopimukselle. KEVSOS-suunnitelma olikin pääministeri Sorsan poliittisen sihteerin Jermu Laineen oivallus. Suunnitelmana oli poistaa kaupanesteitä sosialistimaiden ja Suomen väliltä. Suunnitelmaa kustustaan junapaperiksi, koska suunnitelma viimeisteltiin junassa matkalla Moskovaan Neuvostoliiton 50-vuotissyntymäpäivlle joulukuussa 1972. Junapaperi herätti positiivista kiinnostusta Neuvostojohdossa ja Neuvostojohto näyttikin orastava vihreää valo Suomen EEC-vapaakauppasopimukselle. Moskovan vierailu antoi myös lopullisen ratkaisun siihen, että Kekkonen olisi jatkettava Suomen presidenttinä, mikäli Suomi haluaisi saada EEC-vapaakauppasopimuksen. Suomen ja SEV:in välinen yhteistyösopimus allekirjoitettiin toukokuussa 1973, joka osaltaan myös mahdollisti Suomen EEC-vapaakauppasopimuksen allekirjoittamista.³¹⁶

SDP:ssä alettiin viimeistään näiden itään suuntautuneiden kauppapoliittisten ratkaisuiden jälkeen uskoa, että Neuvostoliitto antaisi Suomen allekirjoittaa EEC-sopimuksen. Paavo Lipponen kuvaili hyvin Neuvostoliiton suhtautumista, ”*Neuvostoliitossa tullaan mukautumaan siihen, että Suomi allekirjoittaa EEC-sopimuksen. Näyttää siis siltä, ettei Neuvostoliitto tule virallisesti hyväksymään Suomen sopimusta. Tärkeintä on, ettemme me mitenkään intoile*”³¹⁷ Tämä oikeastaan kuvastaa hyvin SDP:n koko suhtautumista EEC-vapaakauppasopimukseen, ei pidä näyttää liian innostuneelta sopimuksen suhteen, ennemmin päinvastoin.

Vaikka Suomen poliittisen johdon onnistui saada EEC-vapaakauppasopimus siihen pisteeseen, että Suomelta puuttui vain lopullinen hyväksyntä Neuvostoliitolta vuoden 1973 alkuun mennessä, venyi sopimuksen allekirjoittaminen pitkälle syksyyn, ennen kaikkea Neuvostoliiton viivyttelyn takia. Lopulta syksyllä 1973 presidentti Kekkonen kärsivällisyys palkittiin, kun Neuvostoliitossa huomattiin, että Kekkonen seisoi hievahtamatta EEC-sopimuksen takana. Suomen poliittinen johto sai lopulta Neuvostojohdon vakuuttuneeksi siitä, että Suomen ja Neuvostoliiton välit pysyvät samanlaisina kuin ennen EEC-sopimustakin.³¹⁸

Syksyllä eduskunta otti käsiteltyyn SDP:n vaatimat suojalait. Elokuun lopulla 1973 suojalaeista oli päästy yhteisymmärrykseen ay-johtajien ja teollisuuden edustajien kanssa. Neuvotteluissa oli saatu lopputulos, joka oli kaikille hyväksyttävissä. Suojalakien sisältöön ei ollut tullut suuria muutoksia vain yksityiskohtia oli säädetty, tämän vuoksi

---

³¹⁶ Aunesluoma 2011, 272–276.

³¹⁷ SDP:n puoluetoimikunnan kokouspöytäkirja 15.5.1973. SDP:n arkisto, CA46 3, TA.

³¹⁸ Aunesluoma 2011, 277–279.

asia piti viedä päätettäväksi puolueeneuvostoon.³¹⁹ Puolueeneuvosto ottikin suojalait käsittelyyn seuraavassa kokouksessaan. Ulkomaankauppaministeriksi noussut Jermu Laine alusti suojalait puolueeneuvostolle. Laine toi esiin sen, että jopa puolueen sisältä oli tullut paljon painetta päätöksenteolle. Laineen laajan selostuksen jälkeen puolueeneuvosto kävi keskustelua, voisiko se hyväksyä hieman muuttuneet suojalait. Hyvin nopeasti kävi kuitenkin ilmi se, että suojalait siinä muodossa kuin ne Laine esitti, olivat puolueeneuvoston mielestä hyväksyttävä, vaikka muutama jäsen vastustikin Laineen esittämiä suojalakeja. Suojalait hyväksyttiin kuitenkin puolueeneuvostossa äänin 54–4.³²⁰

Suojalakien eduskuntakäsittelystä tulikin SDP:n näkökulmasta erittäin ristiriitainen, sillä puolueen kannalta suojalait olivat sellaista talouspolitiikkaa, jota voitiin hyvällä omallatunnolla kannattaa, koska suojalait olivat hyvin linjassa vasemmistolaisen talouspolitiikan kanssa. Moni kuten pääministeri Sorsa onkin suoraan sanout, että suojalaeissa näkyi selkeästi sosiaalidemokratian aate.³²¹ Suojalakien ongelmaksi muodostui se, että ne olivat liitossa EEC-sopimuksen kanssa, jota ei läheskään koko puolue kannattanut, kuten käy ilmi puolueen eduskuntaryhmän pöytäkirjoista, joista käy ilmi, että kaksi SDP:n kansanedustaja pyysi eduskuntaryhmältä lupaa poiketa eduskuntaryhmän päätöksestä kannattaa suojalakeja.³²² Tellervo M. Koivisto erotettiin väliaikaisesti SDP:n eduskuntaryhmästä jatkuvien eduskuntaryhmän päätösten vastaisten toimien takia. Suojalait lopulta hyväksytään eduskunnassa vasta EEC-sopimuksen hyväksymisen jälkeen, kun syyskuussa 1973 eduskunta äänesti kaikki suojalait paitsi investointivarauslain muutoksen lepäämään. Suojalakien lepäämään asettaminen oli osa SKDL:n taktiikkaa saada SDP luopumaan EEC-sopimuksen kannattamisesta. Tammikuussa 1974 suojalait menivät uuteen käsittelyyn eduskunnassa ja läpäisivät eduskuntakäsittelyn.³²³

Syyskuussa tapahtui myös anti-EEC-toimikunnan näyttävimmät EEC-sopimuksen vastaiset toimet, sillä 19. syyskuuta 1973 ryhmä julkaisi Helsingin Sanomien etusivulla, vallaten kokonaisen sivun, niin sanotun EEC-vetoomuksen, joka oli suunnattu presidentille, hallitukselle ja Eduskunnalle. Vetoomuksen otsikkona oli *EEC-vapaakauppasopimus toruttava*. Vetoomuksessa tuli ilmi kaikki ne asiat, joiden takia toimikunta vastusti Suomen EEC-vapaakauppasopimusta. Näitä asioita olivat muun

---

³¹⁹ SDP:n puoluetoimikunnan kokouspöytäkirja 15.8.1973. SDP:n arkisto, CA46 4, TA.

³²⁰ Puolueeneuvoston kokouspöytäkirja 19.8.1973. SDP:n arkisto, CB SDP puolueeneuvosto 1973f, TA.

³²¹ Sorsa 2003, 89.

³²² Erkki Tuomiojan ja Tellervo M. Koiviston eriävät mielipiteet suojalakeja kohtaan, 12.9.1973. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä pöytäkirjat 1973 L, TA.

³²³ Paavonen 2008, 246–248.

muassa blokkipolitiikan vastustaminen koska se nähtiin Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vastaisena, EEC-selvitysten ristiriitaisuus, kaventuva talouden itsenäisyys, idänkaupan vaarantuminen, työttömyyden lisääntyminen ja työvoiman siirtyminen keskuksiin. Näiden asioiden takia EEC-vapaakauppasopimuksen allekirjoittamista vastustettiin. Vetoimuksen oli allekirjoittanut 500 tunnettua enimmäkseen vasemmistolaista eri alan toimijaa. Mukan oli myös SDP:n jäseniä muun muassa sosiaali- ja terveysministeri Ahti Fredriksson sekä 10 SDP:n kansanedustajaa.³²⁴ Anti-EEC-toimikunta järjesti myös syyskuussa mielenosoituksia Turussa, Tampereella ja Helsingissä, joihin osallistui tuhansia ihmisiä.

Lokakuun 3. päivänä presidentti Kekkonen antoi valtuudet allekirjoittaa vapaakauppasopimuksen EEC:n kanssa ja sopimus allekirjoitetaan paria päivää myöhemmin 5. lokakuuta. Anti-EEC-toimikunta esitti vielä 5.10.1973 presidentti Kekkoselle vastalauseen hieman ennen EEC-sopimuksen ratifiointia. Vastalause oli kuitenkin turha, koska Kekkonen oli hyvin todennäköisesti jo päättänyt tarkan harkinnan ja kaikki asiat huomioon ottaen kannattaa Suomen EEC-vapaakauppasopimusta. Anti-EEC-toimikunnan vastalause oli kuitenkin erittäin kohtelias presidentti Kekkosta kohtaan. Olikin erikoista, että anti-EEC-toimikunta ei vastustanut Kekkosta, vaikka hän olikin erittäin voimakkaasti vienyt Suomea kohti EEC-vapaakauppasopimusta.³²⁵

Eduskuntakäsittelyyn EEC-vapaakauppasopimus meni vasta marraskuussa. SDP:n eduskuntaryhmä keskusteli EEC-sopimuksen äänestämisestä eduskunnassa 8.11.1973. Tätä ennen olivat osa eduskuntaryhmän jäsenistä toivoneet, että eduskuntaryhmä antaisi niille jäsenille vapautuksen ryhmäkurista, jotka olivat julkisesti olleet EEC-vapaakauppasopimusta vastaan. Eduskuntaryhmä antoi vapauden valita kantansa EEC-äänestyksessä äänin 26–22. Puolueen puheenjohtaja Paasio ja puoluesihteerin ja pääministeri Sorsa olivat molemmat sen kannalla, että eduskuntaryhmä antaisi vapauden jäsenilleen valita kantansa. He olivat muutoinkin esiintyneet erittäin sovitteluvasti EEC-sopimukseen liittyvässä ristiriidassa.³²⁶

---

³²⁴ EEC-vapaakauppa torjuttava, 19.9.1973. Kansalaisjärjestöjen anti-EEC-toimikunnan arkisto, Da, Kansan Arkisto.

³²⁵ Hannu Vesan presidentin audienssilla 5.10.1973. Kansalaisjärjestöjen anti-EEC-toimikunnan arkisto, Da, Kansan Arkisto.

³²⁶ SDP:n eduskuntaryhmän kokouspöytäkirja, 8.11.1973. SDP:n eduskuntaryhmän arkisto, CA Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä pöytäkirjat 1973 K, TA.

EEC-vapaakauppasopimus hyväksyttiin Eduskunnassa 16.11.1973 äänin 141–36, seitsemän kansanedustajaa pidättäytyi äänestämästä. Sopimus ratifioitiin 23.11.1973 ja Suomen ja EEC:n välinen vapaakauppasopimus astui voimaan 1.1.1974.

EEC-sopimus oli yksi Suomen integraatiohistorian merkittävimpiä sopimuksia. SDP:lle sopimus olisi voinut olla samanlainen raju käänne kuin oli Väinö Tannerin valinta puolueen puheenjohtajaksi 1957, joka lopulta johti puolueen kahtiajakoon. EEC-kysymyksessä olisi voinut ollut potentiaalia nousta samankaltaiseksi ongelmaksi, mutta puolue säilytti yhtenäisyytensä toisin kuin 1957. Tähän varmasti merkittävänä syynä oli puolueen johdon maltillinen toiminta puolueen oppositiota vastaan, myös Kekkosen ja Neuvostoliiton muuttuneet kannat puolueesta vaikuttivat paljon siihen, että puolue säilyi yhtenäisenä, vaikka näkemuserot puolueen sisällä olivatkin merkittäviä. Toisaalta SDP ei missään vaiheessa intoillut EEC-kysymyksen suhteen, vaikka Kalevi Sorsa muistelmissaan kertoo, että SDP:n puoluejohto ei milloinkaan keskustellut muusta mahdollisuudesta kuin neuvotella vapaakauppasopimus Suomen ja EEC:n välille. EEC-sopimus oli lopulta sellainen poliittinen tapahtuma, jossa kaikki siihen osallistuneet saivat jotain, Kekkonen sai jatkaa presidenttinä poikkeuslailla, porvarilliset puolueet saivat vapaakauppasopimuksen EEC:n kanssa sekä SDP sai suojalait, ja kommunistit saivat KEVSOS-sopimuksen SEV-maiden kanssa. Eli oikeastaan kaikki suomalaiset poliittiset voimat saivat jotain tavoitteitaan läpi yhden kaupallisen sopimuksen myötä.

5. Pari piirua vasemmalle – loppupäätelmä

Lopussa pitää palata alkuun ja esittää jälleen alkuperäinen tutkimuskysymys, miten SDP suhtautui Länsi-Euroopan integraatioon ja miten puolue katsoi Suomen aseman olevan Länsi-Euroopan integraatiossa. Tutkimuksen aikarajauksen puitteissa eli 14 vuodessa SDP:n linja muuttui melko paljon ja voidaan myös todeta, että puolueen jäsenissä ja johtohahmoissa tapahtui suuri muutos, joka osittain selittää sitä, miksi puolueen linja muuttui.

Toisaalta, kun vertailee sitä, miten puolueen sisällä suhtauduttiin Pohjoismaiseen tulliliiton, EFTA:aan, Nordekiin ja EEC-vapaakauppasopimukseen niin lopputulos oli jokaisella kerralla sama, SDP kannatti sitä, että Suomelle olisi parasta olla mukana näissä kaikissa, koska se olisi SDP:n mielestä työväenluokan etujen mukaista, että suomalaisten tuotteiden vienti olisi mahdollisimman helppoa Länsi-Euroopan suuntaan. Muiden Pohjoismaiden toiminta integraatiokysymyksissä oli SDP:lle erittäin merkittävää, koska Pohjoismaat olivat ryhmä, jonka osana Suomi haluttiin nähdä sekä muut Pohjoismaat, erityisesti Ruotsi, olivat Suomen vientiteollisuuden kilpailijoita ja Suomen ulkopuolelle jääminen integraatiokehityksessä olisi tarkoittanut kilpailuetua muille Pohjoismaille Länsi-Euroopan markkinoilla. Ajatus vapaasta valtionvalvomasta taloudellisesta kilpailusta onkin eroavaisuus sosiaalidemokratian ja kommunismin välillä, joka jakolinja suomalaisen vasemmiston sisällä kylmän sodan aikana ja se myös näkyy tässä integraatiokeskustelussa Suomessa. SDP kannatti taloudellista integraatiota Länsi-Euroopan kanssa toisin kuin SKDL, joka aina vastusti taloudellista integraatiota.

On myös syytä tuoda esiin, että SDP kannatti vain taloudellista integraatiota. Varmasti suurin syy sille oli se, että poliittinen integraatio oli Suomelle ulkopoliittisenlinja vuoksi käytännössä mahdoton ja kaikkia poliittisenintegraation muotoja vastustettiin, koska poliittisessa integraatiossa ei nähty samalaista hyötyä kuin taloudellisessa integraatiossa. Poliittinen integraatio olisi luonnollisesti ollut vastoin Suomen puolueettomuuspolitiikkaa, koska se olisi sitonut Suomen poliittisesti Euroopan yhteisöön. Poliittinen integraatio olisi myös todennäköisesti heikentänyt Suomen ja Neuvostoliiton luottamuksellisia suhteita ja näistä sysitä poliittisesta integraatiosta ei SDP:n sisällä edes keskusteltu. Puolueettomuuspolitiikka näkyi myös siinä, että SDP toivoi, ainakin virallisissa ulostuloissaan, että taloudellinen yhteistyö ei rajoittuisi vain Länsi-Eurooppaan vaan laajenisi koko maailmaan, jolloin talouksien blokkiutumista ei tapahtuisi.

Vaikka lopputulema olikin SDP:ssä aina sama, eli tavalla taikka toisella puolue kannatti Suomen taloudellista integraatiota Länsi-Euroopan suuntaan, mutta kuitenkin suhtautumisen positiivisuus kaikkosi viimeistään EEC-vapaakauppasopimuksen yhteydessä. EFTA:aan puolue suhtautui erittäin myönteisesti. Puolueessa käytännössä katsoen vaadittiin Suomen liittymistä EFTA:n jäseneksi ja valtionjohtoa kritisoitiin paljon siitä, että päätöstä viivyteltiin ja kaiken lisäksi salaitiin asioita, jotka liittyivät hankaluuksiin EFTA-kysymyksessä. Pohjoismaisten integraatiosuuntauksia kannatettiin myös SDP:n sisällä erittäin paljon, olivathan Pohjoismaat toivottava viiteryhmä Suomelle ja SDP:lle. Kumpikaan Pohjoismaisista integraatiosuuntauksista eivät herättäneet puolueessa minkäänlaista vastarintaa toisin kuin EEC-vapaakauppasopimus, joka herätti niin suurta vastarintaa, että puolueen yhtenäisyys oli uhattuna.

Puolueen yhtenäisyyden kannalta vuonna 1963 alkanut Rafael Paasion puheenjohtajuus, joka kesti aina vuoteen 1975 oli syy sille, miksi puolue säilyi yhtenäisenä. SDP:n hajaannus, joka tietysti oli ollut puolueessa jo ennen kuin Väinö Tanner valittiin puolueen puheenjohtajaksi, eskaloitui juuri Tannerin puheenjohtajaksi valintaan. Paasion tultua puolueen puheenjohtajaksi puolue-eheys nostettiin yhdeksi merkittäväksi tavoitteeksi, koska hajaannus ei ollut vain harjoittanut puoluetta vaan myös aiheuttanut kannatuksen laskun, joka jatkui koko Tannerin puheenjohtaja kauden. Paasion pari piirua vasemmallepolitiikka, nosti SDP:n takaisi Suomen suurimmaksi puolueeksi vuoden 1966 eduskuntavaaleissa.

Paasion valinta ja puolueen uuden linjan hakeminen oli tämän tutkimuksen aikarajauksen merkittävin muutos SDP:ssä, sillä vuoden 1963 jälkeen puolue korjasi linjansa siten, että SDP:stä saattoi jälleen tulla maan suurin puolue. Valtaan nousun esteen oli oikeastaan vain kaksi suurta ongelmaa Kekkonen ja Neuvostoliitto, joihin kumpaankin SDP:llä oli ennen vuotta 1963 huonot suhteet. Nämä olivat myös syyt sille, miksi puolue oli ajautunut poliittiseen paitsioon Suomen poliittisella kentällä.

SDP:n pääsy pois poliittisesta paitsiosta alkoi sillä, että puolue alkoi yhä äänekkäämmin tuoda esiin sitä, että puolue oli Paasikiven -linjalla eli Suomen puolueettomuuspolitiikan kannalla sekä pyrki luomaan parempia suhteita presidentti Kekkoseseen. Molemmat onnistivat siinä mielessä hyvin, että SDP:n johto sai puolueensa suhteet Moskovaan kuntoon ja tässä auttoi se, että SDP:n ja Kekkosen välit olivat kehittyneet parempaan suuntaan. Tämä taas mahdollisti SDP:n paluun hallituspuolueeksi.

Vuodesta 1963 SDP:ssä alettiin myös yhä enemmän tutkia erilaisia asioita, eli tietynlainen poliittisentoiminnan tieteellistäminen. Tämä näkyi myös ulkopoliitikassa ennen kaikkea siinä, että puolueen sisään perustettiin tutkimusjaostoja, jotka loivat tieteellistä pohjaa politiikanteolle. Toinen merkittävä muutos, joka puolueessa tapahtui, oli se, että puolue sai uusia nuoria jäsenikseen, joka viimeistään 1970 näkyi jo puolueen eduskuntaryhmässä. Nämä kaksi asiaa varmasti osittain kulkivat käsi kädessä, sillä vasemmistonuoret olivat selvästi edellisiä sukupolvia kiinnostuneempia Suomen ulkopuolella tapahtuvista asioista ja toisaalta nuoret puolueaktiivit olivat monet myös korkeasti koulutettuja, joiden tausta oli sosiaalidemokraattisissa nuorisjärjestöissä. On myös huomioitava, että nuoret sosiaalidemokraatit olivat myös puolueen yleiseen linjaan nähden poliittisilta kannoiltaan enemmän vasemmalla. Tämä taas johtunee siitä, että vasemmistoradikalismi oli nuorison keskuudessa kansainvälisestikin suosittua, jolloin tämä suomalainen vasemmistoradikalismin voidaan liittää laajempaan kansainväliseen mittakaavaan.

Miten SDP:n suhtautuminen taloudelliseen integraatioon vuosien 1959–1973 aikana muuttui? Edellä kerrotut syyt selittävät sitä, millaisia muutoksia puolueessa tapahtui noina vuosina. Pitäisin vuotta 1963 merkittävimpänä käännekohtana siinä, miten integraatioon suhtauduttiin. Vaikka puolue lopulta kannattaa, joka kerta Suomen liittymistä Länsi-Euroopan taloudelliseen integraatioon, selkeitä muutoksia on havaittavissa puolueen suhtautumisessa. Pohjoismaiset integraatiosuunnitelmat olivat poikkeuksetta erittäin kannatettuja SDP:n jäsenissä ja etenkin puoluejohdossa. Myös EFTA:n kanssa solmittua liitännäissopimusta kannatettiin puolueessa paljon ja oikeastaan vaadittiin solmimaan sopimus EFTA:n kanssa.

Selkein eroavaisuus suhtautumisessa tuli kuitenkin EEC-vapaakauppasopimuksen yhteydessä, vaikka sopimus ei todellisuudessa ollut muuta kuin taloudellinen sopimus. Siitä huolimatta EEC-sopimus herätti erittäin suuria tunteita puolueen sisällä, erityisesti puolueen nuoret edustajat sekä nuorisjärjestöt loivat puolueen sisällä opposition, joka selkeästi vastusti EEC-sopimusta. Oppositio ei lopulta onnistunut kasvaa kovinkaan suureksi mutta sitäkin äänekkäämmäksi. Eräänä merkittävänä seikkana tässä EEC-sopimuksen vastustamisessa oli se, että suomalainen vasemmisto yhtenäistyi yllättävän paljon, kun eri puolueiden jäsenet tekivät yhteistyötä anti-EEC-liikkeessä. Toisaalta on syytä tuoda ilmi myös se asia, että SDP:ssä kannatettiin sitä, että kaikki valtiot voisivat tehdä taloudellista yhteistyötä keskenään ja puolue vastusti taloudellista blokkiutumista,

jonka huonoimpana esimerkkinä EEC:tä pidettiin. EEC nähtiin usein sisäänpäin kääntyneenä blokkina, joka loi esteitä yhteisön ja muiden maiden väliin.

SDP:n uusi vasemmistosuuntaus näkyi suojalaeissa, jotka puolue vaati, että puolue voisi hyväksyä EEC-sopimuksen. Suojalaeissa näkyi myös SDP:n parantuneet suhteet Neuvostoliittoon, kun vaadittiin tasapuolista kohtelua itäkaupalle kuin länsikaupalle. Tätä voidaan pitää myös todisteena sille, että puolue todella oli Suomen puolueettomuuspolitiikan kannattaja ja, että puolue oli sisäistänyt Paasikiven-linja puolueen ulkopoliittisen linjan ohjenuoraksi. EEC-kysymys toi edelleen ilmi sen, että SDP oli edelleen presidentti Kekkonen tukija, kun puolue kannatti presidentin virkakauden pidentämistä poikkeuslailla.

SDP:n epäilevään suhtautumiseen EEC:tä kohtaan voidaan pitää sitä, että EEC nähtiin Neuvostoliiton suunnalla tietynlaisena uhkana, koska olihan EEC merkittävä toimija Länsi-Euroopassa, joka oli maantieteellisesti erittäin lähellä Neuvostoliiton blokkia. Tästä syystä Neuvostoliitto suhtautui epäillen EEC:n toimintaan, koska olihan EEC eurooppalaisen kapitalismin päätoimija. Suojalait toimivat myös SDP:lle pelastusrenkaana, jonka avulla puolue olisi saanut kaadettua koko EEC-hankkeen, mikäli niin olisi tarvinnut tehdä. Voidaankin siis sanoa, että SDP:n suhtautuminen Länsi-Euroopan integraation muuttui juuri ne luvatut pari piirua vasemmalle. Osa puolueesta kylläkin pyrki siirtämään hieman enemmänkin kuin pari piirua. Toisaalta puoluejohto oli koko ajan EEC-sopimuksen kannattajia, vaikka suojalait olivatkin ehtona sopimukselle. Puoluejohto kuten lopulta suurin osa puolueesta uskoi, että EEC-sopimus toisi enemmän hyötyjä suomalaiselle työväenluokalle kuin haittoja, kuten puolue oli tehnyt jo EFTA-kysymyksen suhteen. Tätä taustaa vasten ne pari piirua, jotka puolue otti vasemmalle, näkyivät lopulta vain suojalakeina, joiden merkitys ei lopulta noussut kovinkaan merkittäviksi.

Miten neofunktionaalinen integraatioteoria sekä puoluekeskeinen integraatioteoria näyttävät tässä tutkimuksessa? Eräs merkittävä piirre neofunktionalismissa on ajatus siitä, että integraatiota edistää kansallisvaltioiden omaneduntavoittelu. Tämä on koko tutkimukseni ajan SDP:n ajattelun keskiössä, miten integraatio hyödyttää Suomea ja, luoko integraatio yhteistä hyvää. Jokainen integraatiovaihe lopulta nähdään SDP:ssä siten, että integraatiosta on hyötyä Suomelle, vaikka EEC-kysymyksessä tämä asia kyseenalaistetaan melko vahvasti. Myös neofunktionalismin regionaalinen integraatio on hyvin edustettuna, sillä Pohjoismaat ovat hyvin vahvassa roolissa siinä, miten SDP:ssä lopulta integraation mahdollisuuksista ajatellaan. Neofunktionalismin elitistinen

lähtökohta integraatioon on läsnä tutkimuksessani, sillä missään integraatiovaiheissa ei pohdita sitä, mitä Suomen kansa ajatteli asiasta vaan päätöksiä ohjasi niin poliittinen kuin taloudellinen eliitti. Myös on tuotava esiin se asia, että neofunktionalistinen integraatioteoria uskoo, että regionaalista yhteistyötä tehdään samoin ajattelevien toimijoiden välillä, tämä näkyy tässä tutkimuksessa ennen kaikkea Pohjoismaiden sosiaalidemokraattisten puolueiden yhteistyönä kaikissa integraatiovaiheissa. SDP:ssä myös uskottiin, että keskinäinen taloudellinen riippuvuus syventää integraatiota. Tämä oikeastaan onkin merkittävä ongelma SDP:lle, sillä integraation syveneminen oli juuri uhka Suomen puolueettomuuspolitiikalle, joka esti poliittisen integraation. Neofunktionalismi ennustaa integraation syvenemistä taloudellisesta poliittiseen integraatioon. SDP:n toiminnassa on selkeitä neofunktionaalisen integraatioteorian piirteitä ja selvä huoli siitä, että teorian premissi toteutuisi eli, että Suomi ajautuisi poliittiseen integraatioon mukaan solmiessaan kaupallisen sopimuksen EEC:n kanssa. Toki on hyvin loogista, että tällaista pelättiin, koska neofunktionalismi oli tuon ajan johtava integraatioteoria.

Puoluekeskeisen integraatioteorian lähtökohtana on perinteisesti ollut euroskeptismi, joka on perustunut joko pehmeän skeptismin tai kovaan skeptismin. SDP:n suhteen erityisesti EEC-kysymyksen kohdalla molempia euroskeptismin muotoja on havaittavissa. Erityisesti kovaa skeptismiä edustivat Anti-EEC-liike vastustamalla Euroopan integraation poliittista sekä taloudellista luonnetta, kun suurin osa muusta puolueesta ennemmin kuului pehmeän skeptismin malliin, jossa vastustettiin enemmän sitä, että integraatio muuttuisi tulevaisuudeksi yhä poliittisempaan suuntaan, joka olisi kansallisten etujen vastaista, SDP:n näkökulmasta tämä tarkoittaisi sitä, että EC:n poliittinen luonne olisi vastoin Suomen ulkopoliittista linjaa, jolloin suhde Neuvostoliittoon olisi uhattuna. Myös ajatus siitä, että mitä lähempänä puolue on poliittista keskustaa, sitä todennäköisemmin puolue kannattaisi Euroopan integraatiota, toimii SDP:n kohdalla hyvin, sillä esimerkiksi EFTA-kysymyksessä SDP oli puolesta huomattavan paljon enemmän kuin EEC-kysymyksessä. Tätä voidaan myös pitää todisteena sille, että puolueen linja siirtyi 1960-luvulla pari piirua vasemmalle. EFTA-kysymyksessä voidaan toki pohtia sitä, miten paljon SDP:n kannanmuodostumiseen vaikutti se, että puolue oli oppositiossa ja toisaalta, miten paljon Nordek ja EEC-kysymyksiin vaikutti SDP:n hallituksessa oleminen. Oppositiossa on kuitenkin hyödyllisempää vastustaa hallituksen tekemää politiikkaa, tavoitteena parantaa puolueen kannatusta.

Miten SDP voidaan suhteuttaa muiden eurooppalaisten keskustavasemmistolaisen puolueiden joukkoon suhteessa Euroopan integraatioon? Monin tavoin SDP on malliesimerkki Euroopan keskustavasemmistolaisen puolueen suhtautumisesta Euroopan integraatioon. Ensimmäinen esimerkki on, että puolue ei ole sisäisesti yhtenäinen siinä, miten sen jäsenet suhtautuvat Euroopan integraatioon. Toinen merkittävä malli on, että joka maassa keskustavasemmistolaisilla puolueilla oli jokin kansallinen ongelma, jonka takia puolueet suhtautuivat kriittisesti integraatioon, Suomen ja Itävallan tapauksissa se oli puolueettomuus. Viimeisenä yhdistävänä tekijänä pidetään ulkoisista syistä muutosta, joka muuttaa puolueen suhtautumista integraatioon. Suomen ja Itävallan tapauksissa Neuvostoliiton romahtamista pidetään merkittävänä syynä sille, että näiden maiden keskustavasemmistolaiset puolueet, joutuvat uudelleenarvioimaan suhtautumistaan integraatioon. Muutosta voi tapahtua molempiin suuntiin, sillä monille keskustavasemmistolaisilla puolueilla on havaittu myös vaihe, jolloin suhtautuminen muuttuu negatiivisemmaksi, kuten Suomen SDP:llä EEC-kysymyksen suhteen kävi. Näitä tietoja vasten Suomen SDP on hyvinkin malliesimerkki siitä, miten keskustavasemmistolaiset puolueet suhtautuvat Euroopan integraatioon.

SDP:n suhtautuminen Euroopan integraatioon asteittain negatiivisempaan suuntaan, joskaan ei täysin kielteiseksi. Voisi tietysti sanoa, että EFTA ja EEC olivat täysin erilaisia toimijoita, mutta nostaisin esiin sen, että molemmissa sopimuksissa oli kyse vapaakauppasopimuksesta eli mielestäni näitä kahta on mielekästä vertailla. Selitys erilaiseen suhtautumiseen voidaan selittää puolueen sisällä tapahtuneeseen muutokseen ja sen mukanaan tuomaan muutokseen siinä, miten muut toimijat näkivät puolueen. Merkittävin muutos on SDP:n suhteessa Neuvostoliittoon, sillä vaikka SDP oli virallisesti Paasikiven-linjan kannattajia, käytännössä se ei kuitenkaan näkynyt kuin puheissa, sillä Pohjoismaat olivat tärkein ulkopoliittinen taho, johon SDP:ssä oltiin kallellaan. Tämä tilanne tasoittui 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa SDP oli nostanut suhteen Neuvostoliittoon tärkeimmäksi ulkopoliittiseksi kysymykseksi. Tämä vaikutti SDP:n suhtautumiseen Länsi-Euroopan integraatioon siten, että Neuvostoliiton mielipiteillä oli huomattavasti suurempi merkitys EEC-kysymyksessä kuin EFTA-kysymyksessä. SDP paransi myös suhteitaan niin presidentti Kekkoneseen sekä Suomen kommunisteihin, jotka helpottivat SDP:n paluuta suureksi puolueeksi ja siten merkittäväksi toimijaksi Suomen liittymisessä Länsi-Euroopan integraatioon.

1960-luvun alun poliittisen paitsioaseman ymmärtäminen on erittäin tärkeää, koska se oli muutokseen johtanut syy. Paitsioasema siis ajoi puolueen muuttumaan, joka

konkretisoitui EEC-kysymyksen käsittelyssä, sillä puolue oli erittäin varovainen kannanotoissaan eikä intoillut EEC:hen liittymisen kanssa vaan korosti sitä, että suhde Neuvostoliiton oli tärkein. Suhde Neuvostoliiton olikin vähintään noussut puolueen sisällä tärkeämmäksi kuin suhde Pohjoismaihin, joka oli aikaisemmin ollut merkittävin ulkopoliittinen suuntaus. Nordek-neuvotteluiden päättyminen tuloksettomasti oli käänne, joka käänsi SDP:n ulkopoliittikan suunnan lopullisesti, sillä tuolloin kävi selväksi, että muut Pohjoismaat menisivät omien kansallistenetujen myötä laajempiin yhteistyönmuotoihin.

Tässä tutkimuksessa tulee jälleen todistetuksi Suomen kylmän sodan ajan ulkopoliittinen nurinkuruisuus, mitä enemmän tehdään Neuvostoliiton suuntaan myönnytyksiä, sitä enemmän saadaan valtuuksia lähentyä Länsi-Euroopan kanssa. Sama logiikka toimi myös SDP:lle, mitä enemmän otettiin Neuvostoliitto huomioon, sitä enemmän saatiin oikeuksia toimia. Tämä oikeastaan näkyy myös jokaisessa integraatiovaiheissa. SDP kannatti äänekkäästi EFTA:n liittymistä, mutta samaan aikaan puolue oli poliittisesti paitsiossa, Nordekissa SDP oli päässyt pois paitsiosta päätöksenteonnytimeen, mutta molemminpuolinen luottamus ei ollut vielä riittävän suuri, myös se että Kekkonen ei samaan tapaan tukenut Nordek-hanketta kuin EEC-sopimusta vaikutta vahvasti siihen, että Nordek kariutui. Onkin tavallaan ironista, että SDP suhtautui hyvinkin kriittisesti EEC-kysymykseen samalla toimien hallituksessa käytännössä koko neuvotteluiden ajan vieden Suomea voimakkaasti kohti EEC-vapaakauppasopimusta, joka oli vahva osoitus Suomen kuulumisesta Länsi-Eurooppaan ja SDP:n tahdosta pitää Suomi osana Länsi-Eurooppaa.

Lähdeluettelo:

Arkisto lähteet

Kansan arkisto

Kansalaisjärjestöjen anti-EEC-toimikunnan kokoelma

Työväen arkisto (TA) Helsinki

Jorma Kalelan kokoelma

Ulkopolitiikka SDP

Sosiaalidemokraattisen eduskuntaryhmän kokoelma

Pöytäkirjat: eduskuntaryhmä, työvaliokunta, toimikunta,
valitsijamiesryhmä

Sosiaalidemokraattisten nuorten arkisto

Sähköiset pöytäkirjat: Liittokokoukset

Sosiaalidemokraattisen puolueen kokoelma

Kansainväliset asiat

Integraatiotyöryhmän arkisto

EEC-asiat, Kansainvälisen taloudellisen yhteistyön
työryhmän arkisto

Painotuotteet

Työväenkalenterit

Puoluekokoukset

Puoluevaltuusto, puolueeneuvosto

Toimintakertomukset ja toimintasuunnitelmat

Väinö Tannerin kokoelma

Tutkimuskirjallisuus

Almeida, Dimitri. "The Impact of European Integration on Political Parties: Beyond the Permissive Consensus." *The Impact of European Integration on Political Parties*. Routledge, Florence 2012

Antola Esko, Esko Tuusvuori, *Länsi-Euroopan integraatio ja Suomi*.

Ulkopoliittinen instituutti, Helsinki, 1983.

Aunesluoma Juhana, *Vapaakaupan tiellä, Suomen kaupp- ja integraatiopolitiikka maailmansodista EU-aikaan*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2011.

Haataja Lauri, Seppo Hentilä, Kalela Jorma, Jussi Turtola, *Suomen työväenliikkeen historia*. Työväen sivistysliitto, Helsinki, 1976.

Iivari Ulpu, *Kansanvallan puolustajat: sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä 100 vuotta*. Otava, Helsinki, 2007.

Kalela, Jorma. *Historiantutkimus ja historia*. Gaudeamus, Helsinki 2000.

Keskinen Tuomas, *Aika sotia – aika sopia, Väinö Leskinen 1917–1972*. Tammi, Helsinki, 1978.

Koivisto Mauno, *Liikkeen suunta*. Kirjayhtymä, Helsinki, 1997.

Laakso Mikko, Veijo Åberg, *Sosialismiin – Sosiaalidemokraattiset nuoret*. Sosiaalidemokraattiset nuoret, Helsinki, 2006.

Leskinen Väinö, *Asevelisocialismista kansanrintamaan*. Kirjayhtymä, Helsinki, 1967.

Lipponen Paavo, *Muistelmat I*. WSOY, Juva, 2009.

Mickelsson, Rauli. *Suomen puolueet: vapauden ajasta maailmantuskaan*. Vastapaino, Tampere, 2015

Paasio Rafael, *Kun aika on kypsä*. Tammi, Helsinki, 1980.

Paavonen Tapani, Avoimen talouden kausi. - *Vaurastumisen vuodet: Suomen taloushistoria teollistumisen jälkeen*. Toim. Laine Jaana, Susanna Fellman, Matti Hannikainen, Jari Ojala, and Minna Autio. Gaudeamus, Helsinki, 2019.

Paavonen Tapani, *Vapaakauppaintegraation kausi, Suomen suhde Länsi-Euroopan integraatioon FINN-EFTAsta EC-vapaakauppaan*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki, 2008.

Rautkallio Hannu, *Agendana Suomi, Kekkonen – SDP – NKP 1956-1966*. WSOY, Juva, 1999.

Sangiovanni, Mette Eilstrup. *Debates on European Integration*. Palgrave Macmillan, Basingstoke 2006.

Soikkanen Hannu, *Kohti kansantasavaltaa 1. 1899–1937 – Suomen Sosiaalidemokratiainen puolue 75 vuotta*. Suomen sosiaalidemokratiainen puolue, Vaasa, 1975.

Hannu Soikkanen, *Kohti kansantasavaltaa 3. 1944–1952*. Suomen sosiaalidemokratiainen puolue, Vaasa, 1991.

Soikkanen Timo, *Presidentin ministeriö: ulkoasiainhallinto ja ulkopoliittikan hoito Kekkonen kaudella 1956–1969*. Ulkoasiain ministeriö, Helsinki, 2003.

Sonne Lasse, *Nordek – A plan for increased Nordic economic co-operation and integration 1968-1970*. The Finnish society of sciences and letters, Helsinki, 2007.

Sorsa Kalevi, *Kansankoti ja punamulta*. Otava, Helsinki, 2003.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 2018.

Vuolanne, Antti. *Sosiaalinen tasaus ja tehokas talous: sosialidemokraattinen talouspolitiikka markkinataloudessa*, Kalevi Sorsa -säätiö, Helsinki, 2011.

Wuokko, Maiju. *Markkinatalouden etujoukot: Elinkeinoelämän valtuuskunta, Teollisuuden keskusliitto ja liike-elämän poliittinen toiminta 1970–1980-lukujen Suomessa*. Helsingin yliopisto, Helsinki, 2016

Ylikangas Heikki, *Mitä on historia ja millaista sen tutkiminen*. Art house, Helsinki 2015

Internet-lähteet

Ahti Karjalaisen II hallituksen hallitusohjelma.

< <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/53>>

Rafael Paasion II hallituksen hallitusohjelma.

< <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/m1/55>>

Päätöksenteko puolueessa.

www.sdp.fi/fi/tutustu/paatoksenteko-puolueessa/

Muu kirjallisuus

Aaltola Mika, *Suomen ulkopolitiikan kielipelejä – Analyysi ulkopolitiikan tutkimuksesta 1970–2003*. Tampereen yliopistopaino, Tampere 2003.

Bärlund Kaj, Tapani Lausti, *Viimeinen taisto? Työväenliike ha taloudellinen yhdentymisen*. Otava, Helsinki, 1970.

Kaipainen Osmo, *Sosiaalidemokraatit ja EEC*. Eiran sosiaalidemokraattinen yhdistys, Helsinki, 1973.

Mueller, Wolfgang. *A Good Example of Peaceful Coexistence? The Soviet Union, Austria, and Neutrality, 1955-1991. A Good Example of Peaceful Coexistence?* Österreichische Akademie der Wissenschaften Verlag, Wien, 2011.

Siivonen Lauri, *Viimeinen Proletariaatti Rafael Paasio*. Kirjayhtymä, Helsinki, 1985.

Sorsa Kalevi, *Sisäänajo, politiikan kuvioita 1969–1972*. Otava, Helsinki, 1998.

Tuomioja Erkki, *Suomi ja EEC*. Gummerus, Helsinki